Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2020 Michal Hroch

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Hudební katedra

Skladby E. H. Griega v kontextu norských reálií a jejich využití ve výuce hudební výchovy na středních školách

Diplomová práce

Autor: Bc. Michal Hroch
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro střední školy – ruský jazyk a literatura
Učitelství pro střední školy – hudební výchova
Vedoucí práce: PhDr. Dana Soušková, Ph.D.
Oponent práce: PhDr. Helena Karnetová

Hradec Králové 2020

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: **Michal Hroch**

Studium: P17P0818

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - hudební výchova, Učitelství pro střední školy - ruský jazyk a literatura

Název diplomové práce: **Skladby E. H. Griega v kontextu norských reálií a jejich využití ve výuce hudební výchovy na středních školách**

Název diplomové práce AJ: Compositions by E. H. Grieg in the context of Norwegian realities and their use in the teaching of music education at secondary schools

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce je koncipována jako doplňující materiál pro střední školy. Teoretická část zpracovává kulturu a reálie Norska, biografii a tvorbu Edvarda Hagerupa Griega a drama Peer Gynt Henrika Ibsena. Praktická část předkládá několik příkladů využití díla Peer Gynt ve výuce hudební výchovy a nabízí uplatnění teoretických informací prostřednictvím návrhu projektové výuky.

BACHTÍK, Josef. Edvard Grieg. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957. BENESTAD, Finn a SCHJELDERUP-EBBE, Dag. Edvard Grieg: The Man and the Artist. Lincoln: University of Nebraska Press, 1988. xiii, 441 s. LEVAŠEVA, Olga. Očerk žizni i tvorčestva. Moskva: Muzgiz, 1962. IBSEN, Henrik. Peer Gynt: [dramatická báseň o pěti dějstvích]. Přeložili Josef VOHRYZEK a Josef BRUKNER. Praha: Artur, 2012. D (Artur). ISBN 978-80-87128-91-6. ŘEZNÍČEK, Ladislav. Česká kultura a Edvard Grieg. Praha: Epocha, 2007. SÝKORA, Václav Jan. Hudba evropského severu. Praha: Supraphon, 1975.

Garantující pracoviště: Hudební katedra, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Dana Soušková, Ph.D.

Oponent: PhDr. Helena Karnetová

Datum zadání závěrečné práce: 16.1.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (pod vedením vedoucí diplomové práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité zdroje informací.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Děkuji PhDr. Daně Souškové, Ph.D. za odborné vedení práce, za ochotu, pomoc, poskytování rad a trpělivost. Také chci poděkovat rodině za psychickou podporu během psaní práce.

Anotace

HROCH, Michal. *Skladby E. H. Griega v kontextu norských reálií a jejich využití ve výuce hudební výchovy na středních školách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 119 s. Diplomová práce.

Diplomová práce je koncipována jako doplňující materiál pro střední školy. Teoretická část zpracovává kulturu a reálie Norska, biografii a tvorbu Edvarda Hagerupa Griega a drama Peer Gynt Henrika Ibsena. Praktická část předkládá několik příkladů využití díla Peer Gynt ve výuce hudební výchovy a nabízí uplatnění teoretických informací prostřednictvím návrhu projektové výuky.

Klíčová slova:
Norsko, Skandinávie, norská kultura, Edvard Hagerup Grieg, Henrik Ibsen, Peer Gynt, hudební výchova, projektová výuka

Annotation

HROCH, Michal. *Compositions by E. H. Grieg in the context of Norwegian realities and their use in the teaching of music education at secondary schools*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 119 pp. Diploma Thesis.

The Diploma Thesis is conceived as supplementary material for secondary schools. The teoratical part processing norwegian life and institutions, the biography and work of Edvard Hagerup Grieg and the drama Peer Gynt by Henrik Ibsen. The practical part presents several examples of the use of Peer Gynt's work in teaching music education and offers the application of theoretical information through project-based learning.

Keywords:
Norway, Scandinavia, norwegian culture, Edvard Hagerup Grieg, Henrik Ibsen, Peer Gynt, Music, project teaching

Obsah

Úvod 10

1 Reálie Norska 12

1.1 Geografie Norska 12

1.1.1 Fyzická geografie Norska 12

1.1.2 Socio-ekonomická geografie Norska 13

1.1.3 Místa propojená s norskou kulturou 15

1.1.3.1 Oslo 15

1.1.3.2 Bergen 16

1.1.3.3 Ostatní místa 17

1.2 Dějiny Norska 18

1.2.1 Vikingové 18

1.2.2 Středověk 18

1.2.3 Kalmarská unie a dějiny do 20. století 19

1.2.4 Světové války 20

1.2.5 Poválečné dějiny 21

1.3 Severská mytologie 21

1.3.1 Hlavní bohové 21

1.3.2 Další postavy severské mytologie 22

1.4 Významní Norové 23

1.4.1 Norští sportovci 23

1.4.2 Norští mořeplavci 24

1.4.3 Norští výtvarníci 24

1.4.4 Norští spisovatelé 26

1.4.4.1 Spisovatelé Velké čtyřky 26

1.4.4.2 Současní spisovatelé 27

1.4.5 Norští skladatelé 27

1.4.5.1 Skladatelé romantismu 28

1.5 Norská lidová hudba 29

2 Biografie Edvarda Hagerupa Griega 31

2.1 Griegův vztah k Čechám 34

3 Tvorba Edvarda Griega 37

3.1 Klavírní tvorba 37

3.1.1 Lyrické kusy 41

3.2 Komorní tvorba 42

3.3 Orchestrální tvorba 44

3.4 Písňová a sborová tvorba 48

4 Peer Gynt 51

4.1 Hlavní myšlenky díla, charakteristika Peera Gynta 51

4.2 Postavy a děj 52

4.3 Scénická hudba ke hře Peer Gynt 55

5 Osobnost E. H. Griega a scénická hudba Peer Gynt ve výuce hudební výchovy 57

5.1 Hudební portrét skladatele 57

5.2 Peer Gynt v hudebních činnostech 62

5.2.1 Hra na tělo prostřednictvím rytmického partu 62

5.2.2 Přiřazování hudebních ukázek k textům 63

5.2.3 Analýza prvků nonartificiální hudby 66

5.2.4 Elementární analýza skladby 69

5.2.5 Vokálně instrumentální činnost 71

5.2.6 Pohybová etuda (Gangar) 73

5.3 Ověření aktivit v praxi 75

6 Návrh projektové výuky 77

Závěr 81

Seznam zdrojů 82

Seznam příloh 85

Přílohy 1

Úvod

Diplomová práce je zaměřena především na mého nejoblíbenějšího skladatele – Edvarda Hagerupa Griega. Během studia na vysoké škole mě fascinovala jeho hudební řeč a zároveň jsem shledával analogii vlastenectví ve vztazích Smetana a Čechy, Grieg a Norsko, Čajkovskij a Rusko, které mě ohromují dodnes. Práce se zaměřuje i na norské reálie.

Práce má několik cílů: teoretická část představí norské reálie – oblast geografickou, dějinnou, uměleckou a folklórní, nastíní biografii Edvarda Hagerupa Griega a zevrubně seznámí s jeho tvorbou. Uvedené informace jsou využitelné v různých předmětech středoškolského studia – výtvarné výchově, geografii, dějepisu, společenských vědách a literatuře, hlavní uplatnění najdou v hodinách hudební výchovy. Praktická část diplomové práce obsahuje návrhy aktivit a projektové výuky, ve kterých jsou využity poznatky z teoretické části.

Diplomová práce je rozdělena do několika kapitol. První kapitola se věnuje norským reáliím. Jelikož je zde široký objem informací, použil jsem při jejich zpracování větší množství literatury a internetových zdrojů. Dále v práci uvádím životopis Edvarda Hagerupa Griega, zmiňuji jeho vztah k českým zemím a podrobněji se zabývám jeho tvorbou. Informace pro tyto kapitoly jsem čerpal z knihy *Edvard Grieg* Josefa Bachtíka a ze stejnojmenné monografie v ruském jazyce Olgy Levaševy. Charakteristiky některých skladeb vycházejí z mých vlastních analytických zkušeností.

V diplomové práci se blíže zabývám scénickou hudbou *Peer Gynt*. Nastiňuji okolnosti vzniku tohoto díla, podávám jeho charakteristiku a myšlenky ve srovnání se stejnojmenným dramatem Henrika Ibsena. Přibližuji postavy divadelní hry, její děj včetně začlenění hudebních částí.

Obsahem praktické části jsou činnostní aktivity využitelné v hudební výchově na středních školách. Obsahují všechny čtyři hudební činnosti, které jsou předvedeny na jenom díle – *Peer Gynt*. Při zpracovávání aktivit jsem uplatnil zkušenosti získané během vysokoškolského studia. Inspirací pro mě byla kniha Evy Jenčkové *Hudba a pohyb ve škole*. Aby byly ve výuce využity i nehudební části diplomové práce, předkládám návrh projektu *Norsko*.

O Edvardu Griegovi se žáci z učebnic hudební výchovy pro střední školy dozvídají velmi málo informací. Melodie ze suit *Peer Gynt* jsou ale oblíbené, proto

mi přijde zvláštní, že se středoškolské učebnice o tomto skladateli podrobněji nezmiňují. Diplomová práce chce doplnit učivo o Edvardu Griegovi do výuky hudební výchovy.

1 Reálie Norska[1]

1.1 Geografie Norska

Norské království je státní útvar ležící na Skandinávském poloostrově v severní Evropě. S rozlohou 323 758 km^2 je osmým největším státem Evropy. Hlavní město Oslo se nachází na jihu území a tvoří největší obchodní i ekonomické centrum celého státu. Norsko sousedí na východě se Švédskem, na severovýchodě s Finskem a Ruskem. Blízko západního pobřeží Norska leží ostrovy Lofoty a Vesterály, které náleží Norsku. Ze vzdálenějších oblastí pak Norsku patří souostroví Špicberky a ostrov Jan Mayen – oboje území se nachází v arktické oblasti. Západní část Norska omývá Norské moře, jihozápadní pobřeží pak Severní moře a na severním cípu se pobřeží země stýká s Barentsovým mořem, které je už součástí Severního ledového oceánu.[2]

1.1.1 Fyzická geografie Norska

Reliéf Norska je velmi členitý. Na celém území státu se rozkládá Skandinávské pohoří,[3] které u pobřeží strmě klesá do moře a vytváří fjordy.[4] Podnebí je silně ovlivněno Atlantským oceánem, především teplým Golfským proudem, který zahřívá pevninu a zároveň přináší četné srážky. Přístavní město Bergen je díky přístupu k oceánu jedno z nejdeštivějších míst v Evropě. Vlivem Golfského proudu nikde jinde na světě nezasahuje mírný podnebný pás tak daleko na sever. Ve vnitrozemí převládá horské podnebí s mrazivými zimami a mírnými léty. Sever Norska je už za polárním kruhem a vyskytuje se tam tundrová vegetace.

Příroda v Norsku je různorodá. Je velký rozdíl mezi přírodou ve vnitrozemí a při pobřeží, což je dáno nejen klimatickými podmínkami, ale také nadmořskou výškou a zeměpisnou šířkou. V okolí Osla a na jižním, jihozápadním a západním pobřeží rostou listnaté stromy typické pro střední Evropu jako je dub, buk, jasan nebo líska. Zejména na západě se můžeme setkat s ovocnými sady. Ovocné stromy

[1] Slovo *reálie* je podle Slovníku cizích slov definováno jako *„věcné údaje, charakteristická dílčí fakta.“* Diplomová práce chápe pojem konkrétněji, jedná se o souhrn složek kultury charakterizující určitý národ nebo stát. Část o reáliích je zaměřena především na informace z oblasti geografie, historie, umění a sportu. LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy: 30000 hesel*. Litvínov: Dialog, 2007, s. 315. ISBN 80-738-2006-4.

[2] Mapa Norska je v příloze A.

[3] Nejvyšší bod Norska a zároveň Skandinávského pohoří je hora Galdhøpiggen s nadmořskou výškou 2 469 metrů.

[4] Fjord znamená zaplavené údolí zformované ledovcem.

mají příznivé podmínky v místech s častým slunečním svitem a slabým větrným prouděním. V oblastech tajgy, která pokrývá třicet procent rozlohy Norska, rostou jehličnaté stromy jako borovice a smrk. Od 900 metrů nad mořem tajga přechází v porost bříz a osik. V lesích jsou časté bobulovité druhy dřevin, hlavně brusinky, borůvky a žluté ostružiny. Běžně jsou v severské přírodě k vidění mechy, kapraďorosty a na návětrných stranách stromů lišejníky.

Mezi typické zástupce fauny v Norsku patří savci rys ostrovid, rosomák, vlk nebo medvěd, avšak existence medvědí populace je na pokraji vymření. Jejich počet výrazně snížila rozvinutá těžba dřeva a tyto druhy se už nacházejí jen v odlehlých oblastech na severu. V norské přírodě také uvidíme polární lišku, vydru, jezevce či kunu. Blízko vyhynutí byla ještě nedávno populace bobrů. Díky zavedení zákona o zákazu lovu bobrů se jejich počet výrazně zvýšil. Velmi rozšířené jsou druhy losa evropského a jelena lesního. Na severu Norska žije mnoho sobů, kteří jsou domestikováni, ve volné přírodě jich ale žije odhadem okolo 25 000 jedinců. Nejběžnějším zástupcem hlodavců norské fauny je lumík. Z ptactva vyjma havranů, tetřevů a koroptví je veškerá horská populace stěhovavá – zimní podmínky v Norsku by nepřežila a přezimuje nejčastěji v Africe a Středozemí. V lesích žijí tetřevi, sovy nebo datli, u jezer pobývají jeřábi, labutě či kachny. Na mořských pobřežích hnízdí papuchalkové, alky, racci a kormoráni. V mořích žily dříve početné populace tuleňů a velryb, ale nekontrolovaný lov způsobil jejich masivní úbytek. Místo nich jsou v pobřežních vodách hlavně sledi, tresky černé, lososi a platýsi.[5]

1.1.2 Socio-ekonomická geografie Norska

Z důvodu bohaté vertikální členitosti norského reliéfu je využitelnost plochy k zemědělským účelům malá, pouhá tři procenta z celé rozlohy státu.[6] Pěstuje se ječmen, oves a brambory. V horských oblastech se chovají ovce, prasata a kozy. Norsko v zemědělství není soběstačné, proto komodity z tohoto odvětví dováží ze zahraničí. Nejrozvinutějším sektorem zemědělství je rybolov, ve kterém Norsko patří mezi světové velmoci.

Norsko má rozvinutý dřevozpracující, papírenský i potravinářský průmysl, důležitá je také vyspělá výroba hliníku a oceli. Stát disponuje značnými zásobami

[5] LEE, Phil. *Norsko*. 4. vyd. Brno: Jota, 2017, s. 414–416. ISBN 978-80-7565-179-2
[6] *Svět: státy, národy, světadíly*. Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2006, s. 16. ISBN 80-242-1757-0.

ropy a zemního plynu, protože vlastní velké množství těžebních vrtů v Severním moři. Hrubý domácí produkt je v Norsku jeden z nejvyšších na světě. V roce 2017 bylo HDP Norska v přepočtu na obyvatele 72 100 dolarů za rok, což je jedenácté nejvyšší číslo na světě.[7] K 1. červenci 2020 mělo Norsko 5 467 439 obyvatel,[8] jejich rozmístění po státě je nerovnoměrné. V tabulce[9] je zapsáno pět největších norských měst.

	Název města	Počet obyvatel	Kraj
1.	Oslo	580 000	Oslo
2.	Bergen	213 585	Vestland
3.	Trondheim	147 139	Trøndelag
4.	Stavanger	121 610	Rogaland
5.	Drammen	90 722	Viken

Norsko se dělí na osmnáct krajů. Všechny kraje spravuje guvernér krále. Hlavou norského království je od roku 1991 král Harald V.

Zajímavostí je, že úřední jazyk norština má dvě spisovné varianty. *Nynorsk* neboli nová norština, je rozšířena hlavně na jihozápadě země a v málo obydlených krajích. *Bokmål* je typ norštiny, kterým se mluví ve velkých městech a na severu Norska. Užívá ho 92 % obyvatel. Na severu Norska žije národ Sámů, který užívá jazyk laponština.[10]

[7] *The World Factbook. Central Intelligence Agency* [online]. 17.3.2020 [cit. 13.4.2020]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/no.html

[8] *The World Factbook*. *Central Intelligence Agency* [online]. 24.11.2020 [cit. 10.12.2020]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/no .html

[9] *World Population Review* [online]. [cit. 3.1.2019]. Dostupné z: http://worldpopulationreview.com /countries/norway-population/cities/

[10] *Svět: státy, národy, světadíly*. Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2006, s. 16. ISBN 80-242-1757-0.

1.1.3 Místa propojená s norskou kulturou

1.1.3.1 Oslo

Oslo je přístavní město na konci Oslofjordu a většinu památek najdeme právě na pobřeží.[11] U břehu při zakládání města nechal král Håkon V. na přelomu 13. a 14. století vystavět hrad a pevnost Akershus,[12] aby chránil město před nepřáteli a válečnými ataky. I přes několik požárů a konfliktů Akershus odolal. Dnes tu lze najít muzea, vzdělávací instituce, kanceláře atd. Celý areál spravuje norské Ministerstvo obrany.[13] V blízkosti pevnosti stojí cihlová funkcionalistická stavba osloské radnice[14] s dvěma 63 metry vysokými věžemi. Budova byla otevřena k devítistému výročí vzniku města Oslo a je spojena s každoročním předáváním Nobelovy ceny míru. Ceremoniál se tam koná vždy 10. prosince, v den Nobelovy smrti.[15]

Od Akershusu směrem na západ se na pobřeží nachází moderní budova státní opery a baletu.[16] Stavba byla dokončena roku 2007 a o rok později byla slavnostně otevřena. Firma Snøhetta za tuto stavbu získala roku 2009 prestižní ocenění EU Mies Award za nejlepší evropskou stavbu. Od Akershusu na východ ve čtvrti Bydgøy je velká koncentrace muzeí. Nachází se tam muzeum norského lidového umění, vikinských výprav a lodí, objevných plaveb norských mořeplavců a další.

Dále od přístavu se nachází Královský palác. Stavba v empírovém stylu slouží jako sídlo hlavy státu od roku 1905, tedy za doby vlády prvního norského krále Håkona VII. Modernizace paláce se prováděla až za současného krále Haralda V.[17] Z hlediska umění je atraktivní Frogner park, který je situován severozápadně od Královského paláce. V rozsáhlém areálu parku se kromě aquaparku a muzea města Oslo nachází více než dvě stě soch od Gustava Vigelanda.[18] V centru parku

[11] Satelitní snímek Osla s klíčovými body je v příloze B.
[12] Fotografie pevnosti Akershus je v příloze C
[13] *Forsvarsbygg* [online]. 8.10.2015 [cit. 20.4.2020]. Dostupné z: https://www.forsvarsbygg.no/no/vereplaner/akershus-festning/
[14] Fotografie osloské radnice je v příloze D.
[15] SVITÁKOVÁ, Vladimíra. Radnice v Oslu: Radhuset, tam kde se uděluje Nobelova cena míru. In: *Radynacestu.cz* [online]. 15.1.2018 [cit. 21.4.2020]. Dostupné z: https://www.radynacestu.cz/magazin/radnice-v-oslu/
[16] Fotografie budovy Opery v Oslu je v příloze E.
[17] *Det Norske Kongehus* [online]. 9.11.2012 [cit. 20.4.2020]. Dostupné z: https://www.kongehuset.no/artikkel.html?tid=33470&sek=33469
[18] Gustav Vigeland (1869–1943), norský sochař. Autor Nobelovy ceny za mír.

stojí nejrozsáhlejší sousoší areálu s názvem *Monolit*. Frogner park je považován za největší na světě se sochami vytvořené jedním autorem.[19]

V Oslu se roku 1952 konaly zimní olympijské hry a nejvíce sportovišť bylo využito na vrchu Holmenkollen. Dosahuje výšky 371 m. n. m. a nachází se v severní části města. Na Holmenkollenu byl vystavěn skokanský můstek, biatlonová střelnice a trasy pro běžecké lyžování. Tyto prostory jsou dodnes využívány k pořádání mezinárodních sportovních akcí.

1.1.3.2 Bergen

Přibližně tři sta kilometrů vzdušnou čarou na západ od Osla se na pobřeží Severního moře nachází Bergen, druhé největší město Norska.[20] V minulosti byl Bergen významným obchodním centrem, především část Bryggen,[21] která je tvořena domy určenými pro obytné a skladovací účely. Nábřeží Bryggen je se svojí lidovou architekturou zapsáno na seznam UNESCO. S obchodem je spjato i náměstí Torget vedle Bryggenu, kde se po staletí zachovala tradice trhu s rybami a rybími výrobky.

Za účelem ochrany bergenského přístavu byla u pobřeží v 16. století vybudována pevnost Bergenhus. Součástí areálu pevnosti je také Hala krále Håkona (kamenný palác a rezidence pro krále, kdy byl Bergen na krátký čas hlavním městem Norska) a věž Rosenkratz se žalářem a vyhlídkou na centrum Bergenu.

Vedle obchodní minulosti je Bergen i významným kulturním místem. Město je spjato se jménem Edvarda Griega, rodáka z Bergenu. Grieghallen je velká koncertní hala určená pro vystoupení klasické i populární hudby.[22] Součástí budovy jsou i konferenční sály a výstavní prostory. Dále od centra města směrem na jih se nachází Griegův dům na Troldhaugenu, ze kterého se stalo Muzeum Edvarda Griega. Nedaleko vily byla vybudována kavárna a koncertní síň s výhledem na skladatelovu pracovní chatku a fjord za pódiem.[23]

V Bergenu se nachází nejstarší divadlo v Norsku. O jeho otevření se v roce 1850 zasloužil především norský houslista Ole Bull. Na počátku 20. století se divadlo přestěhovalo do nově vystavěné budovy, kde sídlí dodnes. V přilehlém parku

[19] PARKIN, Benjamin. Vigeland: Humanity In The World's Largest Sculpture Park. In: *Culture Trip* [online]. 21.2.2017 [cit. 20.4.2020]. Dostupné z: https://theculturetrip.com/europe/norway/articles/vigeland-humanity-in-the-world-s-largest-sculpture-park/

[20] Satelitní snímek Bergenu s klíčovými body je v příloze F.

[21] Fotografie Bryggenu je v příloze G.

[22] Fotografie Grieghallenu je v příloze H.

[23] Podrobnější informace jsou k dispozici na webových stránkách muzea: http://griegmuseum.no/en

jsou sochy Ibsena a Bjørnsona, nejvýznamnějších norských dramatiků. Budova Národního divadla je považována za jednu z nejpůsobivějších staveb secesní architektury v Norsku.[24]

1.1.3.3 Ostatní místa

Důležitou památkou z hlediska norské lidové architektury je série dřevěných sloupových kostelů,[25] tzv. stavkirke, které jsou rozmístěny po jižním a středním Norsku. Jejich původ sahá do 12. až 13. století a za cenné se považují řezbářské vikinské ornamenty na průčelích a střechách kostelů.[26] Jeden z největších stavkirke nalezneme v obci Heddal,[27] padesát kilometrů západně od Osla.

V Trondheimu, třetím největším norském městě, se nachází středověká katedrála Nidaroský dóm.[28] Podle historických pramenů je postavena na pohřebišti svatého Olafa. Jedná se o největší středověkou katedrálu v celé Skandinávii.[29] Stavba původně v románském slohu byla přestavěna a dnes je novogotická, s průčelím připomínajícím katedrálu Notre Dame v Paříži. Nidaroský dóm sloužil jako místo ke korunovaci králů a také tam jsou uloženy korunovační klenoty.[30]

Norská kultura je těsně spjatá se severskou přírodou, proto se nelze nevěnovat přírodním památkám. Národní park Jotunheimen zahrnuje na svém území dva nejvyšší body severní Evropy. Podle islandské ságy staré *Eddy* je území národního parku místo, kde původně žili ledoví obři. V překladu název Jotunheimen znamená *Domov obrů*. Norsko je ale navštěvováno především pro krásu přírody okolo fjordů. Nejdelší z nich se nazývá Sognefjord, je 204 kilometrů dlouhý, mezi ty nejvíce panoramatické lze zařadit Geirangerfjord.[31] Je hojně navštěvován díky obnaženým skalním vrcholkům a působivé scenérii.[32] V kraji Rogaland blízko města Stavanger

[24] *Den Nationale Scene* [online]. [b.r.] [cit. 21.4.2020]. Dostupné z: https://dns.no/om-dennationalescene/historien-til-den-nationale-scene/
[25] Přívlastek sloupový označuje techniku výstavby kostelů, kdy se váha střechy rozkládá na sloupy v rozích kostela.
[26] Sloupové kostely. In: *Mundo* [online]. [b.r.] [cit. 21.4.2020]. Dostupné z: https://www.mundo.cz/norsko/sloupove-kostely
[27] Fotografie sloupového kostelu v Heddalu je v příloze I.
[28] Do roku 1536 neslo město název Nidaros.
[29] Fotografie Nidaroského dómu je v příloze J.
[30] *Nidarosdomen* [online]. [b.r.] [cit. 21.4.2020]. Dostupné z: https://www.nidarosdomen.no/musikikarkitektur-historie/bygningshistorie
[31] Fotografie Geirangerfjordu je v příloze K.
[32] *1000 nejkrásnějších míst světa*. Praha: Svojtka & Co., 2005, s. 17–18. ISBN 80-735-2258-6. Z německého vydání "1000 Traumziele."

ční ze skalního masivu kvádr, kterému se říká *Kazaletna* (norsky *Preikestolen*).[33] Jeho vrchní plocha je rovná, má rozměry asi 25 x 25 metrů a slouží jako vyhlídkové místo. Nory je často navštěvován.[34]

1.2 Dějiny Norska

1.2.1 Vikingové

Koncem 8. století dorazili do Skandinávie Germáni, kteří rychle osidlovali skandinávský poloostrov až k polárnímu kruhu.[35] Zakládali si osady v hlubokých fjordech. Během objevování nových fjordových údolí organizovali výpravy, kterým říkali víking. Vikingové byl divoký lid. Mezi jejich kmeny docházelo k drobným válkám, také organizovali loupežné[36] a objevitelské plavby. Během desátého století Vikingové postupně osídlovali ostrovy Orkneje, Faerské ostrovy, Island, Grónsko a další. Na přelomu tisíciletí objevil Leif Eiríksson se svojí posádkou pobřeží Newfoundlandu v Americe.[37] Připlouvali až k Portugalsku a do Středozemí (k Byzantské říši). Byli vynikajícími mořeplavci s nejlepšími loděmi tehdejší doby.

1.2.2 Středověk

Král Harald Harfagre (s přízviskem Krásnovlasý) spojil celou říši Vikingů, která se ale zakrátko rozpadla na několik menších království. Krásnovlasův potomek Olaf I. Tryggvasson založil město Nidaros[38] a začal ve Skandinávii šířit křesťanství krutou metodou. Kdo nepřijal křesťanství, byl zabit, zmrzačen nebo vypovězen ze země. Ničení pohanských svatyň bylo praktikováno na Islandu, což obyvatelstvo pobouřilo a vypukla občanská válka. Olaf se spojil s polským králem Boleslavem a při tažení proti nepřátelům se Olaf roku 1000 při námořním boji utopil. Tímto se Norsko stalo závislé na Dánsku i Švédsku. Další norský král Olaf II. Haraldsson[39] byl známý jako spravedlivý vládce, který vládl okolo dvaceti let v míru. S jeho jménem je spjato zavedení křesťanství. Spolu se švédským králem zaútočil na dánské

[33] Fotografie Kazatelny je v příloze L.
[34] Přírodní zajímavosti Norska. *Blog o Norsku* [online]. 7.2.2015 [cit. 22.4.2020]. Dostupné z: https://www.do-norska.cz/prirodni-zajimavosti-norska/
[35] Informace v podkapitole 1.2 pochází z publikace: LEE, Phil. *Norsko*. 4. vyd. Brno: Jota, 2017. ISBN 978-80-7565-179-2
[36] První rabování je zaznamenáno z roku 793 na severu Anglie.
[37] Pravděpodobně je tato osoba první, která objevila americký kontinent.
[38] Nynější město Trondheim.
[39] Olaf II. Haraldsson se později stal patronem Norska, národním světcem a symbolem norského osvobozeneckého boje.

území, kde vládl Knut Veliký. Olaf bitvu prohrál a byl nucen ze země utéct. Knut poté anektoval norské území. Olaf Haraldsson se ještě pokusil o zvrat v první velké norské bitvě u Stiklestadu, ve které ale byl zabit.

Posledním vikinským hrdinou na trůnu byl Harald Hardrada, nevlastní bratr Olafa Haraldssona. Vládl ve své zemi pevně po dobu dvaceti let. Nepodařilo se mu dobýt Dánsko, nárokoval si i části území Anglie, ale u Stamford Bridge utrpěl porážku. Zároveň se do dějin zapsal jako zakladatel hlavního města Oslo. Roku 1070 založil město Bergen Haraldův syn Olaf Kyrre „Mírumilovný“. Zároveň proměnil města Oslo, Bergen a Nidaros v sídla biskupů. Mír panoval v Norsku do roku 1130, kdy zemřel poslední Olafův potomek. Poté si trůn nárokovalo několik aspirantů. Každý z nich měl své sympatizanty, kteří mezi sebou rozpoutali občanskou válku. Tu vyhrál Håkon IV. v roce 1240. Během své vlády upevňoval vládu na Faerských ostrovech, Islandu a Grónsku. Král Magnus VI., Håkonův syn, jako první norský vládce zavedl podrobnou knihu zákonů. Také se dodržovala etiketa, která byla rovněž sepsána do knihy s názvem *Královo zrcadlo.*

Následující doba nebyla pro norské království příznivá. Roku 1319 bylo Norsko zbaveno nezávislosti, protože panovník vládl zároveň i ve Švédsku. Navíc o tři desetiletí později vypukl mor, který vyhubil dvě třetiny obyvatelstva a přeživší se na dlouhou dobu museli vypořádávat s hladomorem.

1.2.3 Kalmarská unie a dějiny do 20. století

Na konci čtrnáctého století vznikla tzv. Kalmarská unie, která sjednocovala území tehdejšího Norska, Švédska a Dánska. Norsko ale v této unii nebylo považováno za důležitý celek. Norové platili vysoké daně, sídlo panství se přesunulo do Dánska, starou norštinu vystřídala dánština jako úřední jazyk. Kalmarská unie zanikla roku 1523. Ani to Norsku nepomohlo, protože v roce 1536 dánský král Christian III. prohlásil, že i nadále nebude nezávislou zemí. Navíc jako náboženství nařídil luteránství. Norsko obdrželo alespoň guvernéra, který měl dohlížet na správu a jurisdikci.

Ekonomika se začala zlepšovat až koncem šestnáctého století. Norské patriotství se ale vytratilo – Norové stále mluvili dánsky, četli v dánštině a vzhlíželi k dánským umělcům. Ke změně v organizaci státní správy došlo roku 1660, kdy Fridrich III. nastolil absolutismus. Dánsko a Švédsko byly mezi sebou často ve válečném stavu, jenže bitvy spor nevyřešily. Švédský král Karel XII. se pak

pokusil několikrát napadnout Norsko, na krátkou dobu se mu podařilo zabrat jižní části země, ale houževnatí Norové se dokázali ubránit. Rozbroje uzavřela Frederiksborská mírová smlouva roku 1720. V polovině 18. století Dánsko přešlo na benevolentnější hospodářskou politiku vůči Norsku, jako bylo např. zrušení monopolních smluv nebo uvolnění cenzury tisku. Obchod nabíral na intenzitě a populace ve městech bohatla. Lidé na venkově ale stále žili v chudobě a v dobách neúrody trpěli hlady.

Neutralita Dánsko-norské unie během evropských válek (sedmileté mezi Anglií a Francií a napoleonských) zapříčinila další zlepšení obchodních podmínek až do doby, kdy Napoleon vyhlásil obchodní blokádu a dánské přístavy se musely zavřít. To vedlo k dalším rozporům mezi unií, Anglií a Švédskem. Norové i Švédové si uvědomovali špatnou politiku Dánska a rozhodli se, že spolu utvoří samostatnou unii. Roku 1813 se podpisem Kielské smlouvy stvrdil odstup Dánska z unie a Norsko bylo přidruženo ke Švédsku za předpokladu udržení Islandu, Grónska a Faerských ostrovů.

17. května 1814[40] Norsko přijalo ústavu, se kterou byl švédský král Karel XIV. nespokojený a obsadil Norsko svými vojsky. Výsledkem byla abdikace norského prince a na druhé straně Švédsko respektovalo norskou ústavu a parlament.

Během devatenáctého století, především za vlády králů Oskara I. a Karla XV., se v severských zemích prosazovalo tzv. panskandinávské hnutí, kdy si severané uvědomovali určité přirozené spojenectví mezi sebou, a to jak v politice a vědě, tak v umění. Vlastenecké smýšlení Norska mělo zřejmý cíl – mít konečně plnou nezávislost. Roku 1905 se v celonárodním plebiscitu odhlasovala nezávislost, která byla stvrzena téhož roku Karlstadskou smlouvou. Dále si Norové zvolili, že zůstanou monarchií a na trůn usedl král Håkon VII.

1.2.4 Světové války

Norsko bylo neutrální zemí i v první světové válce. Roku 1920 byla Norsku přiznána suverenita nad souostrovím Špicberky. Toto souostroví je známé svými velkými zásobami uhlí. Obchod na mezinárodním poli slábl a životní standard se snižoval. Ve třicátých letech byly v řadách politiků patrné antisemitské tendence a v čele s Vidkunem Quislingem se utvořila Strana národního sjednocení. V Norsku

[40] Tento den je v Norsku státní svátek.

se ale moci chopila Norská strana práce, která postupně začala obchodní podmínky zase zlepšovat. Začátkem druhé světové války bylo německou armádou obsazeno jižní a centrální území Norska a král s vládou uprchl do exilu v Londýně. Hnutí odporu v Norsku bylo extrémní. Spolupráci s fašistickou stranou Nasjonal Samling odmítala většina institucí. Kvůli tomu docházelo k rozsáhlým deportacím do koncentračních táborů. Značnou práci odváděla vojenská organizace MILORG, která byla podporována Londýnem. MILORG měl za úkol vést ozbrojený odpor vůči okupantům. Koncem října 1944 začali od severu země pomalu pronikat sovětské jednotky. Po kapitulaci Německa se král Håkon VII. vrátil z exilu do Osla.

1.2.5 Poválečné dějiny

Norové se po válce dokázali ekonomicky a hospodářsky rychle vzchopit. Byli jednou ze zakládajících zemí OSN, první generální tajemník pocházel právě z Norska. O čtyři roky později vstoupila země i do organizace NATO. Velmi pokroková obchodní politika dokázala vymýtit chudobu. Roku 1969 byla v Severním moři objevena ložiska ropy a zemního plynu a Norsko se během třiceti let zařadilo mezi nejbohatší státy světa.

1.3 Severská mytologie

Legendy a mýty tehdejších germánských a vikinských kmenů na území Skandinávie jsou podobné námětům z germánské mytologie, ústřední božstvo a příběhy o stvoření světa jsou téměř shodné. Podobnost mytologií potvrzuje fakt, že germánská a skandinávská větev má společné předky. Literární a hudební díla norských umělců jsou často inspirovány nadpřirozenými bytostmi severské mytologie.

1.3.1 Hlavní bohové

Nejvyšším bohem je považován Ódin, jinak zvaný Otec všech. Aby mohl vládnout světu, obětoval své jedno oko za moudrost. Také potřeboval pochopit písmo run a kvůli tomu musel viset devět dní na největším stromě, Yggdrasilu. Je označován za boha smrti, války a magie a jeho vlastnosti nejsou příliš pozitivní.

Bůh Tór (Thor) je Ódinův syn a charakterově se od svého otce liší. Je dobromyslný a zároveň nejsilnější ze všech bohů – vlastní pás síly Megingjördem

a kladivo Mjöllni. Třetí nejvýznamnější postavou severského panteonu je pohledný rusovlasý Loki. Na první pohled působí vlídně, ale jedná se o nejprohnanějšího boha. Loki je Ódinův pokrevní bratr.[41]

1.3.2 Další postavy severské mytologie

Severská mytologie přináší velké množství neobvyklých nadpřirozených bytostí a předmětů. Nejdůležitější z nich jsou vysvětleny v této podkapitole.

Božstvo severské mytologie je rozděleno do dvou základních klanů: Ásové a Vanové. Zatímco Ásové jsou více bojovní, Vanové jsou mírumilovnější a moudřejší. Vedli mezi sebou války a na základě výhry Ásů nad Vany jsou dominantnějším klanem. Nejmocnější bohové Ódin, Tór a Loki jsou členové klanu Ásů.[42]

Runy jsou znaky, které sloužily k psaní textů a také byly předmětem magických rituálů. Existují tři druhy run, germánský, anglosaský a vikinský. Poslední zmíněný se využíval na území dnešní severní Evropy a čítá šestnáct znaků. Každý znak má název buď podle přírodního objektu, nebo podle mytologické bytosti.[43]

Valkýry jsou severské bojovné dísy.[44] Sloužily bohu Ódinovi a zjevovaly se při bitvách, ve kterých rozhodovaly o osudech hrdinů. Vyznačovaly se značnou krutostí, těšilo je mučit a pomalu zabíjet smrtelníky.

Obři, též trollové, jsou nadpřirozené bytosti, které pocházejí ještě z dob před zrozením bohů. *„Podle většiny evropských mýtů (řeckých, římských, keltských) byli obři monstry* […] *Rodila je země, povstávali z kamenů nebo kostí nestvůr, ovládali nebeská tělesa a dny v týdnu. K obývání jim byla vyhrazena nehostinná místa, jako podzemí, sever, hory apod.“*[45] Nepřátelí se s bohem Tórem a jeho kladivo Mjöllni nahání obrům strach. Praotec všech obrů se jmenoval Ymi a z jeho těla je stvořen veškerý hmotný svět.

---

[41] GAIMAN, Neil. *Severská mytologie*. Praha: Argo, 2017. ISBN 978-80-257-2311-1.
[42] COTTERELL, Arthur. *Encyklopedie mytologie*. Londýn: Lorenz Books, 1996, s. 180. ISBN 80-7234-059-X.
[43] Runy, význam a původ. *Severská mytologie* [online]. ©2010 [cit. 5.5.2020]. Dostupné z: http://willow.wz.cz/einherjer/runy.htm
[44] Dísa je označení pro ženskou bytost v severské mytologii.
[45] VLČKOVÁ, Jitka. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2006, s. 163. ISBN 80-727-7177-9.

Skřítkové jsou malí tvorové, kteří původně vypadali jako červi, ale z rozhodnutí bohů měli lidské vzezření. Většinou žijí v zemi nebo kamenech. Mají specifický vztah s lidmi, pokud o ně společnost pečuje, skřítkové jim za to jsou nápomocni. V případě špatných vztahů skřítkové na lidstvo vysílají neštěstí. Pomoc skřítků se lidem hodí, protože *„mají sluje se zlatými poklady, jsou dovednými kováři a umí zhotovovat nepředstavitelné kouzelné předměty, které se kdykoli mohou hodit.“*[46]

Álfové (z germ. elfové) vykazují podobné vlastnosti jako skřítci. Mají lidskou podobu a velikost, mohou být i menšího vzrůstu. Do češtiny se výraz álf překládá jako šotek nebo skřítek. Dělí se na dvě skupiny: světlí álfové se vyznačují neobyčejnou krásou a žijí v nebi, temní álfové jsou pracovití kováři a pobývají na zemi.[47]

1.4 Významní Norové

1.4.1 Norští sportovci

Norové se věnují především zimním sportům. Nejslavnější norští sportovci jsou spjati převážně s během na lyžích, alpským lyžováním, biatlonem a rychlobruslením. Díky kvalitním výkonům na sněhu a ledě bylo Norsku umožněno pořádat dvakrát zimní olympijské hry: v roce 1952 se konaly v Oslu a roku 1994 v Lillehammeru.

Ocenění Nejlepšího sportovce dvacátého století získal běžec na lyžích Bjørn Dæhlie, několikanásobný medailista z olympijských her a mistrovství světa. Kromě běžeckého lyžování podobně úspěšně vynikal i v severském lyžování,[48] na mistrovství světa vybojoval sedmnáctkrát pódiové umístění.

Norové v běžeckém lyžování v současné době patří mezi nejlepší. Nejznámější norští běžci jsou Marit Bjørgenová (nejúspěšnější olympionička v historii zimních olympijských her), Therese Johaugová, Johannes Klæbo atd.

Podobně úspěšní jsou Norové v biatlonu. Výjimečným sportovcem v tomto sportu je Ole Einar Bjørndalen – nejúspěšnější olympionik na zimních hrách v historii. Mužská biatlonová linie je kvalitně zastoupená i dnes – hlavně bratry

[46] VLČKOVÁ, Jitka. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2006, s. 203–204. ISBN 80-727-7177-9.
[47] Tamtéž, s. 29.
[48] Severské lyžování je dvojboj složený z běhu na lyžích a skocích na lyžích.

Johannesem Thingnesem a Tarjeiem Bø. V ženském biatlonu byla úspěšná Tora Bergerová, dnes je to dvojice Tiril Eckhoffová a Marte Olsbu Roeiselandová.

Axel Rudolf Paulsen (1855–1938), byl norským krasobruslařem a rychlobruslařem. Do sportů, kterým se věnoval, zavedl nové prvky. V roce 1882 na krasobruslařském závodě ve Vídni předvedl skok s jednou a půl otočkou a dodnes se tento skok jmenuje Axel či Axel-Paulsen. V dnešní době je považován za nejtěžší skok, hlavně jeho trojité provedení. V rychlobruslení držel Paulsen svého času pět světových rekordů, a také vynalezl nové rychlobruslařské brusle.[49]

Z kolektivních sportů Norové vynikají především v házené. Mužská reprezentace vybojovala na posledních dvou mistrovstvích světa stříbrné medaile, tým žen se v absolutní házenkářské špičce pohybuje už více než třicet let.

1.4.2 Norští mořeplavci

Roald Amundsen (1872–1928) byl významným polárním badatelem. Za svůj život chtěl jako první člověk zdolat severní pól, jenže americká posádka byla rychlejší. Proto se rozhodl o náročnější expedici na jižní pól. O dobytí jižního pólu se strhla bitva mezi Amundsenem a Robertem Scottem, ale norský mořeplavec byl rychlejší a na jižní pól se dostal 14. prosince 1911. Poté se věnoval prozkoumáváním dosud neprobádaných oblastí ze vzduchu. Při jedné z průzkumných akcí se vzducholoď s Amundsenem a jeho posádkou ztratila. Tělo Roalda Amundsena se nikdy nenašlo a předpokládá se, že zemřel v druhé půli června 1928.[50]

Thor Heyerdahl (1914–2002) byl také známým mořeplavcem. Své výpravy podnikal na replikách starobylých plavidel, nejznámější z nich je vor Kon-Tiki nebo člun Ra. Zajímal se o původ polynéských kmenů a jihoamerických indiánů.[51]

1.4.3 Norští výtvarníci

Za nejvýznamnějšího norského malíře první poloviny devatenáctého století je považován Johan Christian Dahl (1788–1857), který se proslavil svými

[49] JORSETT, Per. Axel Paulsen. In: *Norsk biografisk leksikon* [online]. 21.3.2016 [cit. 28.3.2019]. Dostupné z: https://nbl.snl.no/Axel_Paulsen
[50] VEDRALOVÁ, Iva. Roald Amundsen. In: *Skandinávský dům* [online]. [b.r.] [cit. 28.3.2019]. Dostupné z: http://www.skandinavskydum.cz/roald-amundsen/
[51] JINDŘIŠKOVÁ, Jitka. Thor Heyerdahl. In: *Skandinávský dům* [online]. [b.r.] [cit. 27.3.2019]. Dostupné z: http://www.skandinavskydum.cz/thor-heyerdahl/

krajinomalbami. Také se specializoval na noční krajiny v měsíčním svitu. Jeho obrazy jsou vystaveny v Národní galerii v Oslu, ale i v Bergenu nebo v Kodani.[52]

Edvard Munch je považován na nejznámějšího výtvarníka Norska i celé Skandinávie.[53] Byl představitelem malířského expresionismu a symbolismu.

Edvard Munch měl psychicky náročné dětství. Jeho matka zemřela na tuberkulózu, jedna ze sester byla mentálně postižena, bratr zemřel nedlouho po své svatbě – všechny tyto události z mládí ovlivnily Munchovu malířskou tvorbu.[54]

V Oslu studoval techniku a design. Postupně se začal dostávat do povědomí osloské kultury a také navazoval kontakty s dalšími umělci, jedním z nich byl Hans Jæger.[55] Jejich přátelství donutilo Muncha více přemýšlet o svých emocích a pohledu na svět. Malířské znalosti a dovednosti zdokonaloval Munch během studia v Paříži, kde poznával hlavně impresionismus. Když roku 1889 Munchovi zemřel otec, upadl do hlubokých depresí. Do svého deníku napsal: *„Žiji s mrtvými – mou matkou, mou sestrou, mým dědečkem, mým otcem. Zabij se a bude po všem. Proč žít?“*[56]

Své obrazy mimo Norsko začal Munch vystavovat v Berlíně, kde se ale nesetkal s pochopením veřejnosti. Když se Munchovy obrazy začaly prodávat ve velkém, propadl bohémskému životnímu stylu plného alkoholu a depresí. Zanedlouho se nervově zhroutil a po hospitalizaci byl podroben léčbě elektrošoky. Tato léčba měla z hlediska Munchovy tvorby negativní dopad, protože díla ztrácela zachycení hlubokých emocí. Tyto obrazy ale paradoxně zaujaly větší část veřejnosti.

Od roku 1937 byl Munch prohlášen za zvrhlého umělce a jeho tvorba byla potlačována. Zemřel o sedm let později. Během svého života namaloval přes tisíc obrazů a načrtnul více jak patnáct tisíc grafických listů.

---

[52] LEE, Phil. *Norsko*. Čtvrté vydání. Brno: Jota, 2017, s. 66–67. ISBN 978-80-7565-179-2.

[53] Informace v této podkapitole jsou použity ze zdroje: GLENN, Martina. Edvard Munch. In: *ARTMUSEUM.CZ* [online]. 4. 12. 2008 [cit. 25.2.2019]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=611

[54] Proto jeho obrazy v nás mohou vyvolávat úzkost či smutek.

[55] Hans Jæger (1854–1910), norský spisovatel, filozof a anarchistický aktivista.

[56] GLENN, Martina. Edvard Munch. In: *ARTMUSEUM.CZ* [online]. 4. 12. 2008 [cit. 25.2.2019]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=611

1.4.4 Norští spisovatelé

1.4.4.1 Spisovatelé Velké čtyřky

Spisovatelé tzv. Velké čtyřky jsou považováni za ústřední postavy norské literatury devatenáctého století. Jedná se o Bjørnstjerna Bjørnsona, Alexandra Langeho Kiellanda, Jonase Lia a Henrika Ibsena.

Bjørnstjern Bjørnson (1832–1910) se narodil ve vsi Kvikne.[57] Svoji spisovatelskou kariéru začal jako žurnalista. Byl zaměstnán jako literární kritik. Jeho díla byla velmi vlastenecká a za svého života byl Bjørnson oblíbeným spisovatelem, ale v dnešní době jeho tvorba ztrácí na významu. Byl považován za představitele romantismu a kritického realismu, za nejhodnotnější jsou považovány jeho povídky, hlavně *Synnøve ze Slunečního návrší, Arne, Veselý hoch* nebo *Rybářské děvče*. Napsal i báseň *Ano, milujeme tuto zemi*, jejíž text je totožný s dnešní norskou národní hymnou. Byl dvakrát zvolen do komise pro udílení Nobelových cen a sám toto ocenění získal roku 1903. Bjørnson zemřel v Paříži a jeho hrob se nachází na osloském hřbitově. Bjørnsonova dcera Bergliot si vzala Sigurda Ibsena (syna Henrika Ibsena) a měli spolu syna Tancreda, populárního norského filmového režiséra ve třicátých letech dvacátého století.

Alexander Lange Kielland (1849–1906) se narodil ve Stavangeru.[58] Vystudoval práva a byl odpůrce rodícího se kapitalismu, proto se v literárních dílech věnoval sociální satiře. Jako spisovatel se angažoval jen dvanáct let, poté se dal na politickou dráhu. Kielland byl představitel kritického realismu, kvalitní jsou především jeho romány, například *Garman a Worse, Svatojánský večer* nebo *Jakub.*

Jonas Lie (1833–1908) se narodil ve vesnici Eiker (dnešní Hokksund) blízko Drammenu.[59] Stejně jako Kielland vystudoval práva, ale v advokacii se neprosadil. Místo toho cestoval a svoji literární dráhu začal jako romantik. V osmdesátých letech se postupně přeorientoval na naturalismus a jeho román *Doživotně odsouzen* je jeden z nejlepších norských naturalistických děl. Jeho poslední knihy jsou inspirovány mystikou a severskou mytologií.

Henrik Ibsen (1828–1906) je považován za největšího norského spisovatele. Narodil se do bohaté rodiny v přístavní vsi Skien, blízko Osla. V pubertě byl

[57] KOŠNER, Lukáš. Bjørnsjern Bjørnson (1832–1910). In: *Skandinávský dům* [online]. [b.r.] [cit.27.2. 2019]. Dostupné z: http://www.skandinavskydum.cz/bjornstjerne-bjornson-1832-1910/

[58] Alexander Lange Kielland. In: *Československá bibliografická databáze* [online]. [b.r.] [cit. 27.2.2019]. Dostupné z: https://www.cbdb.cz/autor-50873-alexander-lange-kielland

[59] Severský mystik a romantik Jonas Lie (1833–1908). In: *Severské listy* [online]. 21.6.1999 [cit. 27.2.2019]. Dostupné z: https://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0016.php

lékárnickým učněm u soukromníků. Po maturitě pracoval pět let v Norském divadle v Bergenu jako dramaturg. Zároveň získal stipendium umožňující cesty do Dánska a Německa, kde se seznamoval s historií národních divadelních her. Mezi léty 1858 a 1862 řídil chod osloského norského divadla. Kvůli osobním finančním a politicko-filozofickým problémům v Norsku se Ibsen rozhodl odjet do Říma. Mimo Norsko strávil dvacet sedm let. Během této doby napsal Ibsen své nejznámější hry – především *Brand* a *Peer Gynt.* Hlavně *Peer Gynt* je velmi ceněná hra a *„v Norsku je považována za vůbec nejlepší norské dílo všech dob.“*[60] O proslavení hry se významně zasloužil i Edvard Grieg. Dílo je protkané severskou mytologií, v textu se mísí realita s nadpřirozenými bytostmi. Drama *Nora* napsal roku 1875 v Drážďanech. Tato hra pracuje se skutečným postavením ženy ve společnosti – jedná se tak o významné dílo sociálního realismu, které mělo ohlas hlavně u emancipovaných žen. Většinu děl Ibsen zakládá na kritice tehdejší společnosti, například *Nepřítel lidu* či *Divoká kachna*. Ke konci života usměrňuje svoji tvůrčí orientaci na symbolismus. Na počátku dvacátého století Ibsen prodělal sérii mrtvic, což zapříčinilo ochrnutí pravé části těla a roku 1906 v Oslu zemřel.

1.4.4.2 Současní spisovatelé

V dnešní době se norští spisovatelé nejvíce prosazují v žánru severských kriminálních detektivek. Nejznámějším současným norským spisovatelem je Jo Nesbø (*1960), který je autorem dvanáctidílné kriminální série o detektivu Harrym Holeovi. Má i samostatné knihy s jinými hrdiny, jako třeba *Syn, Půlnoční slunce* nebo *Lovci hlav* a čtené jsou i jeho pohádky s doktorem Proktorem. Věnuje se také hudbě, v norské rockové kapele Di Dierre zastává pozici frontmana a textaře.[61] Do celosvětového povědomí se v posledních letech dostává i Samuel Bjørk (*1969). Na českém trhu jsou k dispozici jeho knihy *V lese visí anděl, Sova* a *Clona.*

1.4.5 Norští skladatelé

První dochovaná norská hudební památka se našla na Orknejích,[62] které za dob středověku patřily Norsku. Jedná se o *Hymnus na Magnuse Jarla*. Vznik skladby se

[60] KOŠNER, Lukáš. Henrik Ibsen (1828-1906). In: *Skandinávský dům* [online]. [b.r.] [cit. 22.3.2019]. Dostupné z: http://www.skandinavskydum.cz/henrik-ibsen-1828-1906/

[61] Články. *Jo Nesbø* [online]. SEVT.cz, *©2007–2018* [cit. 27.7.2020]. Dostupné z: https://www.sevt.cz/clanky/jo-nesbo/

[62] Orkneje jsou ostrovy ležící severně od Skotska.

datuje mezi polovinou dvanáctého a koncem třináctého století. Hymnus je vícehlasý a vystavěný na technice paralelních tercií.

První známý norský autor umělé hudby se jmenoval Ecchienus[63] a okolo roku 1590 zkomponoval moteto, které je technicky inspirované nizozemskou školou vícehlasu.[64]

1.4.5.1 Skladatelé romantismu

Ole Bull (1810-1880)

Byl houslovým virtuosem a skladatelem. V mládí odešel do Paříže za Paganinim. Tam byl o všechny své věci okraden a ze zoufalství se pokusil zabít. Přežil a o jeho zdraví pečovala bohatá dáma, která mu koupila nové housle. Poté začal jeho strmý vzestup. Byl velmi uznávaným houslistou. Roku 1848 se podílel na založení Norského národního divadla. Absolvoval koncertní cestu po Severní Americe. Po návratu se setkal s Edvardem Griegem a rodičům doporučil, aby nastoupil na lipskou konzervatoř.

Halfdan Kjerulf (1815-1868)

Studoval lipskou konzervatoř, poté se živil jako soukromý učitel hudby a příležitostně dirigoval symfonické orchestry. *„Zdraví mu nedovolilo projevit se ve větších, namáhavějších formách. Ale to, co vytvořil v písních, sborech a lyrických klavírních skladbách, určovalo budoucí směr. V písni je Kjerulf velký poeta, jakýsi norský Schubert a Andersen dohromady.“*[65] Je považován za předchůdce Edvarda Griega.

Rikard Nordraak (1842-1866)

Jeho píseň *Ja, vi elsker dette landet*[66] vzbudila pozornost díky jejímu vlastenectví a stala se norskou státní hymnou. Nordraak zemřel v pouhých dvaceti čtyřech letech, ale během svého života dokázal vzbudit v dalších skladatelích severské vlastenectví, mimo jiné i u Edvarda Griega.

Johan Svendsen (1840-1911)

Řadí se mezi spoluzakladatele norské národní školy. S Griegem se v tvorbě vhodně doplňovali. Grieg byl znám jako mistr malých forem, kdežto Svendsen napsal více orchestrálních děl. Studoval na lipské konzervatoři a během života často cestoval.

[63] Ecchienus (asi 1550–asi 1600), norský kantor.
[64] SÝKORA, Václav Jan. *Hudba evropského severu*. Praha: Supraphon, 1975, s. 19.
[65] SÝKORA, Václav Jan. *Hudba evropského severu*. Praha: Supraphon, 1975, s. 37.
[66] *Ano, milujeme tuto zemi*, překlad z norštiny.

Na rozdíl od Griega nepovažoval folklór za významný inspirační zdroj. Přesto jsou v dnešní době ceněny jeho úpravy švédských, norských a islandských lidových písní.

1.5 Norská lidová hudba

Z Norska pochází tři národní tance: gangar, halling a springdans.[67]

Gangar je pomalý tanec v šestiosminovém nebo pětiosminovém taktu. Název tance pochází z norského gang, v překladu chod nebo krok. Tanec se považuje za slavnostní až ceremoniální a symbolizuje spokojenost a zároveň významnost slavnosti. Tančí se v párech. V Griegově tvorbě typický gangar můžeme zaznamenat v pátém sešitě *Lyrických kusů*, op. 54. Na rozdíl od pomalého gangaru jsou halling a springdans podstatně rychlejší a temperamentnější tance.

Springdans (springar, springleik) je považován za nejrozšířenější lidový tanec v Norsku.[68] Do češtiny by se tento název dal přeložit jako tanec s poskakováním (springe = skákat). Svojí povahou připomíná švédský lidový tanec pols. Rozvíjí se v třídobém metru, zpravidla v tempu allegretto. Zvláštností springdansu je náhlé a nečekané posunování těžké doby na druhou či třetí dobu. *„Během hudby tanečník vede tanečnici za ruku a vesele tančí poskakujíc a dupajíc při tom. Pokaždé, když tanečnice uslyší akcent smyčcem, začne tančit i ona, malými cupitavými kroky. Takto se tančící pár společně několikrát otáčí. Vzápětí tanečník, stojící na jednom místě, zvedne ruku a točí s tanečnicí, která rotuje rychleji a rychleji. Pak opět muž vede ženu za sebou několikrát po kružnici, občas ji chytne za boky, žena ho chytne za ramena a krouží spolu. Když tanečnice přestane stačit tempu tanečníka, vyzdvihne ji nad hlavu až k trámům u stropu a zase ji postaví na zem.“*[69]

Halling se v Norsku pokládá za nejosobitější tanec. Je ve dvoudobém metru a jeho název pochází z místa Hallingdal.[70] Jedná se o mužský sólový tanec, ale může být tančen i více muži najednou, hlavně při soutěžních vystoupeních. V některých místech se provádí tanec v klasickém páru muž a žena – v tomto případě se tanci říká parhalling. Při tančení ukazuje muž svoji sílu, jeho pohyb obsahuje některé

[67] Informace k této kapitole pocházejí z publikací ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 29–48. SÝKORA, Václav Jan. *Hudba evropského severu*. Praha: Supraphon, 1975, s. 30–45.

[68] Sběratel norských lidových písní Catharinus Elling měl ve své sbírce okolo pěti set písní, z toho tři sta byla ve stylu tance springdans. ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 40.

[69] Tamtéž, s. 42.

[70] Hallingdal je podlouhlá rokle nacházející se mezi městy Oslo a Bergen v jihozápadním Norsku.

akrobatické prvky, jako například hallingkast, kdy tanečník kopne nohou až ke stropu nebo zasáhne nohou klobouk, který visí vysoko ve vzduchu. Existují i zpívané hallingy, které se provádějí při vesnických slavnostech. Grieg se ve své tvorbě tomuto tanci často věnoval, důkazem toho je například *Halling A dur* z alba *Norských národních tanců,* op. 35.

V devatenáctém století pronikají do norského folklóru tance ze střední Evropy, především valčík nebo německý länder. Vedle tanců jsou v norském folklóru oblíbené i svatební pochody. Hrají se při cestě svatebčanů z kostela do domu ženicha. Nejčastěji hrají pochody houslisté. Melodie se předávají z generace na generaci.

Vedle instrumentálních druhů lze najít i určité specifické druhy vokální. Z historie se dochovaly pastýřské písně, které se zpívaly za účelem komunikace v horském prostředí nebo kvůli svolání stád. V Norsku těmto pastýřským písním říkají *lokk* a mohou se zpívat nebo hrát na dechový nástroj. Jsou opět z velké části založeny na improvizaci a ornamentice. Grieg se těmto písním také věnuje, třeba v opuse 66.

V norském folklóru najdeme i krajové hudební nástroje. Norové ve své historii nejraději hráli na dechové nástroje: lur – dřevěná pastýřská roura,[71] prillar – nástroj z rohu zvířete, někdy nazývaný bukkehorn (doslova – kozlí roh) a dále dřevěné nástroje flétnového typu – seljefløyte, tussefløyte. Mezi strunné nástroje patří langleike, který pochází už z dob vikingů. Langleike neboli „dlouhý nástroj“ je podlouhlého tvaru a skládá se z dřevěného rezonátoru a osmi strun. Na hlavní struně se hraje melodie a zbývající struny mají doprovodnou funkci. Nástroj v podobě malé harfy se nazývá krogharpe. Má vodorovnou rezonanční desku ze dřeva a kovové struny. Hráč má při hře nástroj na klíně nebo před sebou na stolku.

Až na mistrovskou úroveň se v „griegovské“ době rozmohlo řemeslné umění houslařství. Housle se totiž považují za oblíbený nástroj norského národa. Dokladem toho je rozsáhlý repertoár – Norové totiž při slavnostech často hrají na housle pochody, písně i národní tance. Houslařské umění má v Norsku dlouhou tradici, hlavně tzv. hardangerskými houslemi. Jsou zdobené řezbářskými výřezy do jejich dřevěných částí. Kromě toho housle mají čtyři hlavní struny, které jsou doplněny o čtyři struny rezonanční. Ty přidávají výslednému zvuku měkčí témbr.

[71] Podle archeologických výzkumů se lur používal už v době bronzové.

2 Biografie Edvarda Hagerupa Griega

Edvard Hagerup Grieg se narodil 15. června 1843 v Bergenu jako čtvrté z pěti dětí.[72] Otec Alexandr, jehož rodina měla původ ve Skotsku, pracoval jako mezinárodní obchodník a zastával funkci britského čestného konzula. Matka Gesine byla výborná pianistka i zpěvačka, absolvovala hudební studium v Německu. Doma organizovala hudební večery, na které zvala rodinné příslušníky a přátele a kde vystupovala s klavírními či pěveckými skladbami Mozarta nebo Chopina. Deset let po narození Edvarda se rodina přestěhovala do vesnice Landass (asi 4 km od Bergenu). Právě venkov se stal významným inspiračním zdrojem, kterým byl Grieg ovlivňován už od dětství.

Ve škole si Grieg nevedl dobře. Známky měl podprůměrné, jen ze zpěvu[73] a chování měl výborné hodnocení. Se spolužáky si nerozuměl, často se mu posmívali kvůli jeho drobné postavě, citlivé povaze a častému snění. Ve dvanácti letech složil svoji první skladbu, kterou nazval *Variace na německou melodii pro klavír*.

V patnácti letech se Grieg setkal s norským houslistou Ole Bullem.[74] Byl Griegovým vzdáleným příbuzným a při své návštěvě vyzval Griega, aby mu zahrál vlastní kompozice. Bull shledal u chlapce výrazný hudební talent a rodičům doporučil, aby mu umožnili studovat konzervatoř v Lipsku.[75]

Ještě toho roku, v říjnu 1858, nastoupil Grieg na Lipskou konzervatoř. Během studia byl postupně žákem několika profesorů hry na klavír, jmenovitě Louise Plaidyho,[76] Ernsta Ferdinanda Wenzela[77] a Ignace Moschelese.[78] Kompozici ho vyučovali Ernst Friedrich Richter[79] a Moritz Hauptmann.[80] Na škole Griega učil i s Carl Reinecke,[81] který mu zadal úkol, aby složil smyčcový kvartet. Grieg byl postaven před velkou výzvu – nejenže neznal techniku hry na smyčcové nástroje, ale

[72] Pokud není v textu uvedeno jinak, informace v této kapitole pocházejí z publikace: BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962.
[73] Učitelem zpěvu byl český rodák Josef Šedivý. ŘEZNÍČEK, Ladislav. *Česká kultura a Edvard Grieg*. Praha: Epocha, 2007. ISBN 978-80-87027-48-6.
[74] Ole Bull (1810–1880), významný norský houslista a hudební skladatel. Podnikal hudební turné po Evropě a Americe.
[75] HORTON, John a Nils GRINDE. Grieg, Edvard. In: *Grove Music Online* [online]. 20.1.2001 [cit. 25.3.2020]. Dostupné z: https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000 011757?rskey=YAV6jE
[76] Louis Plaidy (1810–1874), německý klavírní pedagog, podle Griega zastánce Czerného, Kuhlaua a Clementina.
[77] Ernst Ferdinand Wenzel (1808–1880), německý klavírní pedagog.
[78] Ignaz Moscheles (1794–1870), německý klavírní virtuóz a skladatel, učitel Zdeňka Fibicha.
[79] Ernst Friedrich Richter (1808–1879), německý hudební pedagog.
[80] Moritz Hauptmann (1792–1868), německý hudební teoretik, pedagog a skladatel.
[81] Carl Reinecke (1824–1910), německý hudební skladatel, dirigent, klavírista a pedagog.

také s komorní hudbou neměl zkušenosti. Svůj úkol dokončil a Reinecke konstatoval, že jde o povedené a progresivní dílo.

Následně Grieg vážně onemocněl zánětem pohrudnice. Kvůli jeho drobné tělesné konstituci nebyla prognóza zdravotního stavu pozitivní. I přesto absolvoval cestu domů do Bergenu, kde se pomalu zotavoval. Po vyléčení se na konzervatoř vrátil a studium úspěšně dokončil. Při zkoušce na veřejný koncert ho oslovil majitel hudebního nakladatelství C. F. Peters a nabídl mu, že jeho skladby vydá tiskem. Grieg nabídku přijal.[82]

Po absolutoriu na lipské konzervatoři se Grieg vrátil do Bergenu, kde se uvedl úspěšným koncertem. Chtěl ve své práci pokročit, a proto se na jaře roku 1863 odstěhoval do Kodaně, města, kterému bylo díky rozmanitému kulturnímu životu přezdíváno Paříž severu. V Kodani našel mnoho přátel s podobnými názory na národní charakter severského umění a společně založili spolek Euterpe.[83] Nejvíce se se svými názory shodoval s Richardem Nordraakem, který měl zásadní vliv na budoucí Griegovu tvorbu: *„Jako by mi spadly s očí šupiny; teprve prostřednictvím jeho jsem pochopil norské lidové písně i svou vlastní povahu. Zapřísáhli jsme se proti skandinavismu, změkčilému mendelssohnovskými vlivy, a nadšeně jsme se dali novou cestou, známou dnes jako severská škola.“*[84] V některých zdrojích se vyskytuje informace o studiích Griega u dánského skladatele Nielse Gada, Grieg se ale v jednom ze svých dopisů vyjadřoval takto: *„Můj poměr ku Gadovi byl často přeháněn. Nebyl jsem nikdy jeho žákem. Gade byl sice tak laskav a vyslovil se velice pochvalně o některých mých skladbách z mladších let; naše národní ideály však byly příliš rozdílné, než aby byly mohly vésti ku vřelejšímu poměru.“*[85]

V Kodani se Grieg seznámil a sblížil se svou sestřenicí Ninou Hagerupovou, sopranistkou pocházející rovněž z Bergenu. Roku 1864 se tajně zasnoubili. Se sňatkem nesouhlasili Hagerupiny rodiče, protože pochybovali o Griegově nadání a schopnosti uživit rodinu. Po urovnání konfliktu 11. června 1867 snoubenci uzavřeli

[82] *4 klavírní kusy*, Op.1. 4 Piano Pieces, Op. 1. *Petrucci Music Library* [online]. [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: https://imslp.org/wiki/4_Piano_Pieces%2COp.1_(Grieg%2C_Edvard)

[83] Cílem spolku bylo prosazování děl severských skladatelů. Mezi další členy spolku patřili: Richard Nordraak (1842–1866, norský skladatel, autor norské státní hymny), Bjørnetjerne Bjørnson (1832–1910, norský prozaik a básník, autor několika textů ke Griegovým skladbám), Benjamin Feddersen (1823–1902, Griegův přítel a interpret jeho skladeb), Gottfried Matthison-Hansen (1921–1909, varhaník a skladatel), Julius Steenberg (zpěvák, interpret Griegových písní) a další.

[84] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962, s. 18.

[85] FOERSTER, Josef Bohuslav. *Edvard Hagerup Grieg*. Praha: Fr. A. Urbánek, 1890, s. 11.

manželský svazek. Nina Hagerupová měla v Griegově životě významnou úlohu. Stala se interpretkou jeho písní, doprovázela ho na cestách a byla mu oporou v náročných rodinných, profesních i zdravotních situacích.

V následujících letech se Grieg častěji angažoval nejen jako skladatel a klavírista, ale i jako dirigent. Po úspěšném autorském koncertu v Oslu ho místní filharmonická společnost zvolila dirigentem orchestru. Grieg byl ze zaměstnání nadšen a předsevzal si, že kulturní úroveň v tomto městě pozvedne výše. Jenže orchestr i pěvecký sbor nedosahoval požadovaných kvalit a výsledky jejich práce neodpovídaly Griegovým představám. Proto se se dvěma členy spolku Euterpe, Bjønstjernem Bjørsonem a Johannem Svendsenem, rozhodli, že založí nový hudební soubor z profesionálních hudebníků. Nazvali ho jednoduše Hudební spolek.

Ve spokojeném manželství se Edvardovi a Nině Griegovým narodila roku 1868 dcera Alexandra, ale kvůli onemocnění zánětu mozkových blan před Vánoci 1869 zemřela.[86] V této době obdržel Grieg dopis od Ference Liszta: *„Pane, těší mne neobyčejně, že vám mohu říci o upřímném potěšení, jež mi způsobila Vaše sonáta (dílo 8). Svědčí o silném, přemítavém, vynalézavém, skvěle uzpůsobeném skladatelském talentu, který nepotřebuje než sledovat svou přirozenou dráhu. Mohu zajisté věřit, že nacházíte ve své vlasti úspěchy a povzbuzení, jichž zasluhujete… zvu Vás srdečně na krátkou zastávku ve Výmaru, abychom se skutečně dobře poznali.“*[87] Grieg se s Lisztem setkal na jaře roku 1870. Liszta Griegovy skladby velmi zaujaly.

V lednu 1874 obdržel Grieg dopis od Henrika Ibsena, se kterým se seznámil v Itálii před osmi lety. Grieg od té doby zhudebnil některé Ibsenovy texty[88]. V dopise ho Ibsen žádal o napsání scénické hudby k jeho dramatu *Peer Gynt*.[89] Obecně vztah mezi těmito dvěma umělci byl pouze formální, přáteli se nikdy nestali, a proto díla Henrika Ibsena nebyla pro Griega tak významným inspiračním zdrojem.

V letech 1877–1884 se Grieg stáhl do ústraní a pobýval u Soefjordu nedaleko Bergenu, kde si nechal vybudovat malý domek, aby mohl pracovat o samotě. Právě v době pobytu u Soefjordu napsal velké množství skladeb. Později si zakoupil

[86] JINDRIŠKOVÁ, Jitka. Edvard Grieg. In: *Skandinávský dům* [online]. [b.r.] [cit. 25.3.2020]. Dostupné z: http://www.skandinavskydum.cz/edvard-grieg/

[87] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962, s. 25–26.

[88] Zhudebněné Ibsenovy texty jsou součástí písňového alba *Čtyři písně, Op. 15.*

[89] Podrobnější informace o dílu Peer Gynt jsou v podkapitole 5.3 a kapitole 6.

pozemek na Troldhaugenu (Trolím vrchu), kde si nechal zbudovat své letní sídlo.[90] V zimě pobýval v jiných norských městech nebo podnikal pracovní a koncertní cesty po Evropě, především do Dánska, Anglie, Německa, Itálie apod.

Jeho zdravotní stav se postupně zhoršoval, proto koncertní cesty střídal s pobyty v sanatoriích. Na počátku dvacátého století Grieg přiznával úbytek životních sil: *„Jako v opravdové hudbě nepatří jen crescendo a fortissimo, ale i diminuendo, tak i v životě vidíme tytéž odstíny. S crescendem a fortissimem jsme skončili. Nyní přichází diminuendo. A diminuendo může být dokonce i krásné.“*[91] I tak ale nepolevil v koncertních cestách po Evropě. V posledních letech svého života dvakrát koncertoval v Praze, vystoupil v Lipsku, Stockholmu, Amsterdamu, Londýně, Varšavě, Berlíně nebo Kielu. Právě v Kielu absolvoval svůj poslední koncert 26. dubna 1907. Připravoval se na festival v Leedsu, také byl pozván na koncertní turné po Americe, ale žádný z těchto plánů se už neuskutečnil, protože Grieg 4. září 1907 zemřel. Griegovi přátelé uložili urnu s jeho ostatky do skalní dutiny vedle jeho vily na Troldhaugenu.

2.1 Griegův vztah k Čechám

Grieg navštívil Prahu dvakrát, a to až na konci svého života. Ještě předtím se tu ale konaly koncerty s jeho skladbami. Roku 1888 byla na koncertě provedena *Holbergova suita*, *Klavírní koncert a moll* se sólistkou Teresou Carreño a suity *Peer Gynt* se hrály následující rok. České kvarteto zařadilo do svého repertoáru Griegův *Smyčcový kvartet g moll*. Krom toho pěvecký spolek Hlahol ve svém věstníku informoval veřejnost o kantátě *Olaf Trygvason*.

Prostřednictvím písemné korespondence udržoval Grieg kontakt s Josefem Bohuslavem Foerstrem, který se o Griegovo dílo velmi zajímal, napsal o jeho tvorbě knihu[92] a také mu poslal některé své skladby. Grieg Foersterovi napsal: *„Do Prahy se musím jednou podívat, to je jisto. Jde jen o vhodný čas. Tuto zimu asi zůstanu zde na severu a v úplné tichosti. Odhodlám-li se však zase jednou ke koncertní cestě, musí být Praha mým předním cílem* […] *Kdyby mne však měla přivést cesta*

[90] Na stavbě vily se sám aktivně podílel. ŠTĚPÁNKOVÁ, Barbora. *Hudební skladatel Edvard Hagerup Grieg a jeho klavírní dílo*. Praha, 2012, s. 15. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. MgA. Vít Gregor, Ph.D.
[91] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962, s. 53.
[92] FOERSTER, Josef Bohuslav. *Edvard Hagerup Grieg*. Praha: Fr. A. Urbánek, 1890.

do Německa, neopomenu se seznámit i s českou přírodou, s českým uměním, a především s českým lidem, pro který mám tak velké sympatie.“[93] Na Griegovu návštěvu naléhal i Mojmír Urbánek, český hudební nakladatel.

První návštěva Griega v Praze se uskutečnila v únoru roku 1903. Pražskou veřejnost o jeho příjezdu informoval hudební časopis Dalibor. 25. února Grieg uvedl a oddirigoval koncert v Rudolfinu. Písně zpívala Magda Dvořáková, dcera Antonína Dvořáka. Klavírní doprovod k písním hrál Grieg, sólový part v klavírním koncertu hrála Teresa Carreño-Tagliapietra. Symfonický orchestr byl ale složen z německých hudebníků, protože Česká filharmonie odmítla hrát na této akci. Ohlasy na koncert byly velmi pozitivní.

V dubnu roku 1906 Grieg navštívil Prahu podruhé, a to na základě pozvání Mojmíra Urbánka. Se sólisty se tentokrát Grieg domluvil předem, konkrétně s pěvkyní Celly Monradovou a pianistou Karlem Nissenem. Tento koncert už odehrála Česká filharmonie.

Prostřednictvím Ference Liszta se Grieg seznámil se jménem Bedřicha Smetany. Díky jejich rozhovoru se začal o Smetanovy skladby více zajímat. Smetanovy a Griegovy skladby vykazovaly podobné prvky. Po koncertě v Lipsku v roce 1896 svému příteli Frantsi Beyerovi[94] napsal: *„Včera večer jsme slyšeli Vyšehrad – symfonickou báseň od Smetany; skladbu v mnoha směrech nádhernou, kterou složil člověk, jenž zemřel, aniž by dosáhl uznání, jakého si zasloužil. Napsal smyčcový kvartet Z mého života, měli byste přimět Halvorsena,*[95] *aby ho hráli. Smetana ohluchnul a náhle slyšel pronikavé tříčárkované e.“*[96]

Kromě Prahy Grieg ze zdravotních důvodů několikrát navštívil Karlovy Vary. Tam poprvé zaznamenal jméno Antonína Dvořáka, když ho uviděl na titulním listě *Moravských dvojzpěvů*. Osobně se setkali náhodně ve Vídni na konci devatenáctého století. Když byl Grieg poprvé v Praze, navštívil manžele Dvořákovy, zhlédl operu *Rusalka* a velmi ho zaujalo, že námět pochází od Hanse Christiana Andersena. Grieg napsal Beyerovi o Dvořákovi: *„Na koncertě v Praze účinkovala také jedna malá zpěvačka. Jmenovala se Magda Dvořáková a je dcerou skladatele Dvořáka. Zpívala*

[93] PRAŽÁK, Přemysl. *Světoví mistři hudby v naší vlasti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, s. 155.
[94] Frants Diecke Cappelen Beyer (1851–1918), norský soudní prokurátor, daňový inspektor a amatérský hudební skladatel. Byl blízkým přítelem Edvarda Griega.
[95] Johan Halvorsen byl v tu dobu hudebním ředitelem Národní scény v Bergenu.
[96] NĚMEC, Václav. Edvard Hagerup Grieg – norský Smetana a Dvořák. In: *Severské listy* [online]. 10.2.2007 [cit. 18.1.2019]. Dostupné z: https://www.severskelisty.cz/kultura/kult0400.php

s temperamentem, ale… česky, a to pro mne znělo trošku cize a po chvíli jsem v duchu vzdychal. Ovšem, zažil jsem pěkné setkání s Dvořákem. Je to, mírně řečeno, zvláštní člověk, ale nemohu si stěžovat, na mne byl laskavý.“[97] Když roku 1904 Dvořák zemřel, Grieg napsal do norského časopisu *Verdens Gang* obsáhlý nekrolog, ve kterém se mimo jiné podělil o tento moment: *„Nikdy nezapomenu na znamenité provedení jednoho z nejkrásnějších Dvořákových děl pro sbor, sóla a orchestr Stabat mater na hudebním festivalu v Birminghamu v roce 1888. Dirigoval Hans Richter*[98] *a jeho nadšení se postupně přenášelo na všechny účinkující a posluchače.“*[99]

[97] ŘEZNÍČEK, Ladislav. Grieg a Dvořák. In: *Severské listy* [online]. 27.9.2000 [cit. 18.1.2019]. Dostupné z: https://www.severskelisty.cz/kultura/kult0176.php

[98] Hans Richter (1843–1916), rakouský dirigent.

[99] NĚMEC, Václav. Edvard Hagerup Grieg – norský Smetana a Dvořák. *Severské listy* [online]. 10.2.2007 [cit. 18.1.2019]. Dostupné z: https://www.severskelisty.cz/ kultura/kult0400.php

3 Tvorba Edvarda Griega

Griegova kompoziční tvorba čítá sedmdesát čtyři opusových čísel. Dalších osmdesát čtyři skladeb během svého života nevydal – tyto skladby jsou označeny značkami EG 101 – EG 185.[100] O Griegovi se hovoří jako o mistrovi malých forem, největší část jeho tvorby zaujímají písně a drobné charakteristické skladby, ve kterých je zřejmá hluboká lyričnost a procítěnost severského člověka.

3.1 Klavírní tvorba

V Griegově seznamu děl je dvacet dva opusových čísel určených pro hru na klavír. Hned první opusové číslo je věnováno klavíristům. *Čtyři klavírní kusy* napsal už za dob studia na konzervatoři a věnoval je svému profesorovi Ernstu Ferdinandu Wenzelovi. Po absolvování studia se v Lipsku uvedl těmito skladbami na koncertě, na kterém hráli vybraní absolventi konzervatoře.[101] Na koncertě byl přítomen majitel hudebního nakladatelství C. F. Peters, který se rozhodl Griegovo album vydat tiskem.

Šest poetických obrazů, op. 3 psal Grieg už v Kodani a věnoval je Benjaminu Federsenovi. Setkal se s ním při založení spolku Euterpe. V *Poetických obrazech* začíná objevovat jeden z typických griegovských rysů – průtažné disonance.[102]

Za první významnější klavírní dílo můžeme považovat *Čtyři humoresky*, op. 6, které věnoval svému blízkému příteli Richardu Nordraakovi. Právě v *Humoreskách* začal Grieg nacházet svůj kompoziční styl.[103] Do těchto skladeb zakomponoval tance, které byly v Norsku oblíbené (valčík, menuet, halling, springar). První skladba je právě ve valčíkovém rytmu a ve velké třídílné formě. V partu levé ruky se na těžkou dobu často objevují kvintové nebo kvartové dvojhmaty, což je jeden z typických prvků Griegovy kompozice. Druhá humoreska je svojí povahou úplně odlišná a je považována za jednu z nejzdařilejších skladeb rané tvorby Griega. Už Ferenci Lisztovi se velmi zalíbila, když se s Griegem poprvé setkal.[104] Melodicky se Grieg inspiroval norskou lidovou písní (obrázek 1 a 2) ze sbírky Ludviga Mathiase

[100] *IMSLP: Petrucci Music Library* [online]. [b.r.] [cit. 3.8.2018]. Dostupné z: https://imslp.org/wiki/List_of _works_by_Edvard_Grieg
[101] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, s. 14-16.
[102] Tamtéž, s. 20.
[103] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 141.
[104] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, s. 96.

Lindemana.[105] Humoreska působí rázně, přísně. Třetí skladba je klidnější, s hallingovým tanečním charakterem. Hlavní hudební myšlenka je v tečkovaném rytmu, který je pro norskou hudbu typický. Cyklus čtyř humoresek je zakončen nejdelší a nejvirtuóznější skladbou. Jsou v ní nashromážděny prvky severské hudby z předchozích tří humoresek: kvintové dvojhmaty, norský tanec, tečkovaný rytmus, chromatické postupy a expresivita v dynamice.

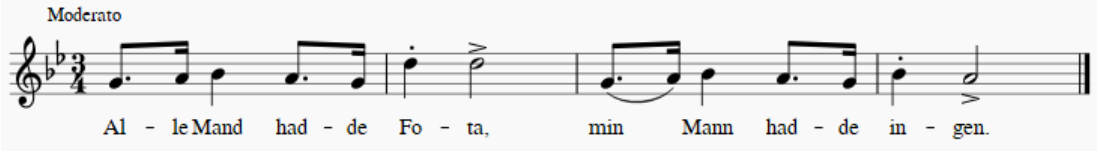

Obrázek 1: Lidová píseň z oblasti Trondheimu

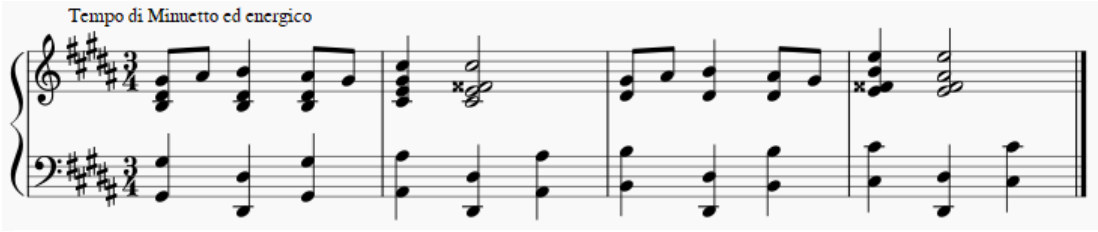

Obrázek 2: Incipit Humoresky č. 2, Op. 6

Klavírní sonáta e moll má opusové číslo 7. Dle Bachtíka je tato sonáta *„nesporně nejméně osobitou velkou skladbou Griegovou* […] *typicky griegovské obraty v melodice nebo v harmonii tu najdeme jen sporadicky.“*[106] Skladba vznikla při pobytu Griega v Dánsku a spolu s *Houslovou sonátou F dur* (op. 8) patří k nejvýraznějším dílům vzniklých v souvislosti s působením ve spolku Euterpe.[107] Sonáta se skládá ze čtyř vět. První věta *Allegro moderato* je v sonátové formě, které se Grieg striktně drží. Druhá i třetí věta je napsána ve velké třídílné formě, tyto věty jsou založeny na kontrastních částech. Závěrečné *Finale* je protkáno dvěma výraznými hudebními myšlenkami, kde Grieg ukazuje svoji specifickou hudební řeč. Velmi efektní je závěrečná kóda.

Název *Dva symfonické kusy,* op. 14 nenaznačuje, že se jedná o klavírní dílo. Grieg totiž přetvořil dvě věty ze své nevydané symfonie pro čtyřruční hru

[105] Ludvig Mathias Lindeman (1812–1887), norský hudební skladatel, varhaník a významný sběratel norské lidové hudby.
[106] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, s. 228-229.
[107] PACEK, Tomáš. *Griegova sonáta pre klavír e mol op. 7*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Janáčkova akademie múzických umění. Vedoucí práce doc. Mgr. Daniela Velebová.

na klavír.[108] Konkrétně se jedná o druhou a třetí větu. Obě skladby jsou ve velké třídílné formě,[109] druhá z nich je v mazurkovém rytmu.

25 norských lidových písní a tanců, op. 17 jsou klavírní úpravy lidových melodií, z nichž některé pochází z Lindemanovy sbírky lidových písní. Grieg věnoval album Ole Bullovi, který jako první podnítil v Griegovi zájem o národní hudbu. *„Tyto písně odkrývají různé pohledy života s národním charakterem: venkov a práce, krutý žal i sváteční veselí, něžná lyrika lásky a radostný humor života.“* [110]

Scény z venkovského života, op. 19 začal Grieg komponovat už v Oslu, ale dokončil je při pobytu v Římě. Jedná se o soubor tří skladeb: *Na horách, Svatební průvod* a *Z karnevalu*. Všechny tyto skladby jsou rozměrnější. Za nejpopulárnější z nich se považuje prostřední kompozice, kterou Grieg později zařadil do scénické hudby *Peer Gynt*. *„Jsou to náčrtky, etudy, napsané severským umělcem v jižním kraji.“* [111]

Jedinou skutečně virtuózní skladbou z Griegovy tvorby pro sólový klavír je *Balada g moll*, op. 24. Začal na ní pracovat krátce po smrti svého otce i matky a výraz skladby silně ovlivnil zármutek ze ztráty rodičů. Grieg považoval *Baladu* za jedno ze svých nejoblíbenějších děl. *Balada* je zkomponována ve formě variací a téma je inspirováno lidovou písní *Nordlandské rolnictvo* z Lindemannovy sbírky.

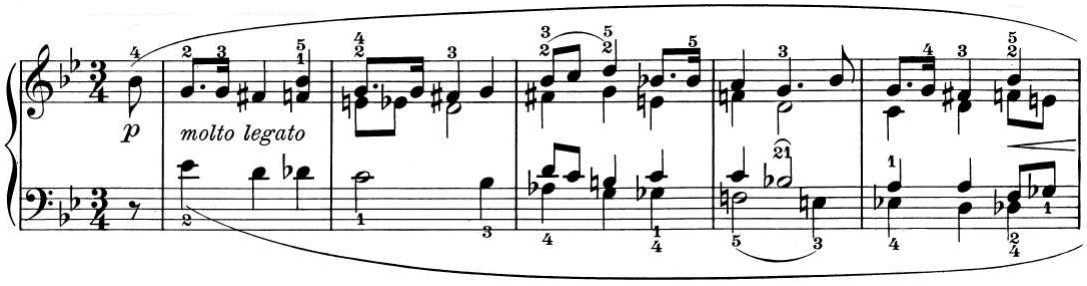

Obrázek 3: Incipit Balady g moll, Op. 24

Jak lidová píseň, tak téma balady je v malé dvoudílné formě s reprízou. Poté následuje třináct variací, které jsou technicky náročné a každá z nich je vystavěna na jiné klavírní technice. Zpravidla se střídají pomalé variace s rychlými, ke konci se tempový kontrast stírá. Zvlášť zajímavá je pátá variace s recitativem, který připomíná úvodní recitativ v Chopinově první *Baladě g moll,* op. 23, nebo sedmá

[108] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, s. 21.
[109] Grieg velmi často využíval velkou třídílnou formu ve svých kompozicích.
[110] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 213.
[111] Tamtéž, s. 218.

variace s tragickým charakterem: *„Mračné Lento nám předpovídá tragické rozuzlení. Je to drsný obraz smutečního průvodu s doprovodem klinkání umíráčka.“*[112] Po poslední variaci Grieg opakuje téma ze začátku skladby. Muzikologové *Baladě g moll* přikládají zvláštní váhu, považují kompozici variací za velmi zdařilou, jednotlivé části na sebe logicky a plynule navazují.[113]

V pořadí klavírních skladeb dle opusových čísel následují čtyři skladby sjednocené do alba *Lístek do památníku,* op. 28. Grieg album dokončil roku 1878 při pobytu v Hardangeru, když použil své kompoziční nápady z dřívějších dob. Album obsahuje dvě kratší a dvě delší skladby, všechny psané ve velké třídílné formě. V ten samý rok vydal Grieg ještě *Improvizace na dvě norské lidové písně,* op. 29, což jsou dvě efektní koncertní skladby, ve kterých se Grieg kromě lidové hudby inspiroval i tvorbou Liszta.[114]

Ve čtyřručním klavírním obsazení jsou často hrané skladby z alba *Norské tance,* op. 35. Grieg je zkomponoval v době vedení filharmonického orchestru v Bergenu a premiéru měly 6. února 1883 tamtéž. Známá je i verze pro symfonický orchestr, ale tu (s Griegovým souhlasem) zpracoval německý hudební skladatel Hans Sitt.[115] Sám skladatel vytvořil verzi pro sólový klavír. Formový plán všech čtyř tanců je stejný – velká třídílná forma s reprízou, kde díl B je kontrastní. Na *Norských tancích* se oceňuje místy odvážnější harmonie a snaha Griega odpoutat se od přízviska *autora malých forem*. V dnešní době se tance často hrají a jsou oblíbené.

Dvě valčíkové caprice, op. 37 zkomponoval Grieg v Bergenu roku 1883 pro čtyřruční klavír, ale existuje verze i pro sólový klavír. Soubor není příliš známý, větší pozornost z obou tanců budí druhý v pořadí, který se povahou přibližuje valčíku, avšak Grieg ho zkomplikoval složitým rytmem.

Klavírní skladby v opusech 41 a 52 byly původně určené pro zpěv a klavír (písňové opusy 15 a 21). Grieg přepsal nejoblíbenější z nich do klavírní podoby. Obě alba mají shodný název *Šest klavírních skladeb podle vlastních písní*. První z nich vyšlo roku 1884, tedy v době těsně před stěhováním na Troldhaugen, o šest let

[112] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 429.
[113] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, s. 210.
[114] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 415.
[115] Hans Sitt (vlastním jménem Jan Hanuš Sitt, 1850–1922), hudební skladatel, dirigent, pedagog, rodák z Prahy.

později pak dokončil druhé album. Mezi nejpopulárnější melodie patří skladby *Tys láska má* nebo *Markétčina ukolébavka*.

Devatenáct norských lidových písní, op. 66, napsal Grieg roku 1896 při pobytu ve Fossli.[116] Jedná se o zpracování písní, které pocházejí ze sbírky jeho přítele Frantse Beyera. Pozdní tvorba Edvarda Griega už má sklon k propracované chromatice a k odvážnějším harmonickým postupům.

Vzájemná inspirace Edvarda Griega a Johana Halvorsena[117] je zřejmá v kompozici *Slåtter,* op. 72.[118] Roku 1903 se Halvorsen na Griegovo naléhání začal zajímat o lidové tance v kraji Telemarken a melodie zpracoval do sbírky určené pro sólové housle. Griegovi se Halvorsenova práce zalíbila a tyto tance přepracoval pro sólový klavír.[119] Melodie jsou velmi zdobné, protože imitují hru na hardangerské housle. Ve skladbách *Slåtteru* se často vyskytují zvětšené kvarty z lydického modu.

Posledním Griegovým opusem určeným pro klavír jsou *Nálady,* op. 73. Jedná se o soubor sedmi skladeb zkomponovaný mezi léty 1901 a 1905, kdy Grieg hovořilo svém *životním diminuendu.* Sbírka by se mohla chápat jako volné pokračování *Lyrických kusů,*[120] jako jejich jedenáctý sešit.

3.1.1 Lyrické kusy

V Griegově klavírní tvorbě je nutné se pozastavit nad jeho *Lyrickými kusy*. Jedná se o soubor deseti klavírních sbírek (op. 12, 38, 43, 47, 54, 57, 62, 65, 68 a 71). V každém sešitu najdeme šest až osm klavírních skladeb různé obtížnosti. Celkový počet všech *Lyrických kusů* je šedesát šest. *„Lyrické skladby Edvarda Griega navazují na Schumannovy a Mendelssohnovy drobné skladby. Jsou charakteristické jednoduchou, zpravidla malou klavírní formou* [...] *Byly komponovány spíš pro domácí hru, nebo hru v tehdejší salónní společnosti. Je to hudba plná melancholie a prchavých dojmů, se sklonem k snivosti a fantazijnímu myšlení. Častými náměty se stává norská příroda, oživená tajemnými bytostmi,*

[116] Fossli je obec na jihu Norska.
[117] Johan Halvorsen (1864–1935), norský hudební skladatel, dirigent a houslista. Byl ředitelem Národní scény v Bergenu a dirigentem Filharmonie v Bergenu.
[118] Slåtter je v norštině výraz pro selské tance.
[119] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962, s. 151.
[120] Tamtéž, s. 97.

přírodní jevy, norský folklór a lidový tanec.“ [121] Jelikož je téma *Lyrických kusů* rozsáhlé, bude pozornost věnována jen několika nejznámějším skladbám.

Z prvního sešitu je oblíbená *Píseň strážného*, ve které Grieg čerpal inspiraci ze Shakespearovy hry Macbeth.[122] Skladba je často uplatňována jako přednesové číslo převážně pro žáky třetího až pátého ročníku ZUŠ.

Patrně jednou z nejznámějších skladeb z *Lyrických kusů* je *Erotik* (op. 43). Pianista využívá při hře ve velmi pomalém tempu široký tónový rozsah, arpeggia, práci s agogikou. Užité hudebně výrazové prostředky vyjadřují silné emoce.

Pochod trollů (op. 54) začíná čtyřtaktovým tématem s chromaticky klesající melodií a doprovodem rozložených kvint, které navozují pochodový charakter. Celý první díl působí radostně, spěšně, až šibalsky, oproti prostřednímu dílu, který je klidný a líbezný. Krajní díly nastiňují trollí pochod jako takový, kdežto kontrastní díl B líčí rozjímání nad princeznou trollů.[123]

Poslední skladbu osmého sešitu nazval Grieg *Svatební den na Troldhaugenu* a zkomponoval ji ke stříbrné svatbě s Ninou Griegovou. Oslava se konala 11. června 1892. Skladba obsahuje širokou škálu pozitivních pocitů – od radosti, veselí, burácející oslavy až po nostalgii a dojetí.

Zajímavě řešený je závěr celého souboru *Lyrických kusů.* Skladba *Vzpomínky* v desátém sešitě (op. 71) kopíruje melodii i tóninu první kompozice v prvním sešitě s názvem *Arietta*, změny se týkají hlavně metrorytmiky.

3.2 Komorní tvorba

Pět opusů ze seznamu Griegových děl je věnováno komorní hudbě. Za svůj život vydal tři houslové sonáty, jednu violoncellovou sonátu a jeden smyčcový kvartet.

Sonáta pro housle a klavír F dur, op. 8 byla rovněž jako klavírní sonáta zkomponována v Dánsku roku 1865. Je považována za nejlepší komorní Griegovo dílo a sonátu pochvalně komentoval i Ferenc Liszt v jednom z dopisů adresovaných Griegovi: *„Pane, těší mne neobyčejně, že Vám mohu říci o upřímném potěšení, jež*

[121] MIMROVÁ, Miluše. *Edvard Grieg: Pedagogická a interpretační analýza Lyrických skladeb*. Brno, 2013, s. 3. Bakalářská práce. JAMU. Vedoucí práce Mgr. Josefa Hloušková.
[122] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 210.
[123] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962, s. 85.

mi způsobila Vaše sonáta (dílo 8). Svědčí o silném, přemítavém, vynalézavém, skvěle uzpůsobeném skladatelském talentu, který nepotřebuje než sledovat svou přirozenou dráhu, aby dospěl vysoko."[124] Sonáta je pouze třívětá, krajní věty jsou zpracovány v sonátové formě, prostřední věta je ve velké třídílné formě. Celá sonáta působí svěže, živě a radostně. Prvky norské hudby jsou zřetelné ve druhé větě – střední díl B je v rytmu springaru a část houslového partu s drženými prázdnými strunami připomíná hru na hardangerské housle.

Za více vlasteneckou a osobitější můžeme považovat *Sonátu pro housle a klavír,* op. 13. Vznikla v létě roku 1867 v Oslu, krátce po svatbě s Ninou Hagerupovou. Grieg ji komponoval během dirigentského působení v osloské filharmonii. Sonátu věnoval Johanu Svendsenovi, příteli a skladateli, který je spolu s Grigem považován za zakladatele norské národní školy.[125] Druhou houslovou sonátu měl s sebou Grieg při návštěvě Liszta v Římě roku 1870. Liszt byl dílem nadšen podobně jako Griegovou první houslovou sonátou. Skladba je třívětá, krajní věty jsou energické, radostné a jsou založeny na springaru, zatímco prostřední věta tvoří kontrast, je klidná a zamyšlená. V celé sonátě nalezneme více norských hudebních prvků než v „dánské" první sonátě.

Hudebně i myšlenkově závažnějším dílem je *Smyčcový kvartet g moll,* op. 27. Grieg napsal kvartet na samotě na Soerfjordu v zimě na přelomu let 1877/78 ve snaze komponovat skladby „velkých forem". Jedná se o lyrické, intimní dílo, jedno z nejlepších poetických děl světové komorní klasické hudby.[126] Kvartet je rozdělen do čtyř vět, harmonie je složitější než v dosud napsaných Griegových dílech. I v tomto díle jsou patrné inspirace přírodou a vliv norské lidové hudby.

Sonátu pro violoncello a klavír a moll, op. 36 věnoval Grieg svému bratrovi Johnovi,[127] výbornému violoncellistovi, který také vystudoval konzervatoř v Lipsku. Skladba vznikla na jaře roku 1883 za pomoci violoncellisty Julia Klengela.[128] Hudební myšlenky připomínají několik Griegových děl: *Klavírní koncert, Klavírní*

---

[124] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 25–26.

[125] BERGSAGEL, John. Svendsen, Johan. In: *Grove Music Online* [online]. 20.1.2001 [cit. 28.3.2020]. Dostupné z: https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000027174?rskey=Ap7HmY

[126] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 433.

[127] John Grieg (1840–1901), starší bratr Edvarda Griega. Sice vystudoval hru na violoncello na lipské konzervatoři, ale po zbytek života se věnoval obchodu.

[128] Julius Klengel (1859–1933), německý violoncellista.

sonátu, Norské tance, suitu Sigurd Jórsalfar i smyčcový kvartet. Lze tedy říct, že violoncellová sonáta je syntézou existujících invencí pocházejících z Griegových dosud napsaných skladeb.

Poslední vydané komorní dílo je *Sonáta pro housle a klavír c moll,* op 45. Skladbu dokončil v zimě mezi léty 1886/87 na Troldhaugenu a věnoval ji německému umělci Franzi von Lenbachovi.[129] Názory muzikologů na třetí houslovou sonátu se rozcházejí. Zatímco Bachtík mluví o špatné výstavbě skladby, která postrádá gradaci,[130] Levaševa je přesvědčena, že právě třetí houslovou sonátou si Grieg vydobyl velký ohlas v komorní hudbě.[131]

3.3 Orchestrální tvorba

Osmnáct skladeb v Griegově tvorbě je určeno pro orchestr. Z hudebních druhů tohoto výčtu děl můžeme jmenovat orchestrální předehru, melodram, scénickou hudbu, kantátu, suitu a klavírní koncert.

První orchestrální skladbu *Na pozdim,* op. 11[132] napsal Grieg při první návštěvě Říma v zimě na přelomu let 1865 a 1866. Předehru zkomponoval zjevně ze stesku po severském životě, ve skladbě pracuje se zvukomalbou, která vyobrazuje divoké podzimní počasí ve Skandinávii. Hlavní téma předehry je převzato z Griegovy písně *Podzimní bouře* z cyklu *Devět písní,* op. 18 (píseň vznikla dříve než orchestrální předehra). Dílo bylo často jedno z hlavních čísel Griegových koncertů. I přesto, že se skladbou byl skladatel spokojený, dočkala se roku 1888 druhého, přepracovaného vydání. Existuje také transkripce pro čtyřruční klavír.

„Jako mají houslisté, nehledíme-li k vídeňským klasikům a k hudbě pozdější, svého Mendelssohna, Brahmse a Čajkovského, a violoncellisté svého Dvořáka, mají pianisté Schumanna, Liszta a tohoto Griega.“[133] *Klavírní koncert a moll,* op. 16 Grieg zkomponoval ve svých 24 letech v létě roku 1868 v Dánsku a premiéru měl

[129] Franz von Lenbach (1836–1904), německý malíř, portrétista. Roku 1884 namaloval v Římě portrét Niny Griegové.
[130] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962, s. 227–228.
[131] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 498.
[132] Původně Grieg skladbu nazval *Symfonickou poetou*. ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 168.
[133] BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962, s. 195.

3. dubna roku 1869 v Kodani. Tam hrál klavírní part Edmund Neupert,[134] kterému posléze Grieg celý klavírní koncert věnoval. Jedná se o jedno z nejznámějších děl Edvarda Griega. Je patrná podobnost se Schumannovým *Klavírním koncertem a moll,* op. 54, a to ve zvolené tónině, introdukci v první větě nebo v lyrickém charakteru. Dílo je třívěté, první věta je v sonátové formě, druhá ve velké třídílné formě a poslední v nižším sonátovém rondu. V introdukci slyšíme Griegův motivek (a–gis–e). Jedná se o charakteristický postup, který užil v několika skladbách. Hlavní téma v expozici první věty uvede nejdřív orchestr, poté ho zopakuje klavír. Totéž se děje s vedlejším tématem. V provedení se pracuje s hlavním tématem a motivem z introdukce, v repríze dochází k tonálnímu sjednocení částí. Druhou větu uvádí orchestr, v díle B odpovídá klavír a v repríze hraje klavír s orchestrem. V poslední větě zní dvoučtvrťový stylizovaný halling.

Kantáta *Před branou kláštera,* op. 20 vznikla roku 1871, krátce po příjezdu Griega z Říma. Grieg kantátu věnoval příteli Ferenci Lisztovi. Skladba je určena pro sólový soprán a alt, ženský sbor, varhany a orchestr. Text pochází od norského spisovatele a Grigova blízkého přítele Bjørnstjerna Bjørnsona z poemy *Arnljot Gelline*. Děj je posazen do středověku, kdy ve Skandinávii žili vikingové a barbaři. Kantáta pojednává o krutém životě mladé dívky, která chce v klášteře najít klid od okolního světa. První část je tvořena čtyřmi strofami, ve kterých se střídá sopránový a altový part, druhou část zpívá ženský sbor za doprovodu varhan.

Ve spolupráci s Bjørnstjernem Bjørnsonem vznikla i scénická hudba *Sigurd Jórsalfar,* op. 22 ke stejnojmenné divadelní hře. Historické drama pojednává o norském králi a o účastníkovi křižácké výpravy Sigurdovi I. Jórsalfarovi. Hra není považována za příliš povedenou, ale Griegova hudba k dramatu byla svého času populární.[135] Grieg napsal scénickou hudbu na jaře 1872. Je rozdělena na devět částí, pět z nich je určeno pro orchestr, zbytek částí je doplněn o party pro tenor nebo baryton a mužský sbor. Popularita hudby podnítila Griega shrnout nejoblíbenější části do suity. Tu vydal roku 1892 pod opusovým číslem 56 s částmi *V královské síni, Sen Borghildin* a *Holdovací pochod*.[136]

[134] Edmune Neupert (1842–1888), norský hudební pedagog, klavírista a skladatel.
[135] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 270.
[136] Sigurd Jorsalfar (suite). *IMSLP: Petrucci Music Library* [online]. [b.r.] [cit. 29.3.2020]. Dostupné z: https://imslp.org/wiki/Sigurd_Jorsalfar_(suite)%2C_Op.56_(Grieg%2C_Edvard)

Nejznámější Griegovy melodie pocházejí ze scénické hudby *Peer Gynt,* op. 23. Podrobnější informace o díle pojednává kapitola 4.

Kantáta *Poznání země,* op. 31 byla napsána roku 1872 na text stejnojmenného díla Bjørnstjerna Bjørnsona a je určena pro mužský sbor, sólový baryton a orchestr. Dílo vzniklo v souvislosti s restaurací starobylého Nidaroského dómu v Trondheimu,[137] který údajně založil v 10. století král Olaf I. Tryggvason. Premiéra se konala na slavnostním koncertě o státním svátku 17. května 1872.[138] Grieg neměl na kompozici dostatek času, protože byl omezen pevným datem premiéry. S dílem nebyl úplně spokojený, a proto kantátu roku 1881 přepracoval – hlavně doprovodnou složku orchestru. Text pojednává o králi Olafu I. Tryggvasonu, jak pluje lodí k Norsku a překonává překážky k tomu, aby šířil v zemi křesťanství. Grieg se v kantátě ale spíše zaobírá přírodou než postavami.

Skladba *Osamělý,* op. 32 je považována za kantátu-baladu s vokálním barytonovým monologem. Doprovod tvoří smyčcový orchestr a dva lesní rohy. Vznikla na začátku roku 1878 a je zkomponována na lidový text pocházející ze sbírky lidových písní Magnuse Brostrupa Landstada.[139] Text nastiňuje promluvu člověka k sobě samému v beznadějné situaci. Byl zavlečen nadpřirozenými bytostmi do hor a už nikdy se mu nepodaří najít cestu zpět. Pro Griega tato skladba patřila do trojice jeho vůbec nejoblíbenějších skladeb (vedle klavírní *Balady g moll,* op. 24 a *Sonáty pro housle a klavír,* op. 13).

Dvě elegické melodie pro smyčcový orchestr, op. 34 je úpravou dvou písní (*Zraněné srdce* a *Poslední jaro*) z opusu 33. Premiéra se konala na konci října roku 1880 v Bergenu. Grieg zde pracuje s disonantnější harmonií. Druhá zmiňovaná píseň byla zahrána na Griegově pohřbu.

Z časů Holbergových, op. 40 je suita zkomponovaná ke dvoustému výročí narození Ludviga Holberga.[140] Grieg od začátku zamýšlel psát skladbu pro orchestrální obsazení, ale první verze byla klavírní. Je pravděpodobné, že Grieg nestihl orchestrální verzi pro výroční slavnosti v prosinci 1884 dopsat. Premiéra se smyčcovým orchestrem se nakonec konala na jaře příštího roku. Suita má pět částí: *Preludium, Sarabanda, Gavotta, Air* a *Rigaudon*. V tancích jsou zřejmé hudebně

[137] Jedná se o největší katedrálový komplex ve Skandinávii.
[138] Den ústavy.
[139] Magnus Brostrup Landstad (1802–1880), norský farář, spisovatel a sběratel autentických norských lidových balad.
[140] Ludvík Holberg (1684–1754), dánský spisovatel, je považován za zakladatele nové dánsko-norské literatury, za své veselohry bývá označován jako Moliére severu.

výrazové prostředky typické pro barokní hudbu, jako je prostá melodika, ornamentika, terasovitá dynamika aj.

Během života napsal Grieg jediný melodram, a to *Bergliot,* op. 42. Hudba je zkomponovaná na Bjørnsonův veršovaný text. Námět díla je inspirován ságou islandského spisovatele Snorriho Sturlusona.[141] Hlavní postava melodramu je Bergliot, žena, která obviňuje norského krále Haralda III. z vraždy jejího syna a manžela. Králi se chce pomstít, nakonec se ale dá cestou odloučení od okolního světa: *„Ve světle hrdé a neústupné ženy Bjørnson vyjádřil duševní odolnost norského národa.“*[142] První, nevydaná verze s klavírním partem vznikla už roku 1871, roku 1885 Grieg přetvořil doprovodnou složku pro orchestr.

Dílo *Olaf Tryggvason,* op. 50 mělo být původně operou. Grieg ji psal na text Bjørnsona, který mu roku 1873 zaslal první tři scény, zbytek textu ale nedodal a ozval se Griegovi z ciziny rok nato. Grieg se mu musel omluvit, že operu nedokončí, protože právě pracoval na hudbě ke hře *Peer Gynt*. Fragmenty z původně zamýšlené opery dokončil roku 1889 pro sóla, sbor a orchestr. Dílo se tak skládá ze tří scén. První scéna je tvořena prosbou lidu k bohům v pohanském chrámu. Národ čeká na příchod cizího „křesťanského“ krále Olafa. Ve druhé scéně se objevuje čarodějnice Wölwa, která Olafa proklíná a předpovídá zničení pohanského chrámu. Lid na základě věštby slibuje pomstu Olafovi. Poslední scéna je tvořena sledem válečných tanců.

Staronorská romance s variacemi, op. 51 je jedna ze tří variačních Griegových skladeb. Původní verze z roku 1891 je zkomponovaná pro dva klavíry, o deset let později Grieg *Romanci* přepracoval pro orchestr. Téma variací je inspirováno

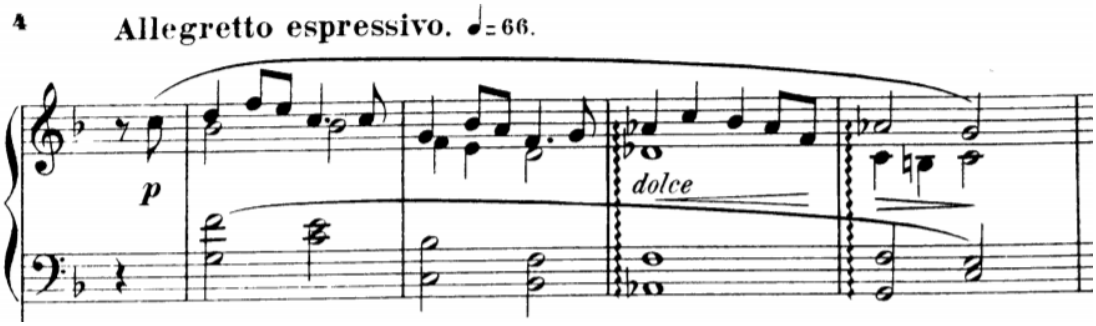

Obrázek 4: Úvod tématu Staronorské romance, Op. 51.

[141] Snorri Sturluson (1178–1241), islandský spisovatel, historik a politik.
[142] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 258.

lidovou baladou *Sigurd a nevěsta trollů*. Variace jsou scherzové, toccatové, hallingové, smuteční, ale charakterem působí povětšinou vlídně a hravě.

Dvě melodie, op. 53 je cyklus dvou úprav písní pro smyčcový orchestr. Grieg upravil své písně *První setkání* z opusu 21 a *Můj cíl* z opusu 33, ta je v symfonickém cyklu nazvána jako *Norská melodie*. Skladby vznikly roku 1890, existuje i klavírní verze.

Dvě severské písně pro smyčcový orchestr, op. 63 zkomponoval Grieg v roce 1895. První skladba nese název *V lidovém tónu* a téma je zpracováno kontrapunktickými variacemi. *Tanec na salaši a veselý tanec* kombinuje idylický pastýřský lokk[143] a žertovný tanec stabbe-laaten.

Roku 1898 Grieg zkomponoval poslední dílo pro orchestr, a to *Symfonické tance,* op. 64, které byly nejprve napsány pro čtyřruční klavír, ale brzy poté byla skladba přepracována i do orchestrální podoby. Muzikologové si všímají analogie mezi *Symfonickými tanci* a *Norskými tanci*, ale Grieg opus 64 považoval (oproti *Norským tancům*) za celek, pokládal je za taneční suitu. Úvodní skladba je gangar a vykazuje podobnost se třetím *Norským tancem*. Následuje klidnější a zpěvnější část, která je považována za obdobu druhého *Norského tance*. Třetí část cyklu je divoký springar a v poslední skladbě Grieg užil píseň ze svého opusu 17.

3.4 Písňová a sborová tvorba

Griegova vokální tvorba je velmi rozsáhlá, celkem sto patnáct vydaných písní se nachází v opusech 2, 4, 5, 9, 10, 15, 18, 21, 25, 26, 33, 39, 48, 49, 58–61, 67 a 69.

Grieg skládal písně v úvodních dvou opusech (*Čtyři písně pro alt,* op. 2 a *Šest písní,* op. 4) na texty německých básníků Adalberta von Chamissa a Henrika Heineho. Písně pocházejí z let 1861–1863 a jsou inspirovány raně romantickou písňovou tvorbou Roberta Schumanna.

Album *Melodie srdce,* op. 5 bylo napsáno na texty dánského spisovatele Hanse Christiana Andersena a obsahuje patrně jednu z nejznámějších Griegových písní – *Tys láska má*.[144] *„Tato intimní a lyrická výpověď mladé duše, stránka z Griegova deníku, se rychle stala ‚koncertním číslem' a obletěla všechny koncertní estrády světa (mimochodem, samotná Andersenova báseň se stala celosvětově známou právě*

[143] Lokk je typ pastýřské písně, který sloužil ke svolávání stád a k dorozumívání s ostatními na horských pláních.
[144] V originálu „Jeg elsker Dig". Z doslovného dánského překladu *Miluji tě.*

díky hudbě Griega).“[145] Píseň je strofická, složena ze dvou slok. Vrchol skladby je příznačně zasazen na slovním spojení *„miluji tě“*. Na koncertních turné píseň často zpívala Nina Griegová za klavírního doprovodu Edvarda Griega. Celé album bylo zkomponováno roku 1864 v Kodani a bylo věnováno Hansi Christianu Andersenovi. Básně Andersena Grieg zhudebnil i v opusech 15 a 18.

Na norský text psal Grieg až od opusu 9 (*Písně a balady).* Autorem slov je norský básník Andreas Munch. *Čtyři romance.* op. 10 jsou rovněž v norském jazyce, ale psány Dánem Christianem Wintherem.

Opusy 15 (*Čtyři písně)* a 18 *(Devět písní)* jsou písně, které Grieg napsal převážně v Kodani. V prvním zmíněném albu nalezneme píseň *Markétčina ukolébavka*, první zhudebněné dílo na text Henrika Ibsena: *„Mladá matka zpívá nad kolébkou malého Hakkona, budoucího krále Norska. Velebný, slavnostní charakter písně, její vokální forma a pravidelný rytmus vzbuzuje středověký kolorit scény.“*[146] Jedná se o krátkou, melodicky průzračnou a prostou skladbu v malé třídílné formě s reprízou. V opusech 15 a 18 Grieg zhudebnil texty Christiana Richardta a Bjørnstjerna Bjørnsona.

Bjørnsonova novela *Rybářské děvče* se stala inspirací ke vzniku *Čtyř písní,* op. 21. Mezi známější skladby patří první část alba – *První setkání*. Strofická píseň v Des dur s klidnou a optimistickou melodií patří ke známějším v Griegově tvorbě.

Šest písní, op. 25 je album zhudebněných textů Henrika Ibsena. Píseň *Labuť*, známé a často prováděné Griegovo číslo, je obsahově smutná píseň o lásce, která je vyřčena až před samotnou smrtí. Grieg napsal album v Bergenu v roce 1876, kdy po *Peeru Gyntovi* pokračoval ve zhudebňování Ibsenových děl.

Alba *Čtyři písně,* op. 26, *Norsko,* op. 58 a část *Elegických písní,* op. 59 jsou vyplněna písněmi s texty norského básníka Johna Paulsena,[147] blízkého přítele Griega i Ibsena. Básně Dána Holgera Drachmanna[148] se staly inspirací pro Griegovy opusy 49 (*Šest písní*) a především 44 *(Z hor a fjordů*). Druhé jmenované album vzniklo na základě jejich společného putování přírodou po kraji Jotunheim.[149] Autorem slov k albu *Dvanáct písní,* op. 33 je Aamund Olafsen Vinje, básník-samouk

[145] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 157–158.
[146] Tamtéž, s. 220.
[147] John Paulsen (1851–1924), norský básník pocházející z Bergenu.
[148] Holger Drachmann (1846–1908), dánský básník, dramatik a malíř.
[149] Jotunheim je národní park ve středním Norsku. Na území tohoto parku se nacházejí dva nejvyšší vrcholy Norska.

a jeden z prvních norských průkopníků novější verze norského jazyka. Toto je výčet těch známějších uměleckých osobností, se kterými se Grieg přátelil a spolupracoval s nimi na svých skladbách. Mezi dalšími můžeme jmenovat Vilhelma Kraga, Arne Garborga nebo Otto Benzona.[150]

Hudební řeč v písňové tvorbě Edvarda Griega se vyznačuje intimní lyrikou, přírodními motivy a širokou škálou nálad. Od opusu 39 je zřetelná změna pojetí lyriky: *„Pozdní lyrika Griega zkoumá úplné nitro lidské duše více psychologicky než doposud. Používané spektrum emocí ale není už tak rozsáhlé.“*[151] Z hlediska obsahu se Grieg v rané tvorbě obrací na německé spisovatele, od doby působení v Kodani až do konce života se ve většině případů opírá o texty skandinávských autorů v čele s Andersonem, Bjørnsonem a Ibsenem. Výjimku tvoří album *Šest písní,* op. 48, zkompletované roku 1889, kdy se naposledy inspiroval německou klasickou poezií.

Sborová tvorba a cappella je v Griegově tvorbě zastoupena dvěma opusy: *Album pro mužské hlasy,* op. 30 a posledním Griegovým opusovým číslem – 74, *Čtyři žalmy*. Zatímco první zmíněné album je zkomponováno podle norských lidových písní, žalmy v sobě obsahují pouze motivy lidových písní s harmonizací v církevních modech.

[150] Vilhelm Krag (1871–1933), norský básník a novinář. Arne Garborg (1851–1924), norský spisovatel. Otto Benzon (1856–1927), dánský spisovatel a básník.
[151] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 313.

4 Peer Gynt

Peer Gynt je alegorickým dramatem, které napsal Henrik Ibsen roku 1867 při pobytu v Itálii. Hra měla světovou premiéru 27. února 1876 v Osloském divadle, v českých zemích byl *Peer Gynt* poprvé uveden 24. května 1916 v Městském divadle na Královských Vinohradech.[152] Jedná se o pětiaktovou hru, která je posledním autorovým veršovaným dramatem. Některá provedení jsou bez čtvrtého jednání (zřídkakdy i bez pátého). Ibsen takto upravil podobu dramatu, protože celé inscenace byla nadmíru zdlouhavá. Dílo je ve Skandinávii oblíbené a z norských jevištních her je celosvětově nejznámější.[153]

Ibsen se inspiroval známou norskou literární postavou, kterou převzal ze sbírky *Norské lidové pohádky* spisovatelů Petera Christena Asbjørnsena a Jørgena Moea: *„*[…] *postavu Peera Gynta nevymyslel sám Ibsen, ale v norské kultuře je tato postava známá podobně jako v české kultuře například hloupý Honza. Peer Gynt je hlavní postavou několika norských pohádek.“*[154]

4.1 Hlavní myšlenky díla, charakteristika Peera Gynta

Dílo má poukazovat na několik skutečností. Henrik Ibsen psal drama za účelem kritiky domácích poměrů, která je ve hře zprostředkována Peerem Gyntem. Zároveň se v ději prolíná reálný život se světem severské mytologie, norská příroda i exotické krajiny a pro diváky tak není obsah zcela jasný. Divadelní hra nereflektuje celý Gyntův život, obsahuje jenom některé scény z jeho života, mezi prvním a posledním dějstvím zestárne Gynt o padesát let. Příběh hry není zcela jednoznačně ukončen, takže interpretaci konce příběhu si domýšlí divák sám. Ibsen v dramatu předkládá nedokončené myšlenky a neúplná rozhodnutí, čímž nutí diváky o podstatě hry více přemýšlet. Cílem autora byla nejspíš různorodost interpretací jednotlivých situací v dramatu. Obsah díla je doplněn o promluvy ohledně dobývání nových světů, lásce, mravní odpovědnosti, nacházení svého já, a proto lze považovat *Peera Gynta* za stále aktuální hru.

---

[152] Česká premiéra *Peera Gynta* byla bez čtvrtého jednání a z důvodu volného překladu byl děj zkreslený. První plnohodnotné představení se v České republice odehrálo až roku 1994 v Národním divadle v Praze. KADEČKOVÁ, Helena, 2006. Peer Gynt: překlady a inscenace. In: *Ipse ipsa Ibsen: Sborník ibsenovských studií*. Soběslav: Elg, s. 151-162. ISBN 80-239-6129-2.

[153] ŘEZNÍČEK, Jan. *Postava Peer Gynt* [online]. Brno, 2014, s. 3. [cit. 15.5.2020]. Dostupné z: https://theses.cz/id/m47rdh/. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta. Vedoucí práce doc. MgA. Lukáš Rieger, Ph.D.

[154] Tamtéž, s. 3.

Charakter Peera Gynta je komplikovaný. Je lhář, sukničkář, vyhýbá se pracovním povinnostem a všem problémům. Myslí hlavně sám na sebe, zastává heslo trollů *vystač si sám*. Jeho činy nejsou nikdy zcela dokončeny, proto se pro charakteristiku Peera Gynta používá výraz *polovičatost*. *„Peer se neustále mění podle situace, v níž se právě nachází, a nikdy žádnou identitu nezíská, neboť nikdy důsledně nepřijme žádnou pozici za vlastní.“*[155]

4.2 Postavy a děj

Hlavní postavy divadelní hry a jejich charakteristiky

Peer Gynt	Hlavní postava hry. Jedná se o dvacetiletého chlapce, který povahou připomíná ruský románový fenomén *zbytečného člověka.*[156] Často se toulá přírodou a život okolo něj ho příliš nezajímá. Chová se velmi sobecky, je ješitný, velmi přelétavý ve vztazích s ženami, rád tvoří intriky. Během děje zestárne a do rodné země se vrací jako sedmdesátiletý stařec.
Solvejg	Dívka z venkova. Zamiluje se do Peera Gynta. Je neobyčejně trpělivá.
Åse	Matka Peera Gynta, vdova. Zdravotní stav Åse je špatný, vede sama celou domácnost, má starosti o svého syna a zlobí se na něj pro jeho nevhodné chování a jednání s lidmi. V rozhovorech s ostatními ale Peera Gynta brání.
Ingrida	Dívka, nevěsta. Peer Gynt byl do Ingridy zamilovaný, ale ona se provdala za Madse. Na svatbě Peer Gynt Ingridu unese a hned nato ji opustí.
Horský král (Dědek z Dövre)	Vládce norských hor. Slouží mu trollové a ježibaby. Je přísný, ale spravedlivý.
Zeleně oděná	Dcera Krále hor. Zamiluje se do Peera Gynta a pozve ho do zámku svého otce. Zplodí s ním dítě, ke kterému se ale Peer Gynt nehlásí.
Anitra	Dcera arabského kočovníka. Pobývá s dalšími Araby v oáze.

[155] HUMPÁL, Martin, Helena KADEČKOVÁ a Viola PARENTE-ČAPKOVÁ. *Moderní skandinávské literatury 1870-2000*. 2. vyd., dopl. a rev. Praha: Karolinum, 2013, s. 42. ISBN 978-80-246-2395-5.

[156] Po vzoru hrdiny Evžena Oněgina ze stejnojmenného díla Alexandra Sergejeviče Puškina.

	Peer Gynt se do ní zamiluje a následuje ji do pouště, načež ho Anitra okrade a uteče.
Knoflíkář	Symbolická postava. Řemeslník, který chce skoncovat s životem Peera Gynta za jeho polovičatost a neschopnost zařadit se do společnosti. Je ztělesněním přísloví *„boží mlýny melou pomalu, ale jistě.“*

Děj Peera Gynta

První dějství.[157]

Peer se hádá se svojí matkou Åsou. Ta mu vyčítá, že se toulá po okolí, nechodí domů a z jejího špatného zdravotního stavu a zoufalého živobytí si nedělá žádné starosti. Åse mluví o děvčeti Ingrid, která byla zamilovaná do Peera, ale nakonec se rozhodla provdat za Madse. Svatba se má konat následující den a Peer jim chce svatbu překazit. Hodlá vzít s sebou i matku, která mu ale říká, že by nejradši všechny jeho neplechy prozradila ostatním. Peer změní názor, posadí matku na střechu mlýna a vydává se sám za svatebčany do města Haegstad.

Peer Gynt v dobré náladě přichází na svatbu, ale lidé se ho straní. Do společnosti vejde Solvejg z nově přistěhovalé rodiny. Dá se s Peerem do řeči. Když Solvejg zjistí, že se mladík jmenuje Peer Gynt, ustrne a odebere se do ústraní. Mads poté žádá Peera, aby mu pomohl s otevřením dveří, za kterými se Ingrid zabarikádovala, protože ze svatebního stresu znejistěla. Když se mezitím hosté na svatbě dohadují, že se s Peerem porvou, vykřikne Mads do hloučku a ukáže na pláň za statkem. Všichni uvidí Peera, jak utíká a unáší Ingrid.

Druhé dějství.

Dalšího rána Peer přestane mít zájem o Ingrid a opouští ji. Na svých toulkách potkává ženu v zelených šatech, dceru Krále hor. Zamiluje se do něj, když jí Peer zalže, že jeho matka je královna a jejich chalupa království. Žena v zeleném Peera zavede do zámku Krále hor. Peer chce po králi jeho dceru za ženu. Ten souhlasí s podmínkou, že se Peer Gynt promění z člověka na trolla – musí se převléct do nového oblečení, připnout si trollí ohon a musí mu být vyloupnuty očí, aby se zbavil

[157] Děj je čerpán z českého překladu Josefa Vohryzka a Josefa Brucknera. IBSEN, Henrik. *Peer Gynt: [dramatická báseň o pěti dějstvích]*. Praha: Artur, 2012. ISBN 978-80-87128-91-6.

lidského pohledu. Poslední podmínku Peer odmítá, stejně tak i dceru krále a utíká ze zámku. Probudí se přes Åsinou salaší a spatří Solvejg a její sestru Helgu. Obě od něj ale utíkají.

Třetí dějství.

K osamělému Peeru Gyntovi přijde do jeho nově postavené chýše Solvejg a vyznává mu lásku. Opustila svoji rodinu, aby mohla žít s Peerem. Hned nato potká Peer před chýší zanedbanou ženu s dítětem. Jedná se o proměněnou dceru Krále hor v lidskou bytost a Peerovi porodila syna. Peer ji i dítě odmítá, na to ho ale žena varuje, že i tak mu bude vždy na blízku. Pod tíhou viny se zkroušený Peer Gynt rozhodne odejít ze svého obydlí a od Solvejg. Ta mu slíbí, že na něj bude čekat, i kdyby to mělo trvat věčnost.

Peer navštíví matku Åsu doma. Vzpomínají na dřívější společné zážitky, když uprostřed Peerova monologu Åse umírá. Do světnice přichází sousedka, Peer jí prosí, ať matku pohřbí, a vysvětluje, že se musí vypravit daleko odsud.

Čtvrté dějství.[158]

Na jihozápadním pobřeží Maroka zakotví loď Peera Gynta a jeho posádky. Peer Gynt je už muž ve středních letech, který zbohatl díky mezinárodnímu obchodování. Přátelům líčí své příběhy, které jsou lživě přikrášlené. Mimo jiné je nadchne pro účast v boji Řecka proti Turecku. Náhle ale změní názor a je rozhodnutý, že nikam nepojede, protože má dost peněz, aby žil spokojeně a byl sám sebou. Posádka se Peerovi pomstí a ukradne mu loď i s jeho bohatstvím.

Peer Gynt putuje pouštní krajinou. Dostane se do oázy, kde spatří Anitru, dceru arabského kočovníka, a zamiluje se do ní. Anitra s ním odejde z oázy, obere ho o cennosti a sama se vrátí zpět. Mezitím Solvejg ve svém obydlí myslí na Peera Gynta a stále na něj trpělivě čeká. Peer Gynt doputuje do Egypta, navštíví místo se sfingou, je mu povědomá a začne s ní mluvit. Je odposloucháván a za svoje řeči je umístěn do ústavu s choromyslnými. Tam mu ostatní pacienti líčí své příběhy.

[158] Z dopisu Ibsenova Griegovi*: „Naznačím Vám stručně, jak si představuji provedení hry. Čtvrté jednání je při jevištním provedení téměř celé vynechat. Představuji si místo něho velkou hudební zvukomalbu.“* IBSEN, Henrik a Bohuslav MATHESIUS. *Peer Gynt*. 2. vyd. Praha: Máj, 1949, s. 127.

Páté dějství.

Peer Gynt se nachází na lodi v Severním moři. Přichází bouře, při které posádka spatří vrak lodi se třemi tonoucími. Bohužel se je nepodaří zachránit. Peer na lodi potká neznámého pasažéra, který předpovídá potopení lodi a Peerovu smrt v rozbouřeném moři. Peer se na chvíli zamyslí, ale lodník ho pak ujišťuje, že je kromě posádky jediný pasažér na lodi. Nakonec loď narazí do skály nedaleko břehu.

Když se loď potápí, Peer Gynt se pere s kuchařem o člun, do kterého se vejde jen jeden z nich. Kuchař prosí, aby se mohl zachránit, protože na něj doma čeká početná rodina. V následném souboji Peer vítězí a kuchař se utopí. Opět se ukáže záhadný pasažér, jenž mu říká, že jeho čas přijde o něco později.

Uběhlo padesát let od útěku Peera z města Haegstad a únosu Ingrid. Teď se do města vrací a zjišťuje, že se organizuje dražba jeho osobních věcí, které zabavil otec Ingrid. Potká alegorickou postavu knoflíkáře, který chce skoncovat s jeho životem. Peer nebyl dobrým člověkem, ale ani do pekla se nehodí, protože jeho hříchy nejsou tak rozsáhlé. Knoflíkář se rozhodne Peera *přetavit* s dalšími roztavenými knoflíky a vyrobit lžíci, aby byl Peer alespoň po smrti trochu k užitku. Byl ostudou společnosti (zmetek) podobně jako jeho otec a děd. Peer se odmítá smířit s přívlastkem polovičatého člověka a chce najít svědka, který knoflíkáři potvrdí jeho dobrotu. Povolá si Krále hor, ten mu ale poví, jak hrůzně s ním, jeho dcerou a trolly zacházel. Peera zachvátí úzkost z prázdnoty a plně si uvědomuje své jednání v průběhu života.

Peer Gynt se brzo ráno setkává se Solvejg v chýši. Vysvětluje jí, že musí zemřít, protože byl celý život špatným člověkem. Solvejg ho obejme. Začíná svítat a knoflíkář jim nechává poslední chvíle na rozloučenou – čeká před chýší a pro Peera si přijde později.

4.3 Scénická hudba ke hře Peer Gynt

Podnětem pro napsání scénické hudby byl dopis Henrika Ibsena z ledna 1874, ve kterém žádal Griega o zkomponování scénické hudby k dramatu Peer Gynt. Dopis obsahoval i podrobný návrh hudby ke všem scénám. Ibsen v něm píše o tom, jak by si představoval hudbu v jednotlivých částech, uvádí i konkrétní čísla stran, a také používá pro svůj koncept hudební pojmy jako melodická deklamace, akordický

doprovod nebo recitativ accompagnato.[159] Grieg započal práci na díle na jaře 1874 v Bergenu a dokončil ji následující rok v zimě v Kodani. Obvykle komponoval skladby velmi rychle, ale nebylo tomu tak v případě Peera Gynta. V dopise Franzi Beyerovi ze 27. srpna 1974 si Grieg stěžuje na obtížnost námětu: *„Peer Gynt se vyvíjí pomalu. Že by hudba byla hotová na podzim, o tom nemůže být řeč. Je to velmi náročné téma, s výjimkou ojedinělých míst, například těch, kde zpívá Solvejga, a ty už mám úspěšně hotové. Něco jsem načrtnul i pro scénu V jeskyni krále hor, což nemůžu doslova už ani poslouchat.“*[160] Premiéra *Peer Gynta* se konala v Oslu 24. února 1876 a Griegovi i Ibsenovi přinesla triumfální úspěch. Grieg nebyl s hudbou úplně spokojený a několikrát ji přepracovával. Z vybraných částí později sestavil dvě orchestrální suity. Opus 47 se skládá z částí *Ranní nálada, Åsina smrt, Tanec Anitry* a *Ve sluji krále hor*, opus 55 obsahuje skladby *Únos nevěsty a Ingridin nářek, Arabský tanec, Návrat Peera Gynta* a *Solvejžina píseň*.

Celkový počet částí scénické hudby je podle nahrávky umístěné na portálu Youtube třicet.[161] Celková délka trvání scénické hudby k dílu *Peer Gynt* je 1:46:37. Přehled názvů všech částí scénické hudby a jejich doby trvání jsou v tabulce v přílohové části.

Úvodní část scénické hudby je předehrou dramatu, ve které je uvedeno téma Peera Gynta a Solvejg, dvou klíčových postav. Následující tři skladby dokreslují děj svatební scény. Do druhého dějství je zařazeno devět hudebních úseků, které dotvářejí atmosféru norské přírody a charakter mytologických postav jako jsou *salašnice, žena v zeleném, dědek z Dövre* a *trollové*. Hudba ke třetímu dějství je tvořena pouze částmi *Solvejžina píseň* a *Åsina smrt.* V následujícím aktu je hudba soustředěna na začátek scény částí *Ranní nálada*, a pak především v úseku konfrontace Peera Gynta s Araby a Anitrou. V posledním dějství hudba dokresluje především scénu na lodi a její ztroskotání a také setkání Peera Gynta s Knoflíkářem. Celá hra končí hudební částí *Solvejžina ukolébavka.*

[159] ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962, s. 320–323.
[160] Tamtéž, s. 324–325.
[161] Celé znění scénické hudby je k dispozici na webové adrese: https://www.youtube.com/watch?v=YIk5oxSnrIw

5 Osobnost E. H. Griega a scénická hudba Peer Gynt ve výuce hudební výchovy

Tato podkapitola uvádí několik aktivit zaměřených na scénickou hudbu k divadelní hře Peer Gynt. Aktivity v sobě zahrnují všechny čtyři typy hudebních činnosti (vokální, instrumentální, poslechové, pohybové), které jsou demonstrovány na jednom hudebním díle.

5.1 Hudební portrét skladatele

Činnost: práce s poznatky
Časové rozmezí: 40 minut
Pomůcky: nahrávky, přehrávač, papíry s rébusy, psací potřeby

- Motivace

Učitel: ***Předtím, než začneme mluvit o dalším hudebním skladateli, vám pustím ukázku.***

Učitel pustí nahrávku *Ve sluji krále hor* (část scénické hry ke hře Peer Gynt).

Učitel: ***Slyšeli jste někdy tuto melodii?***

Třída: *Ano.*

Učitel: ***A pokud melodii znáte, víte také, kdo ji zkomponoval?***

Třída: *Ne.*

Učitel: ***Byl to norský skladatel Edvard Grieg. A o něm bude dnešní hodina.***

- Text k přečtení:

Edvard Grieg se narodil roku 1843 v norském obchodním městě Bergen. Hudební vlohy zdědil především z matčiny strany, jeho matka měla vystudovanou hru na klavír a aktivně se podílela na hudebním životě v Bergenu. Grieg strávil dětství na venkově, v okrajové části Bergenu. Absolvoval konzervatoř v Lipsku. Poté se přestěhoval do Dánska, kde se setkal s lidmi, kteří byli velmi vlastenecky orientovaní. Toto hnutí kladlo důraz na skandinávskou osobitost uměleckých děl, čímž se chtěli odlišit od zbytku Evropy. Grieg pod tímto vlivem založil spolek Euterpe, ve kterém se hrály skladby skandinávských skladatelů. V Dánsku se rovněž setkal v Ninou Hagerupovou, jeho sestřenicí a pozdější manželkou. Nina byla výbornou zpěvačkou, proto spolu často vystupovali. Po několika letech se z Dánska odstěhoval zpět do

Norska. Během života se spřátelil s několika významnými skladateli, především s Ferencem Lisztem. Už od útlého věku Griega provázely zdravotní nesnáze, při studiích v Lipsku utrpěl těžký zánět pohrudnice, přišel o jednu plíci a Griegův zdravotní stav do konce života nebyl nikdy optimální. Zemřel roku 1907.

Učitel: ***Stručně jsme se seznámili se životem Edvarda Griega, a nyní se budeme soustředit na jeho tvorbu. Grieg během svého života napsal skladby klavírní, orchestrální, písně a několik skladeb pro komorní obsazení. Jako jiní umělci i Grieg musel vycházet z inspiračních zdrojů, které podnítily jeho tvorbu. Nyní si vyjmenujeme inspirační zdroje a ukážeme si je na konkrétních skladbách, které jsou známé. Zpočátku se Grieg inspiroval hudbou raně romantických skladatelů. Vzpomeňte si na nějaká jména skladatelů této doby.***

Třída: *Felix Mendelssohn-Bartholdy, Robert Schumann, Franz Schubert.*

Učitel: ***A přesně těmito skladateli se Grieg nechal inspirovat. Je to právě z důvodu jeho studií v Lipsku, kde se se všemi těmito jmény seznámil. Raný romantismus je patrný v jeho jediném klavírním koncertu nebo v první klavírní sonátě. Začátek klavírního koncertu si teď pustíme. Vaším úkolem bude odhadnout náročnost klavírního partu – zdali tento koncert pro klavíristu patří mezi jednodušší nebo náročnější skladby.***

- Poslech ukázky z první věty *Klavírního koncertu a moll,* op. 16. (první cca dvě minuty).[162]

Učitel: ***Je tato skladba pro klavíristu náročná?***

Třída: *Ano.*

Učitel: ***V obecném měřítku rozhodně ano, protože v klavírních koncertech se počítá s tím, že na klavír hraje virtuóz, takže se dá říct, že každý klavírní koncert je pro klavíristu velmi náročný. Existují ale podle mého názoru ještě náročnější klavírní party v jiných koncertech, než je tento. Nyní si pustíme ještě ukázku z první klavírní sonáty, konkrétně z druhé věty. Během poslechu zkuste odhadnout, v jakém tempu je věta hrána a jaké by mohlo být její tempové označení v italském názvosloví.***

[162] Nahrávka je k dispozici na webové stránce https://www.youtube.com/watch?v=fKfGDqXEFkE

- Poslech ukázky z druhé věty *Klavírní sonáty e moll*, op. 7 (cca jedna minuta).[163]

Učitel: ***Jaké tempové označení by mohla mít tato věta?***

Třída: *Andante, Adagio, Lento …*

Učitel: ***V notách je udáno Andante molto, ale i s vašimi dalšími návrhy souhlasím. Přejdeme na další inspirační zdroj, a to jsou díla spisovatelů. Edvard Grieg se nechal inspirovat texty různých norských, dánských i německých spisovatelů. Znáte nějakého dánského nebo norského spisovatele?***

Třída: *Ano, třeba Henrika Ibsena nebo Hanse Christiana Andersena.*

Učitel: ***A právě od těchto spisovatelů se nechával inspirovat ve velké míře. Právě melodie z úvodu hodiny složil Grieg jako scénickou hudbu na Ibsenovo drama Peer Gynt. Nyní si pustíme píseň Labuť. Text písně rovněž napsal Henrik Ibsen. Podle melodie zkuste odhadnout, zdali podstata textu je veselá nebo smutná.***

- Poslech písně *Labuť*, op. 25, č.2. (jedna minuta).[164]

Učitel: ***Jakou náladu píseň má?***

Třída: *Smutnou, pochmurnou, klidnou …*

Učitel: ***Víte, co znamená rčení labutí píseň?***

Třída: *Poslední úspěch člověka.*

Učitel: ***Ano, je to přirovnání ke zvuku labutí. Říká se o nich, že jsou po celý život němé, ale těsně před svou smrtí vydávají zvuky – lidé tomu říkají zpěv. Dalším inspiračním zdrojem je bezpochyby norský folklór a tance. Grieg se silně zasloužil o rozvoj národního smýšlení Norů a podněcoval k tomu svými skladbami s folklórními prvky. Soubor čtyř norských tanců je jedním z nejlepších příkladů této inspirace. Tyto tance se týkají norského národního tance – hallingu, osobitého mužského tance, při kterém muži ukazují svoji sílu v různých akrobatických sestavách. Poslechneme si Norský tanec číslo dvě. Vaším úkolem bude určit, v jakém metru je tanec napsán.***

[163] Nahrávka je k dispozici na webové stránce https://www.youtube.com/watch?v=jVjjZJ9LK3A
[164] Nahrávka je k dispozici na webové stránce https://www.youtube.com/watch?v=sRuedyRo7Rg

- Poslech ukázky z *Norského tance č. 2*, op. 35 (cca 1:15).[165]

Učitel: ***O jaký tanec se jedná? V jakém metru je napsán?***

Třída: *Jedná se o dvoudobý tanec.*

Učitel: ***Zjistili jste nějakou podobnost mezi rychlou a pomalou částí tance?***

Třída: *V obou částech byla podobná hlavní melodie.*

Učitel: ***Byl mezi těmito částmi nějaký rozdíl?***

Třída: *První část byla durová a druhá mollová.*

Učitel: ***Součástí folklóru je i mytologie. V severské mytologii se vyskytují různé nadpřirozené bytosti jako trollové, skřítci, trpaslíci nebo čarodějnice. Edvard Grieg napsal skladbu pro klavír s názvem Pochod trollů a tu si nyní pustíme. Při poslechu se zaměřte na to, jaké hudebně výrazové prostředky Grieg použil, aby bylo ze skladby zřejmé, že se jedná o pochod.***

- Poslech ukázky klavírní skladby *Pochod trollů*, op. 54, č. 3 (cca jedna minuta).[166]

Učitel: ***Co tvoří ze skladby pochod?***

Třída: *Pravidelný rytmus v partu levé ruky, staccato.*

Učitel: ***Edvard Grieg se také často inspiroval přírodou, která je v Norsku velmi drsná. Například v orchestrální předehře Na podzim Grieg používá zvukomalbu neboli připodobnění reálných zvuků pomocí hudby a napodobuje zvuk přírody v podzimním ročním období. Do ukázky se zaposlouchejte a představujte si norskou přírodu. Můžete u toho zavřít oči.***

- Poslech ukázky orchestrální předehry *Na podzim*, op. 11 (cca první dvě minuty).[167]

Učitel: ***Co ve vás hudba evokovala?***

Třída: *Vítr narážející do skal, sychravé počasí, padající listí, mořské vlnobití …*

Učitel: ***Ještě si zrekapitulujeme dosavadní inspirační zdroje Edvarda Griega. Jaké to jsou?***

[165] Nahrávka je k dispozici na webové stránce https://www.youtube.com/watch?v=89bZ0qhJTH4
[166] Nahrávka je k dispozici na webové stránce https://www.youtube.com/watch?v=ALCpt_ScLl0
[167] Nahrávka je k dispozici na webové stránce https://www.youtube.com/watch?v=GWwn98FvnL4

Třída: *Hudba raného romantismu, díla spisovatelů, lidové tance a folklór, severská mytologie, díla spisovatelů, příroda.*

Učitel: ***Správně. Je tu ale ještě jeden inspirační zdroj. Grieg do svých skladeb vkládal i své osobní zážitky. Když manželé Griegovi slavili stříbrnou svatbu, napsal klavírní skladbu Svatební den na Troldhaugenu. Při poslechu odhadněte, o jaký funkční typ hudby se jedná, k jakému pohybu by hudba mohla sloužit.***

- Poslech ukázky klavírní skladby *Svatební den na Troldhaugenu*, op. 65, č. 6 (cca jedna minuta).[168]

Učitel: ***O který funkční typ hudby se jedná?***

Třída: *Jedná se o pochod.*

Učitel: ***Ve skladbách se neodrážely pouze pozitivní Griegovy zážitky. Klavírní skladbu Ballada g moll napsal krátce po tom, co v krátkém časovém intervalu zemřeli oba Griegovi rodiče i jeho roční dcera. Zkuste určit hudební formu skladby.***

- Poslech ukázky klavírní skladby *Ballada g moll*, op. 26 (téma cca jedna minuta, poté přeskočit na čas 2:55 a přehrávat cca minutu a půl).[169]

Učitel: ***V jaké hudební formě je skladba napsaná?***

Třída: *Jedná se o variace.*

Učitel: ***Jak jste na to přišli?***

Třída: *Melodie se opakuje, ale v obměnách.*

Učitel: ***Veškeré informace, které jsme si o Edvardu Griegovi řekli, si shrneme prostřednictvím série rébusů, které vám rozdám. Máte za úkol je rozluštit. Měly by vám vyjít slova nebo slovní spojení, která dnes zazněla.***

- Řešení rébusů (cca 3–4 minuty)[170]

Učitel: ***Jak zní správná hesla po rozšifrování rébusů?***

[168] Nahrávka je k dispozici na webové stránce https://www.youtube.com/watch?v=MicFum-kWnU
[169] Nahrávka je k dispozici na webové stránce https://www.youtube.com/watch?v=Tryq9a9y8Q4
[170] Rébusy jsou obsahem přílohy T.

Třída: *Euterpe, Bergen, Konzervatoř v Lipsku, Peer Gynt, scénická hudba, halling, Troldgaugen, balada.*

5.2 Peer Gynt v hudebních činnostech

5.2.1 Hra na tělo prostřednictvím rytmického partu

Hudební ukázka: *Peer Gynt a Anitra.*
Cíl: rozlišování výšky a hlasitosti tónů, rozlišování tempa, hudební představivost, rytmické cítění, hrubá a jemná motorika.
Činnost: poslechová, pohybová.
Časové rozmezí: 25 minut.
Pomůcky: rytmický part, přehrávač s nahrávkou, hudební ukázka.[171]

- Motivace

Učitel: ***Dnešní aktivita se bude týkat nahrávky, kterou vám za okamžik pustím. Vaším úkolem bude vytušit, co by se mohlo odehrávat na scéně za doprovodu této ukázky. Abyste to měli jednodušší, prozradím, že se jedná o scénu se dvěma lidmi – postarším Evropanem a opovážlivou Arabkou.***

- První poslech (přehrát celé).

Učitel: ***O jakou scénu mohlo jít?***

Třída: *Arabka se s Evropanem hádá, okrade ho a následně uteče. Evropan je pak smutný.*

Učitel: ***Co ve vás evokovalo zrovna tuhle scénu? Jaké hudebně výrazové prostředky byly k tomu využity?***

Třída: *Rychlé tempo, tempová a dynamická gradace, pohyb melodie. Ve druhé části pomalejší tempo, sestupná melodie, slabá dynamika.*

- Nácvik rytmického partu.[172]

Učitel: ***Před sebou máte noty, ze kterých vyčtete hlavní melodii a tzv. rytmický part. Jaký je rozdíl mezi rytmickým partem a notovou osnovou?***

[171] Nahrávka je k dispozici na tomto odkazu: https://youtu.be/YIk5oxSnrIw?t=4532
[172] Notový materiál s rytmickým partem je uveden v příloze V.

Třída: *Rytmický part je pouze na jedné lince, protože vyjadřuje pouze délky not a pomlk, zatímco z notové osnovy můžeme kromě délky vyčíst i výšku tónů.*

Učitel: ***My budeme věnovat pozornost především rytmickému partu. Využijeme k tomu své tělo. V první části skladby máte pod partem napsané části těla, na které budeme pleskat rukama čtvrťové doby. Ve druhé části máte v partu u not zapsaná čísla. To je tzv. prstoklad. Zapamatujte si, že číslo 1 označuje palec, 2 ukazováček atd. Tady budete vyťukávat rytmus prsty na dlaň druhé ruky tak, abyste dodrželi uvedený prstoklad. Nejdřív vyťukává rytmus levá ruka na pravou dlaň a po osmi taktech se ruce prohodí. Posledních pět taktů pouze třeme dlaněmi o sebe.***

Učitel nejdříve zkusí se třídou několikrát přehrát první část rytmického partu v pomalém tempu. Čtvrťové doby žáci pleskají oběma rukama střídavě (pouze pleskání na hřbet ruky pleská pouze jedna ruka). Ve druhé části dává učitel pozor, aby žáci měli při vyťukávání ruku ve správné poloze a aby pohyby neprováděli v křečích. Hru na tělo v konečné fázi si žáci ověří s nahrávkou.

- Druhý poslech (přehrát celé).

5.2.2 Přiřazování hudebních ukázek k textům

Hudební ukázky: *Ve sluji krále hor, Åsina smrt, Únos nevěsty a Ingridin nářek, Solvejžina píseň, Návrat Peera Gynta.*

Cíl: identifikace hudebně výrazových prostředků, hudební představivost.

Činnost: poslechová.

Časové rozmezí: 40 minut.

Pomůcky: kartičky s texty, kartičky s notovými incipity, přehrávač s nahrávkami skladeb.[173]

[173] Nahrávka je k dispozici na tomto odkazu: https://youtu.be/YIk5oxSnrIw
Ve sluji krále hor – část VIII,
Åsina smrt – část XV,
Únos nevěsty a Ingridin nářek – část IV,
Solvejžina píseň – část XIV,
Návrat Peera Gynta – část XXIV. (v notách takty 117–127, nahrávku pustit v čase 1:46:35).

- Motivace

Učitel seznámí žáky s dějem celé hry.

Text k přečtení, může být rozdán žákům v tištěné podobě:

1. Peer Gynt se od matky Åsy dozví, že dívka, po které toužil (Ingrid), se vdává. Rozhodne se, že svatbu překazí. Na svatbě potkává Solvejg a zamiluje se do ní, nicméně aby dostál svých slov, před zraky svatebních hostů unese Ingrid.

2. Po únosu Peer Gynt Ingrid opustí a vydá se do přírody, kde potkává Dívku v zeleném, do které se zamiluje. Dívka ho pozve do trollího zámku, kde vládne její otec, Dědek z Dövre. Peer Gynt se chce do trollí rodiny přiženit, musel by ale podstoupit přeměnu v trolla a opustit lidský život. To se mu nelíbí a hodlá ze zámku odejít. Naštvaný dědek na Peera Gynta pošle trolly, aby se ho zbavili. Gyntovi se na poslední chvíli podaří uniknout zpět do reálného světa.

3. Osamocený Peer Gynt potkává Solvejg bloudící krajinou. Rozhodnou se, že spolu budou bydlet, protože Solvejg Peerovu lásku opětuje. Zároveň Åse umírá ve své světnici zrovna ve chvíli, kdy ji Peer Gynt přišel navštívit. Ze svých činů začne mít Gynt černé svědomí a rozhodne se odejít z vlasti.

4. Když Peer Gynt dopluje lodí do pouštní Afriky, zatoulá se do oázy, kde potká arabskou dívku Anitru a zamiluje se do ní. Během společné vycházky do pouště Anitra Gynta okrade a uteče. Mezitím Solvejg na Gynta neustále myslí a věrně na něj čeká doma.

5. Do rodné země se Peer Gynt vrací po padesáti letech. K norskému pobřeží připlouvá na lodi během velké bouře, kvůli které loď ztroskotá. Gynt přežije a cestou domů v noci potká Knoflíkáře. Vyčiňuje Gyntovi jeho lhostejný způsob života bez hodnot a chce jeho tělo přetavit a spojit s jinými zmetky knoflíky. Gynt mu řekne, že si najde svědka, který Knoflíkářovo tvrzení vyvrátí. To se nepodařilo a když Gynt potká Solvejg, Knoflíkář se nad ním slituje a rozhodne se, že se pro Gynta vrátí při svítání.

Učitel: ***Nyní vám každému rozdám pět kartiček s textovými úryvky z divadelní hry. Seřaďte je chronologicky podle převyprávěného děje. Nápomoci vám mohou být schémata jednotlivých dějství.***[174]

[174] Schéma je uvedeno v příloze U, kartičky jsou v příloze V.

Správné řešení:

1. *Únos nevěsty a Ingridin nářek* (kartička č. 3)
2. *Ve sluji krále hor* (kartička č. 1)
3. *Åsina smrt* (kartička č. 2)
4. *Solvejžina píseň* (kartička č. 4)[175]
5. *Návrat Peera Gynta* (kartička č. 5)

Učitel: ***Kartičky s texty máme seřazené. Nyní si vezměte kartičky s notami. Budu vám postupně pouštět nahrávky, které máte uvedené v notách. Vaším úkolem bude přiřadit ke každé hudební ukázce odpovídající notový zápis.***

- Poslech nahrávek[176]

Učitel: ***Nyní ukázky uslyšíte ještě jednou a teď budete noty přiřazovat k textům na základě toho, kterou scénu hudba vyjadřuje.***[177]

- Druhý poslech nahrávek.

- Kontrola řešení.

Učitel: ***Zvedněte kartičku s notami, která odpovídá první/druhé/třetí/čtvrté/ poslední části textu.***

Třída zvedne kartičku s incipitem části *Únos nevěsty a Ingridin nářek/Ve sluji krále hor/Solvejžiny písně/Åsiny smrti/Návratu Peera Gynta*.

Učitel: ***Proč jste se tak rozhodli?***

Třída: *Únos nevěsty a Ingridin nářek: rychlé tempo, silná dynamika, zvuk připomínající posmívání Peera Gynta, výrazná harmonie.*

Ve sluji krále hor: postupné zesilování, tempo skladby se zrychluje, protože útěk a boj s trolly vrcholí.

[175] *Solvejžinu píseň* rovněž můžeme zařadit mezi části *Ve sluji krále hor* a *Åsina smrt*. Z děje ale spíše vyplývá, že *Solvejžina píseň* následuje po *Åsině smrti.*

[176] Místo nahrávek je možné hudební incipity zahrát na klavír. Pro zjednodušení učitel přehrává pouze hudební úryvky v notových incipitech.

[177] U části *Ve sluji krále hor* je dobré přehrát delší část, než která je vymezena v notách. Žáci tak mohou lépe zachytit hudebně výrazové prostředky.

Solvejžina píseň: smutná a pomalá melodie, která vyjadřuje stesk po milované osobě. V notách je uveden text, proto se musí jednat o píseň.

Åsina smrt: pomalé tempo, ponurá a naléhavá melodie, komornější instrumentální obsazení (hra smyčcových nástrojů) vyjadřující intimní chvíli, zesilující dynamika.

Návrat Peera Gynta: chromaticky sestupná melodie, repetované tóny, silná dynamika vyjadřující náraz lodi do útesu.

5.2.3 Analýza prvků nonartificiální hudby

Hudební ukázka: *Ve sluji krále hor.*
Cíl: identifikace hudebně výrazových prostředků, hudební představivost.
Činnost: poslechová.
Časové rozmezí: 40 minut.
Pomůcky: přehrávač, nahrávky skladeb[178], papír a psací potřeby.

- Motivace

Učitel: ***Za okamžik uslyšíte skladbu Ve sluji krále hor od norského skladatele Edvarda Griega. Tato skladba je součástí scénické hudby k dramatu Peer Gynt. Co znamená slovo sluj?***

Třída: *Jeskyně.*

Učitel: ***Jeskyně, jakožto i některá další místa v Norsku, dává Edvard Grieg do souvislosti s bytostmi severské mytologie. Znáte nějaké jejich postavy?***

Třída: *Thór, trollové, skřítci, obři, elfové.*

Učitel: ***Pozastavíme se nad trolly, protože mají s touto ukázkou přímou souvislost. Řekněte mi, jak si takového trolla představujete.***

Třída: *Skřítek s lidskou podobou, spoře oděný, dělající neplechu, žije v jeskyních apod.*

Učitel: ***Podoba trolla se vykládá různými způsoby. Záleží, z jakého pramene čerpáme informace. Charakter trollů, které jsou v dramatu Peer Gynt ve chvíli, kdy hraje skladba Ve sluji krále hor, je plně podřízen jejich vůdci, což je právě král hor. Ve scéně se Peer Gynt dostává do jeskyně***

[178] Duke Ellington: https://www.youtube.com/watch?v=_021-dJ-NJ4
The Who: https://www.youtube.com/watch?v=hW7NocWs0Zg
Electric Light Orchestra: https://www.youtube.com/watch?v=ytHimKBPy1U
Apocalyptica: https://www.youtube.com/watch?v=VWEmsUiQELU

a prosí krále o jeho dceru za ženu. Král souhlasí, ale pod podmínkou, že se musí změnit v trolla, to znamená mít trollí ohon, nosit trollí oblečení a také musí podstoupit vypíchnutí lidských očí. To Peer Gynt ale nechce a z návrhu sňatku náhle vycouvá. Král se rozzlobí a nařídí trollům – sluhům, aby s Peerem Gyntem skoncovali. Jemu se ale na poslední chvíli podaří uniknout. Skladba v dramatu zní ve chvíli, kdy Peer Gynt vchází do jeskyně. Přejdeme k samotné ukázce, poslouchejte ji pozorně!

- Poslech originální skladby (přehrát celé).[179]

Učitel: ***Jak byste charakterizovali použité hudebně výrazové prostředky?***

Třída: *Opakující se melodie, postupné zesilování, zapojování většího množství hudebních nástrojů, zrychlování, pravidelná rytmická pulzace basových tónů.*

Učitel: ***Tato skladba se stala zdrojem inspirací mnoha interpretů populární hudby. Představím vám postupně pět nahrávek od různých interpretů, kteří přepracovali tuto skladbu do různých hudebních žánrů. Začneme jazzovou úpravou amerického populárního skladatele Duka Ellingtona***[180] ***z roku 1961.***

- Poslech skladby Duka Ellingtona (přehrát první cca minutu a půl).

Učitel: ***Jakých odlišností jste si oproti originální verzi skladby všimli?***

Třída: *Hra žesťových nástrojů, komplikovaný rytmus, rytmická pulzace udávána drobnějšími notovými hodnotami, drsnější harmonie, důraz na nepřízvučné doby, improvizované sólové části, pomalejší tempo.*

Učitel: ***Všechny tyto hudebně výrazové prostředky jsou pro jazzovou hudbu typické. Přesuneme se do rockové hudby. Uslyšíte nahrávku britské kapely The Who***.[181]

[179] Nahrávka je k dispozici na tomto odkazu: https://www.youtube.com/watch?v=xrIYT-MrVaI

[180] Duke Ellington (1899–1974), americký jazzový skladatel, pianista a popularizátor jazzových orchestrů. Mezi jeho nejslavnější skladby patří *Take the A Train*, *Caravan* nebo *In a Sentimental Mood.*

[181] The Who (aktivní v letech 1964–1983, 1989 a 1996 až do současnosti) je britská rocková kapela. Proslavila se první rockovou operou *Tommy* a je považována za předchůdce konceptuálních alb.

- Poslech skladby kapely The Who (první cca dvě minuty).

Učitel: ***Jakých odlišností jste si ve skladbě všimli oproti originální verzi?***

Třída: *Elektrické zesílení zvuku, elektronická hudba, improvizované části sólových kytar, chromatické postupy, technika vytahování strun,*[182] *delší skladba.*

Učitel: ***Zůstaneme ještě u rocku, následující nahrávka spadá do tzv. progresivního rocku. To je podžánr rockové hudby, jehož interpreti považují svoji tvorbu za umění, nikoliv za prostředek výdělku peněz. Tuto skladbu nahrála kapela Electric Light Orchestra.***[183]

- Poslech skladby kapely Electric Light Orchestra (první cca tři minuty).

Učitel: ***Jakých odlišností jste si ve skladbě všimli oproti originální verzi?***

Třída: *Elektrické zesílení zvuku, elektronická hudba, časté změny tóniny, virtuózní sólové kadence různých nástrojů, delší skladba.*

Učitel: ***Poslední nahrávka je od metalové kapely Apocalyptica***[184] ***z roku 2000.***

- Poslech skladby kapely Apocalyptica (první cca dvě minuty).

Učitel: ***Jakých odlišností jste si ve skladbě všimli oproti originální verzi?***

Třída: *Elektrické zesílení zvuku, power akordy, drsnější zvukové rejstříky, velmi rychlá rytmická linka bicích nástrojů.*

Učitel: ***Toto byla jen ukázka případů, kdy se interpreti populární hudby snaží o adaptaci klasických děl. Můžeme z toho vyvodit závěr, že se v populární hudbě často stáváme svědky hudební fúze, kdy se míchají prvky artificiální a nonartificiální hudby.***

[182] Při technice vytahování strun kytarista vytahuje prstem strunu po hmatníku horizontálním pohybem. Struna se tak více napíná a dochází ke zvyšování tónu.
[183] Electric Light Orchestra (ELO), britská rocková skupina působící na hudební scéně od roku 1970 a s přestávkami vystupují dodnes.
[184] Apocalyptica je finská metalová skupina, která kombinuje metalové prvky s hrou na violoncello.

5.2.4 Elementární analýza skladby

Hudební ukázka: *Åsina smrt.* Cíl: rozvoj tonálního a harmonického cítění, hudebního myšlení, orientace v notovém materiálu, vnímání tónových vztahů v melodických a harmonických rovinách, rozvoj pěveckých dovedností. Činnost: poslechová, vokální. Časové rozmezí: 30 minut. Pomůcky: psací potřeby, notový materiál, klavír, přehrávač s nahrávkou skladby.[185]

- Motivace

Učitel: ***Když skladatel píše skladbu, zaznamenává své nápady do notového sešitu nahodile, nebo má vznikající skladba nějakou strukturu?***

Třída: *Měla by být strukturovaná.*

Učitel: ***Ano. V hudbě pro organizaci myšlenek, melodií ve skladbě máme pojem hudební forma. Jinak řečeno, hudební forma nám říká, jak je skladba vystavěna a pomáhá nám se v dílech lépe vyznat a lépe je pochopit. Dále jsou pro vnímání hudební řeči důležité hudebně výrazové prostředky. Na jaké složky je rozlišujeme?***

Třída: *Melodie, harmonie, rytmus, tempo, barva.*

Učitel: ***V hudebních formách si všímáme částí, které slyšíme poprvé nebo které se ve skladbě už opakují. Také si všímáme kontrastních částí a gradací v hudební řeči. Základy hudebních forem si ukážeme na skladbě Åsina smrt. Skladba je součástí scénické hudby k dramatu Peer Gynt a je zasazena do děje, kdy Åsa, matka Peera Gynta, umírá. Nyní vám rozdám noty a vaším úkolem bude pouze sledovat melodii v notách.***

- Učitel rozdá notový materiál a provede první poslech (přehrát celé).

Učitel: ***Jak na vás skladba působila?***

Třída: *Ponuře, smutně, zkroušeně.*

Učitel: ***Odpovídá charakter hudby názvu skladby?***

Třída: *Ano.*

[185] Nahrávka je k dispozici na tomto odkazu: https://youtu.be/YIk5oxSnrIw?t=3231

Učitel: ***Skladba je velmi pomalá, proto si myslím, že sledovat ji podle hotového zápisu nejspíš nebyl problém. Poslechneme si ji ještě jednou a tentokrát se zaměřte na hlavní melodie, které ve skladbě můžeme slyšet. Tyto melodie při poslechu v notách označte.***

- Druhý poslech (přehrát celé).

Učitel: ***Kolik různých melodií jste ve skladbě slyšeli?***

Třída: *Dvě.*

Učitel: ***Byly každé melodie uvedeny pouze jednou, nebo se opakovaly?***

Třída: *První melodie se opakovala dvakrát, druhá melodie jednou.*

Učitel: ***Jak dlouhé melodie byly?***

Třída: *Obě melodie byly osm taktů dlouhé.*

Učitel: ***Kde začíná první a kde druhá melodie?***

Třída: *První melodie zní hned od začátku skladby, druhá melodie začíná posledním taktem na prvním řádku druhé strany.*

Učitel: ***Nyní skladbu můžeme rozdělit na dvě části. V každé z nich zní právě jedna z melodií, kterou jste poznali. Díl, kde zní pouze první melodie i s jejími opakováními, je dílem A. Druhá melodie se svým opakováním je díl B. Poslední čtyři takty skladby jsou kódou. Ví někdo, co je to kóda?***

Třída: *Část, které uzavírá skladbu.*

Učitel: ***Teď jsme si provedli pouze jednoduchý vhled do problematiky hudebních forem. Vysvětlili jsme si, k čemu nám hudební formy slouží a proč je jim třeba věnovat pozornost. Abychom nezůstali jen u teoretických poznatků, naučíme se dvojhlasně zazpívat začátky obou melodií.***

Nácvik písně je prováděn po hlasech. První hlas není třeba mnohokrát opakovat, pouze u druhé melodie dbáme na intonačně přesnou sestupnou chromatickou melodii. Druhý hlas secvičujeme pozorněji. Výsledný dvojhlas zpívá třída tutti společně s klavírem.[186]

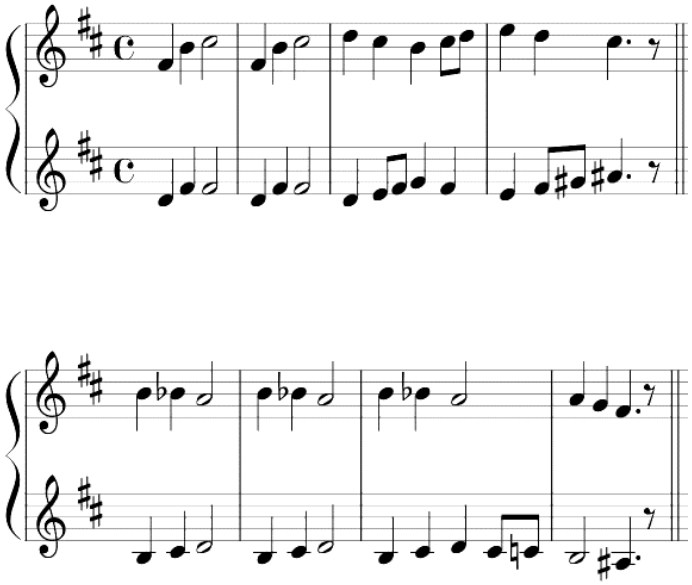

Obrázek 1: Dvojhlasá úprava melodií z části Åsina smrt.

5.2.5 Vokálně instrumentální činnost

Hudební ukázka: *Solvejžina píseň.*
Cíl: rozvoj interpretačních dovedností (instrumentálních i vokálních), rozvoj tonálního a harmonického cítění, hudební fantazie a myšlení.
Činnost: instrumentální, vokální.
Časové rozmezí: 45 minut.
Pomůcky: hudební nástroje – Orffův instrumentář, zobcová flétna, klavír, notový materiál, nahrávka s písní.[187]

- Motivace

Jako motivace k této činnosti je použita instrumentace Solvejžiny písně.[188] Notový materiál je dostupný v přílohové části,[189] obsahuje part pro klavír, flétnu a další tři party pro libovolné hudební nástroje v C ladění. Učitel rozdá noty na

[186] Dvojhlasou úpravu melodií zpracoval autor této práce.
[187] Nahrávka je k dispozici na odkazu https://www.youtube.com/watch?v=i9mFVmFtgnI.
[188] Instrumentace Solvejžiny písně zpracoval autor této práce.
[189] Příloha X.

předchozí vyučovací hodině, aby si žáci mohli nacvičit své party doma. Zbytek třídy může buď poslouchat nebo může být aktivně zapojeno do skladby hrou na nástroje z Orffova instrumentáře (ozvučná dřívka, vajíčka, činelky, triangl apod.).

Učitel: ***Nyní si Solvejžinu píseň poslechneme jako píseň s původním textem. Během poslechu se soustřeďte na náladu skladby.***

- Poslech písně *Solvejžina píseň* (první sloka, do času cca 2:20).

Učitel: ***Jakou má skladba náladu?***

Třída: *Smutnou, naříkavou, ponurou, prostřední část je veselejší.*

Učitel: ***V dramatu Peer Gynt je Solvejg zamilovaná do Peera Gynta. O čem by tak píseň mohla být?***

Třída: *Peer Gynt odmítl Solvejg. Solvejg se po Peeru Gyntovi stýská a je jí smutno.*

Učitel: ***Ve skutečnosti Solvejg na Peera Gynta čeká, dokonce padesát let. Její píseň je v dramatu dokladem bezmezné lásky, věrnosti a trpělivosti. Tuto píseň se naučíme zpívat. Skladba má dvě sloky a každou z nich lze rozdělit na tři části.***

Text písně: [190]

Introdukce

1. sloka	**a**	Ať mráz jde a přejde, ať máj květy svál, ať máj květy svál, ať zvadlo už i léto, čas chvátá dál, čas chvátá dál:
	b	Ty přijdeš ke mně zpátky sem k nám, pak tě mám, sem k nám, pak tě mám, a slíbila já ti, že věrnost svou ti dám, že věrnost svou ti dám.
	c	*instrumentální mezihra*
2. sloka	**a**	Kéž Bůh je ti blízko, když v dálce mi dlíš, když v dálce mi dlíš, Bůh potěchu svou dej ti, když v zármutku bdíš, když v zármutku bdíš.
	b	Čekat budu dále, až přijdeš k nám, až přijdeš k nám

[190] Český text pochází z publikace *Já, písnička 3: zpěvník pro žáky středních škol*. Cheb: Music Cheb, 1999, s. 258. ISBN 80-859-2503-6. Píseň je v diplomové práci transponována do tóniny e moll.

a jestli snad už v ráji, tam v náruč tvou se dám, tam v náruč tvou se dám!

c *instrumentální mezihra*

Kóda

- Nácvik písně

Píseň můžeme nacvičovat postupně po jednotlivých hudebních frázích imitační metodou, kdy učitel předzpívá frázi a třída ji zopakuje. Díly c lze provést instrumentálně, jak je předloženo ve formovém řešení písně. Doporučuji využít nástroje triangl a prstové činelky (na začátku každého čtyřtaktí na těžkou dobu taktovou), ozvučná dřívka a bubínek s tamburínou (pravidelná metrická pulzace nebo slabé vyťukávání rytmu). Melodii v dílu c může hrát jakýkoliv dostupný melodický nástroj. Pro instrumentální doprovod ke zpívanému textu je vhodné zvolit klavír nebo kytaru, pěveckou linku lze podpořit houslemi, zobcovou flétnou nebo metalofonem.

5.2.6 Pohybová etuda (Gangar)

Hudební ukázka: *Tanec dcery Krále hor.*
Cíl: rytmické cítění, koordinace pohybů těla.
Činnost: poslechová, pohybová.
Časové rozmezí: 25 minut.
Pomůcky: počítač, dataprojektor, papír a psací potřeby, nahrávka skladby.[191]

- Motivace

Učitel: ***Jaký známý tanec je považován za český?***

Třída: *Polka.*

Učitel: ***Na kolik dob se tento tanec tančí?***

Třída: *Na dvě doby.*

Učitel: ***Dá se říct, že je to lidový tanec?***

Třída: *Ano, je obsažen i v různých lidových písní.*

Učitel: ***Jaký národní tanec je v Polsku?***

Třída: *Mazurka.*

[191] Nahrávka je k dispozici na tomto odkazu: https://youtu.be/YIk5oxSnrIw?t=2318

Učitel: ***A jaký v Maďarsku?***

Třída: *Čardáš.*

Učitel: ***Přesně tak. My se dnes seznámíme s jedním norským národním tancem. Jmenuje se gangar. Přehraji vám videonahrávku, tančí gangar kde taneční pár v krojích. Vaším úkolem bude pozorně sledovat video a zaznamenávat si každý druh pohybu páru. Polovina z vás se zaměří na tanečnici a druhá polovina na tanečníka. Upozorňuji, že tanečník vykonává podstatně více pohybů.***

- Ukázka tance gangar (přehrát celé video).[192]

Učitel: ***Jaké pohyby jste zaznamenali?***

Třída:

Muž	Žena
zkřížené ruce	*otáčení*
stylizovaná chůze (do rytmu)	*stylizovaná chůze (do rytmu)*
přenášení váhy střídavě na paty a špičky	*otáčivý párový tanec*
prohýbání kolen	*držení tanečníka za paže*
zakopávání nohou	*promenáda*
plesknutí dlaně o botu	*couvání*
otáčení	
otáčivý párový tanec	
držení tanečnice za bok a paži	
držení tanečnice za ruce	
otáčení tanečnice	
promenáda	
poskoky	
dřepy	
vykopávání nohy do výšky hlavy	
otáčení s rozpaženýma rukama	
podupy	
zvedání tanečnice	

[192] Video je k dispozici na tomto odkazu: https://www.youtube.com/watch?v=hxQi1lhgok0

Učitel: ***Nyní se postavíme a utvoříme kruh. Každý z vás teď vyjmenuje jeden pohyb, který viděl na videu a pokusí se ho předvést.***

- Předvádění tanečních prvků.

Učitel: ***Poslechneme si část Tanec dcery krále hor z hudby k dramatu Peer Gynt. Na tuto část se tančí gangar a my se ho pokusíme zatančit. Do tance zařazujte stylizovanou chůzi a vždy, když vám to přijde vhodné, zapojte do tance další taneční prvek. Gangar je tanec improvizovaného charakteru, takže podoba tance záleží na vás.***

- Vlastní provedení tance na skladbu *Tanec dcery krále hor* (přehrát celé).

5.3 Ověření aktivit v praxi

Všechny aktivity navržené v této práci jsem vyzkoušel ve výuce hudební výchovy na střední škole s pedagogickým zaměřením, abych ověřil, zda jsou přínosné. Prezentoval jsem je ve všech čtyřech ročnících. Po každé aktivitě jsem se žáků zeptal na jejich dojmy a vyslechl si konstruktivní kritiku.

Portrét hudebního skladatele (aktivita 5.1) jsem začlenil do výuky čtvrtého ročníku, protože v rámci školního vzdělávacího programu je romantismus zařazen až do posledního ročníku. Z mého pohledu bylo představení skladatele příliš dlouhé, asi bych zredukoval počet hudebních ukázek. Závěrečný rébus žáky nadchl, a to i přesto, že si občas s jeho řešením nedokázali poradit. Za nejpřínosnější považuji přiřazování hudebních ukázek k textům (aktivita 5.2.2) a analýza prvků nonartificiální hudby (aktivita 5.2.3), žáci se o těchto aktivitách vyjadřovali velmi pozitivně. U první zmíněné aktivity jsem dospěl k názoru, že je lepší děj dramatu vytisknout a rozdat žákům, aby měli při řešení úkolu oporu v textu.

U rytmického partu (aktivita 5.2.1) převládaly pozitivní ohlasy žáků, a to hlavně z důvodu akčního pohybového zapojení. Při vyťukávání metrické pulzace a rytmu prsty si žáci nebyli úplně jisti, proto je potřeba tuto část pečlivěji nacvičit. Elementární analýza skladby (aktivita 5.2.4) a vokální a instrumentální ztvárnění Solvejžiny písně (aktivita 5.2.5) dopadly poměrně dobře. Při analýze skladby reagovala většina žáků správně. Pojetí aktivity trochu postrádalo akčnost, což mi žáci

potvrdili. Dvojhlasý zpěv melodií ve vícehlasu nebyl tak snadný, jak jsem předpokládal. Bez klavírní opory dokázala zazpívat oba úryvky pouze jedna třída. Instrumentální provedení Solvejžiny písně (aktivita 5.2.5) dopadlo ve dvou třídách výborně, v ostatních třídách spíše průměrně. Chyby při interpretaci pramenily především z nedostatečné připravenosti. Zpěv písně s instrumentací její prostřední části dopadl ve všech třídách velmi dobře. Největší problém jsem shledal s nácvikem tance gangar. Při sledování videozáznamu žáci správně odhalili většinu pohybů, ale velká míra studu zapříčinila, že se provedení tance skutečně podařilo jen v jedné třídě.

Z celkového hodnocení aktivit ve mně převládají převážně pozitivní pocity. Nečekal jsem, že žáky některé aktivity tak nadchnou. Pouze s nácvikem tance a analýzou skladby příliš spokojený nejsem.

6 Návrh projektové výuky

NORSKO

Anotace: Projekt je zaměřen na osvojení znalostí norských reálií. Zahrnuje průřezová témata v oblastech Člověk a příroda, Člověk a společnost a Umění a kultura. [193]

Klíčové kompetence:

- kompetence k řešení problémů: kritická interpretace získaných poznatků a ověřování jejich pravdivosti;
- kompetence komunikativní: používání odborného jazyka s porozuměním, efektivní využívání moderní informační technologie, jasné a srozumitelné vyjadřování při interpretaci své práce;
- kompetence sociální a personální: využití sebereflexe při hodnocení vlastní práce a reflexe prací ostatních, aktivní spolupráce ve skupině při vytváření a zachovávání hodnotných mezilidských vztahů, rozhodování na základě vlastního úsudku;
- kompetence občanská: respektování různorodosti hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí, rozšiřování poznání a chápání kulturních a duchovních hodnot, zodpovědné přistupování ke svým povinnostem a právům a právům ostatních;

Očekáváný výstup:

Žáci (dle úkolů, které si vyberou z nabídky):

- vytvoří powerpointovou prezentaci s kvízem, jehož otázky se budou týkat norských reálií;
- zpracují plakát s vyobrazením zajímavých míst Norska s komentářem;
- vytvoří maketu 3D mapy Norska s topografickými údaji;
- výtvarně zpracují významné norské osobnosti a informace o nich;
- vytvoří powerpointovou prezentaci o sportu v Norsku, ve které představí sportovní historii a významné sportovce;
- napíšou eseje nebo publicistické články o tématech týkající se Norska a jeho kultury, ze kterých se vytvoří sborník, jehož obsahem budou články z projektové výuky;

[193] Tvorba a podoba projektové výuky je inspirována příspěvky z metodického portálu pro učitele: www.rvp.cz.

Průřezová témata:

- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech,
- multikulturní výchova,
- environmentální výchova

Organizace řízení učební činnosti: skupinová
Organizace prostorová: Školní učebny
Časová náročnost: doporučeny dva dny,[194] celkem dvanáct hodin (šest hodin jeden den)
Klíčová slova:

- Norsko, Skandinávie, kultura, dějiny, sport, geografie

Cíl projektu:

- Seznámení s reáliemi Norska

Realizace projektu (metodický návod)

Úvodní část (jedna až dvě hodiny)

Učitel nejprve seznámí žáky s cílem projektu. Zjistí, co dosud o Norsku vědí, a uvede základní údaje o norských reáliích. Představí jednotlivé činnosti, kterým se žáci budou věnovat. Každý žák si vybere jednu činnost podle svých zájmů. Je vhodné, aby na každém úkolu pracovali nejméně tři, maximálně šest žáků.

Realizace prací (osm hodin)

Následující hodiny jsou věnovány vypracování zadaných úkolů. Doporučuje se, aby každá skupina žáků měla k dispozici samostatnou třídu. Učitel zajistí dostatek pomůcek a literatury, které jsou k realizaci projektových činností potřebné. Při studiu norských reálií mohou žáci využít text teoretické části této diplomové práce a její obrazové přílohy.

- Tvorba vědomostního kvízu

Pomůcky: studijní literatura, PC nebo notebook, dataprojektor a plátno, psací potřeby.

[194] Téma projektu lze obměňovat a nahradit ho za jakékoliv jiné území (jiny stát, skupina států, světadíl), protože činnosti jsou univerzálního charakteru.

Kvíz bude obsahovat přibližně dvacet otázek. Powerpointová prezentace by měla obsahovat tyto slidy: úvodní slide – pravidla soutěže – kvízové otázky – odpovědi na otázky – závěrečný slide. Vypracování otázek je časově poměrně náročné, příprava dvaceti otázek může trvat okolo čtyř hodin. Součástí této činnosti je zhotovení speciálních záznamových archů, které budou sloužit k zanášení odpovědí na kvízové otázky. Žáci, kteří tento úkol vypracují, budou kvíz moderovat a obsluhovat techniku. Ostatní žáci budou v kvízu soutěžit v týmech.

- Zpracování mapy se zajímavými místy Norska

Pomůcky: psací a výtvarné potřeby, studijní literatura a obrázkové materiály.
Žáci prostudují informace o různých místech v Norsku – památky UNESCO, národní parky, významné kulturní památky, raritní místa či jiné zajímavosti. Ve skupině se domluví na výběru těchto míst. Skupina dále výtvarně zpracuje mapu Norska na co největší formát čtvrtky. Jednotlivé zajímavosti budou též buď výtvarně zpracovány, nebo budou použity fotografie míst. Kombinací maleb a fotografií vznikne koláž. Znázorněná místa budou vyobrazena okolo mapy Norska. Celý výtvor bude skupina prezentovat před ostatními žáky s komentářem ke všem místům, která do koláže zařadila.

- Tvorba 3D mapy Norska

Pomůcky: psací a výtvarné potřeby, nůžky, lepidlo, mapy.
Aby vznikla 3D mapa, musí žák vzít v potaz kromě rozlohy a tvaru území státu také jeho různorodou nadmořskou výšku. Ke zhotovení trojrozměrné mapy může žák využít různých technik. Efektní je technika pokládání kartonových ploch na sebe na základě skutečné nadmořské výšky. Každá kartonová vrstva by na mapě reprezentovala výškový profil čtyř set metrů. První vrstva by znázorňovala nulovou nadmořskou výšku. V nejvyšším bodě Norska, který má hodnotu 2 469 m. n. m., by bylo na sobě sedm vrstev (6 x 400 = 2400 plus základní nulová vrstva). Další technika, méně přesná a pracnější, je práce a modelace zmačkaného papíru do podoby reliéfu země. Pokud mají žáci vlastní specifickou techniku zhotovení modelu, je dobré ji nejdříve zkonzultovat s učitelem, který by zhodnotil, zda je práce realizovatelná. V každém případě by se na modelu měly objevit topografické údaje (polohopis, výškopis, vodní plochy a další).

- Výtvarné zpracování norských osobností

Pomůcky: psací a výtvarné potřeby, obrázkové materiály.

Každý jedinec ze skupiny výtvarně zpracuje alespoň dvě osoby spjaté s norskou kulturou. U osobností se žáci můžou inspirovat dobovými malbami nebo fotografiemi. Při tvorbě koláže může tyto obrazové materiály použít. Z vytvořených prací bude vytvořena galerie, jednotlivé výtvory žáci představí svým komentářem. Pokud žáci budou zpracovávat hudební skladatele, je vhodné do komentáře zapojit zvukové nahrávky se skladbami.

- Tvorba powerpointové prezentace s multimediálními prvky o sportu v Norsku

Pomůcky: studijní literatura, PC nebo notebook, dataprojektor a plátno.

Skupina má za úkol nastudovat si milníky norského sportu a zpracovat je do prezentace. V práci by se žáci měli soustředit na vývoj sportů v Norsku s přihlédnutím k nejpopulárnějším norským sportům (zimní sporty, házená) i ve světě (Norsko a fotbal, lední hokej, atletika atd.). Dále by prezentace měla obsahovat informace o významných norských sportovcích, o pořádání vrcholných akcí v Norsku (olympijské hry, mistrovství světa) a zajímavé sportovní příběhy. Součástí prezentace budou i fotografie a videa pořízená ze sportovních událostí.

- Tvorba esejí, fejetonů, publicistických článků

Pomůcky: studijní literatura, PC nebo notebook.

Žáci budou studovat materiály o Norsku a jeho kultuře. Své články poté budou psát na ta témata, která je nejvíce zaujala. Každý žák ze skupiny napíše alespoň dva literární útvary, kterými přispěje do sborníku věnovanému norským reáliím.

Závěrečná prezentace (dvě hodiny)

Po zpracování úkolů jednotlivé skupiny odprezentují své práce. Vědomostní kvíz a prezentace o sportu vyžadují aktivitu tvůrců práce při prezentaci, autoři trojrozměrné mapy a plakátu s místy Norska pouze stručně představí své výtvory. Sborník může při vyhodnocování projektu kolovat mezi žáky a galerie s norskými osobnostmi by byla po nějaký čas k dispozici ve škole na frekventovaném místě, jako je například chodba. Součástí závěrečného zhodnocení projektu je i reflexe a sebehodnocení jednotlivých skupin.

Závěr

Cílů této práce s názvem *Skladby E. H. Griega v kontextu norských reálií a jejich využití ve výuce hudební výchovy na středních školách* bylo několik. Teoretická část práce představuje norské reálie, geografii a dějiny Norska, severskou mytologii, významné norské osobnosti z oblasti výtvarného umění, literatury, hudby, sportu a mořeplavectví. Uvedena je také charakteristika norské lidové hudby. Hlavní pozornost je v práci věnována norskému hudebnímu skladateli Edvardu Hagerupu Griegovi. Podrobněji je zpracována Griegova biografie, včetně jeho vztahu k české kultuře. Samostatná kapitola je věnována Griegově tvorbě. Jsou charakterizovány všechny opusy klavírní, komorní a orchestrální tvorby a některé vybrané písňové cykly. Informace o skladbách jsou doplněny stručnými hudebně teoretickými analytickými poznámkami.

Detailně se práce zaměřila na Griegovu scénickou hudbu k divadelní hře *Peer Gynt* Henrika Ibsena. Je uvedena charakteristika postav, je vysvětlen děj divadelní hry, který je třeba znát k pochopení scénické hudby. Zmíněno je zařazení hudebních částí do jednotlivých dějství.

Stěžejním přínosem diplomové práce je její praktická část, která je zaměřena na práci s poznatky a na využití Griegovy hudby ke hře *Peer Gynt* v hudebních činnostech. Na jednom hudebním díle jsou prezentovány všechny čtyři hudební činnosti – vokální, instrumentální, poslechová a pohybová. Navržené aktivity byly autorem této práce ověřeny ve výuce hudební výchovy na střední škole.

Protože diplomová práce představila osobnost a tvorbu Edvarda Hagerupa Griega v širším kontextu norských reálií, může být podnětem k využití integrativních mezipředmětových vazeb, může najít uplatnění nejen v hudební výchově, ale i v dalších předmětech středoškolského studia. Uvedené poznatky mohou být využity při projektové výuce, jejíž návrh je součástí této práce.

Seznam zdrojů

Knižní a časopisecké zdroje:

- *1000 nejkrásnějších míst světa*. Praha: Svojtka & Co., 2005. ISBN 80-735-2258-6. Z německého vydání "1000 Traumziele."
- BACHTÍK, Josef. *Edvard Grieg*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1962.
- BULTASOVÁ, Tereza. *Diagnostika a rozvoj hudebnosti u dětí předškolního věku (se zaměřením na hudební představivost)*. Praha, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Karlova.
- COTTERELL, Arthur. *Encyklopedie mytologie*. Londýn: Lorenz Books, 1996. ISBN 80-7234-059-X.
- FIALA, Václav. *Trojzvuk*. Praha: Fr. Borový, 1945.
- FOERSTER, Josef Bohuslav. *Edvard Hagerup Grieg*. Praha: Fr. A. Urbánek, 1890.
- GAIMAN, Neil. *Severská mytologie*. Praha: Argo, 2017. ISBN 978-80-257-2311-1.
- GRIEG, Edvard. *Peer Gynt: Dramatische Dichtuntg von H. Ibsen*. 2. vyd. Slova od Henrika Ibsena. Lipsko: C. F. Peters, 1891.
- HROCH, Miroslav, Helena KADEČKOVÁ a Elisabeth BAKKE. *Dějiny Norska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-710-6407-6.
- HUMPÁL, Martin, Helena KADEČKOVÁ a Viola PARENTE-ČAPKOVÁ. *Moderní skandinávské literatury 1870-2000*. 2. vyd., dopl. a rev. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2395-5.
- IBSEN, Henrik. *Peer Gynt: [dramatická báseň o pěti dějstvích]*. Přeložili Josef VOHRYZEK a Josef BRUKNER. Praha: Artur, 2012. ISBN 978-80-87128-91-6.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 2. vyd. Hradec Králové: TANDEM, 2005. ISBN 80-903115-7-1.
- ЛЕВАШЕВА, Ольга. *Эдвард Григ: Очерк жизни и творчества*. Moskva: Statní hudební nakladatelství, 1962.
- LEE, Phil. *Norsko*. Čtvrté vydání. Brno: Jota, 2017. ISBN 978-80-7565-179-2.
- LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy: 30000 hesel*. Litvínov: Dialog, 2007. ISBN 80-738-2006-4.
- MIMROVÁ, Miluše. *Edvard Grieg: Pedagogická a interpretační analýza Lyrických skladeb*. Brno, 2013. Bakalářská práce. JAMU. Vedoucí práce Mgr. Josefa Hloušková.
- *Mistři klasické hudby: Život a dílo velkých skladatelů*. Praha: WillMark.cz, 2001, 2001(56). ISSN 1212-6160.
- PACEK, Tomáš. *Griegova sonáta pre klavír e mol op. 7*. Brno, 2012. Bakalářská práce. JAMU. Vedoucí práce doc. Mgr. Daniela Velebová.
- PRAŽÁK, Přemysl. Edvard Hagerup Grieg. *Světoví mistři hudby v naší vlasti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

- ŘEZNÍČEK, Jan. *Postava Peer Gynt*. Brno, 2014. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta. Vedoucí práce doc. MgA. Lukáš Rieger, Ph.D.
- ŘEZNÍČEK, Ladislav. *Česká kultura a Edvard Grieg*. Praha: Epocha, 2007. ISBN 978-80-87027-48-6.
- SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989. ISBN 80-7058-073-9.
- *Svět: státy, národy, světadíly*. Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2006. ISBN 80-242-1757-0.
- SÝKORA, Václav Jan. *Hudba evropského severu*. Praha: Supraphon, 1975.
- *Školní atlas světa*. 3. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2011. ISBN 978-80-7393-074-5.
- ŠTĚPÁNKOVÁ, Barbora. *Hudební skladatel Edvard Hagerup Grieg a jeho klavírní dílo*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. MgA. Vít Gregor, Ph.D.
- VLČKOVÁ, Jitka. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-727-7177-9.

Internetové zdroje:

- Alexander Lange Kielland. In: *Československá bibliografická databáze* [online]. [b.r.] [cit. 27.2.2019]. Dostupné z: https://www.cbdb.cz/autor-50873-alexander-lange-kielland
- Apocalyptica. Apocalyptica – ‚Hall Of The Mountain King'. In: *Youtube.com* [online]. 13.10.2014 [cit. 6.8.2020]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=VWEmsUiQELU
- CÁNOVAS, Sergio. „Peer Gynt" Complete Incidental Music – Edvard Grieg. In: *Youtube.com* [online]. 3.12.2017 [cit. 9.6.2020]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=YIk5oxSnrIw
- Články. *Jo Nesbø* [online]. SEVT.cz*., ©2007–2018* [cit. 27.7.2020]. Dostupné z: https://www.sevt.cz/clanky/jo-nesbo/
- *Den Nationale Scene* [online]. [b.r.] [cit. 21.4.2020]. Dostupné z: https://dns.no/om-dennationalescene/historien-til-den-nationale-scene/
- *Det Norske Kongehus* [online]. 9.11.2012 [cit. 20.4.2020]. Dostupné z: https://www.kongehuset.no/artikkel.html?tid=33470&sek=33469
- Duke Ellington & His Orchestra. Duke Ellington – Grieg, In the Hall of the Mountain King. In. *Youtube.com* [online]. 16.7.2011 [cit. 6.8.2020]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=_021-dJ-NJ4
- ELO (Electric Light Orchestra). In the Hall of the Mountain King. In: *Youtube.com* [online]. 14.11.2015 [cit. 6.8.2020]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ytHimKBPy1U
- *Forsvarsbygg* [online]. 8.10.2015 [cit. 20.4.2020]. Dostupné z: https://www.forsvarsb.no/no/verneplaner/akershus-festning/
- GLENN, Martina. Edvard Munch. In: *ARTMUSEUM.CZ* [online]. 4. 12. 2008 [cit. 25.2.2019]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=611
- HORTON, John a Nils GRINDE. Grieg, Edvard. In: *Grove Music Online* [online]. 20.1.2001 [cit. 25.3.2020]. Dostupné z: https://www.oxfordmusiconline

.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000011757?rskey=YAV6jE
- JINDŘIŠKOVÁ, Jitka. Thor Heyerdahl. In: *Skandinávský dům* [online]. [b.r.] [cit. 27.3.2019]. Dostupné z: http://www.skandinavskydum.cz/thor-heyerdahl/
- JORSETT, Per. Axel Paulsen. In: *Norsk biografisk leksikon* [online]. 21.3.2016 [cit. 28.3.2019]. Dostupné z: https://nbl.snl.no/Axel_Paulsen
- KOŠNER, Lukáš. Bjørnsjern Bjørnson (1832–1910). In: *Skandinávský dům* [online]. [b.r.] [cit. 27.2.2019]. Dostupné z: http://www.skandinavskydum.cz/bjornstjerne-bjornson-1832-1910/
- KOŠNER, Lukáš. Henrik Ibsen (1828-1906). In: *Skandinávský dům* [online]. [b.r.] [cit. 22.3.2019]. Dostupné z: http://www.skandinavskydum.cz/henrik-ibsen-1828-1906/
- NĚMEC, Václav. Edvard Hagerup Grieg – norský Smetana a Dvořák. In: *Severské listy* [online]. 10.2.2007 [cit. 18.1.2019]. Dostupné z: https://www.severskelisty.cz/kultura/kult0400.php
- *Nidarosdomen* [online]. [b.r.] [cit. 21.4.2020]. Dostupné z: https://www.nidarosdomen.no/musikikarkitektur-historie/bygningshistorie
- PARKIN, Benjamin. Vigeland: Humanity In The World's Largest Sculpture Park. In: *Culture Trip* [online]. 21.2.2017 [cit. 20.4.2020]. Dostupné z: https://theculturetrip.com/europe/norway/articles/vigeland-humanity-in-the-world-s-largest-sculpture-park/
- Přírodní zajímavosti Norska. *Blog o Norsku* [online]. 7.2.2015 [cit. 22.4.2020]. Dostupné z: https://www.do-norska.cz/prirodni-zajimavosti-norska/
- Runy, význam a původ. *Severská mytologie* [online]. ©2010 [cit. 5.5.2020]. Dostupné z: http://willow.wz.cz/einherjer/runy.htm
- ŘEZNÍČEK, Ladislav. Grieg a Dvořák. In: *Severské listy* [online]. 27.9.2000 [cit. 18.1.2019]. Dostupné z: https://www.severskelisty.cz/kultura/kult0176.php
- Severský mystik a romantik Jonas Lie (1833–1908). In: *Severské listy* [online]. 21.6.1999 [cit. 27.2.2019]. Dostupné z: https://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0016.php
- Sloupové kostely. In: *Mundo* [online]. [b.r.] [cit. 21.4.2020]. Dostupné z: https://www.mundo.cz/norsko/sloupove-kostely
- SVITÁKOVÁ, Vladimíra. Radnice v Oslu: Radhuset, tam kde se uděluje Nobelova cena míru. In: *Radynacestu.cz* [online]. 15.1.2018 [cit. 21.4.2020]. Dostupné z: https://www.radynacestu.cz/magazin/radnice-v-oslu/
- The Who. The Who Hall of the Mountain King. In: *Youtube.com* [online]. 27.1.2010 [cit. 6.8.2020]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=hW7NocWs0Zg
- *The World Factbook. Central Intelligence Agency* [online]. 17.3.2020 [cit. 13.4.2020]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/no.html
- VEDRALOVÁ, Iva. Roald Amundsen. In: *Skandinávský dům* [online]. [b.r.] [cit. 28.3.2019]. Dostupné z: http://www.skandinavskydum.cz/roald-amundsen/
- *World Population Review* [online]. [cit. 3.1.2019]. Dostupné z: http://worldpopulationreview.com /countries/norway-population/cities/

Seznam příloh

Příloha A Fyzická mapa Norska 1
Příloha B Satelitní mapa Osla 2
Příloha C Akershus 3
Příloha D Osloská radnice 4
Příloha E Opera v Oslu 5
Příloha F Satelitní mapa Bergenu 6
Příloha G Bryggen 7
Příloha H Grieghallen 8
Příloha I Sloupový kostel v Heddalu 9
Příloha J Nidaroský dóm 10
Příloha K Geirangefjord 11
Příloha L Kazatelna 12
Příloha M Fotografie Edvarda Muncha 13
Příloha N Fotografie Henrika Ibsena 14
Příloha O Fotografie Bjørna Dæhlieho 15
Příloha P Hardangerské housle 16
Příloha Q Edvard a Nina Griegovi 17
Příloha R Seznam děl Edvarda Griega 18
Příloha S Části scénické hudby *Peer Gynt* 23
Příloha T Rébusy s hesly spojené s Edvardem Griegem 25
Příloha U Schéma děje dramatu *Peer Gynt* 26
Příloha V Kartičky k aktivitě přiřazování hudebních ukázek k textům 27
Příloha W Notový materiál pro hru na tělo (*Peer Gynt a Anitra*) 30
Příloha X *Solvejžina píseň* 31
Příloha Y *Solvejžina píseň* (instrumentace) 32

Přílohy

Příloha A: Fyzická mapa Norska[195]

[195] Norsko–mapa. In: *Leporelo.info* [online]. [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://leporelo.info/norsko

Příloha B: Satelitní mapa Osla[196]

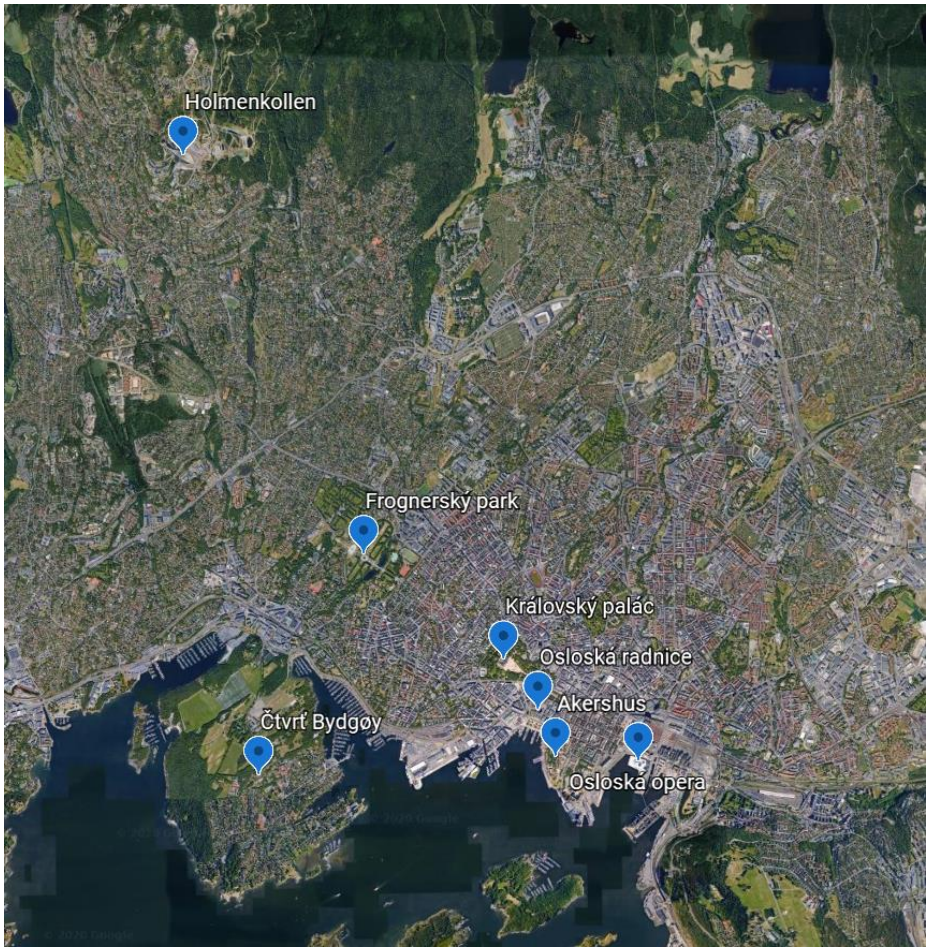

[196] Satelitní výřez mapy Osla s klíčovými body. In: *Google Earth* [online]. [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://earth.google.com/web/@59.93650203,10.74228732,76.23257703a,17437.18812183d,35y,359.96349125h,0t,0r/data=MicKJQojCiExOE5ubklGVnRYYzZLY21TTHM3QktBQ21UTlJENUE1MzY

Příloha C: Akershus[197]

[197] Akershusin linna. In: *Wikipedia* [online]. 6.6.2012 [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://fi.wikipedia.org/wiki/Akershusin_linna#/media/Tiedosto:Oslo_Akershus_festning_IMG_8916_rk_86131.JPG

Příloha D: Osloská radnice[198]

[198] SVITÁKOVÁ, Vladimíra. Radnice v Oslu: Radhuset, tam kde se uděluje Nobelova cena míru. In: *Radynacestu.cz* [online]. 15.1.2018 [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://www.radynacestu.cz/magazin/radnice-v-oslu/

Příloha E: Opera v Oslu[199]

[199] PRŮŠA, Jiří. Opera v Oslu. In: *Vietnam na Světadílech* [online]. 6.8.2008 [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: http://vietnam.svetadily.cz/images/fotogalerie/_889_p1100674.jpg

Příloha F: Satelitní mapa Bergenu[200]

[200] Satelitní panoramatický výřez mapy Bergenu s klíčovými body. In: *Google Earth* [online]. [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://earth.google.com/web/@60.37250567,5.31238141,243.52937986a,8797.40902399d,35y,-142.86555479h,63.02939932t,0r

Příloha G: Bryggen[201]

[201] VARENTSOV, Mikhail. Bryggen. In: *Sutterstock.com* [online]. 15.4.2020 [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://www.roadaffair.com/best-unesco-world-heritage-sites/

Příloha H: Grieghallen[202]

[202] Grieghallen. In: *Festspillene i Bergen* [online]. [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://www.fib.no/arenaer/grieghallen/

Příloha I: Sloupový kostel v Heddalu[203]

[203] ERLANDSEN, John. Heddl stave church. In: *Culture trip* [online]. 13.10.2017 [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://theculturetrip.com/europe/norway/articles/norways-majestic-stave-churches-are-unmissable/

Příloha J: Nidaroský dóm[204]

[204] WILSON, Gill. Nidaros Cathedral Trondheim. In: *Flickr* [online]. 23.3.2014 [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://www.flickr.com/photos/64881836@N08/13608287794

Příloha K: Geirangerfjord[205]

[205] RÄSÄNEN, Simo. A view to Geiranger and Geirangerfjorden from Flydalsjuvet in Stranda municipality. In: *Wikipedia* [online]. 2013 [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Geirangerfjord#/media/Soubor:View_to_Geiranger_from_Flydalsjuvet,_2013_June.jpg

Příloha L: Kazatelna[206]

[206] Pulpit Rock 'Preikestolen'. In: *Kimkim* [online]. [cit. 23.6.2020]. Dostupné z: https://www.kimkim.com/c/norway-s-ultimate-fjord-road-trip-10-days

Příloha M: Fotografie Edvarda Muncha[207]

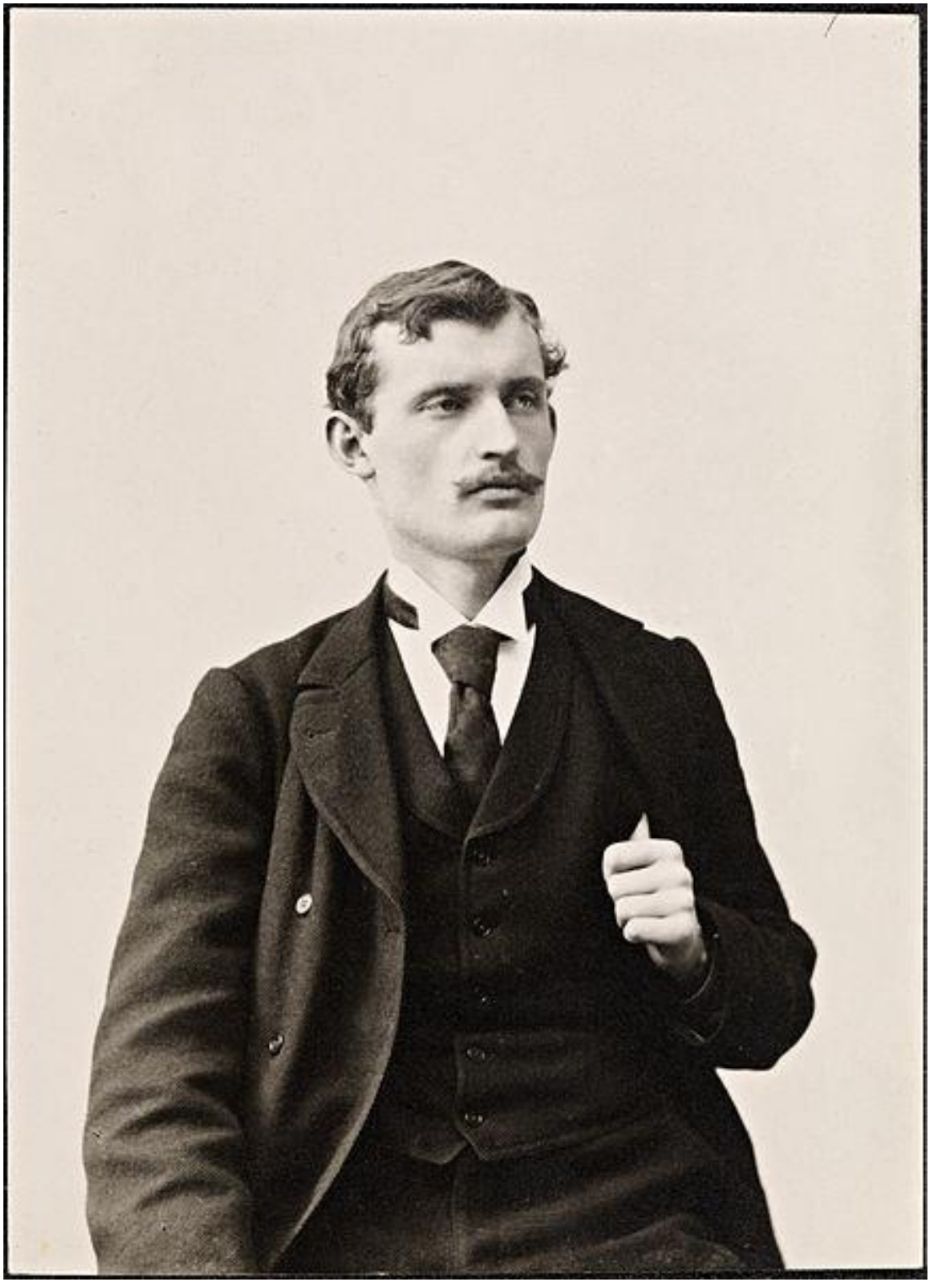

[207] Portrét Edvarda Muncha (1889). In: *Wikipedia* [online]. 10. října 2012 [cit. 24.6.2020]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Portrett_av_Edvard_Munch,_26_%C3%A5r_gammel.jpg

Příloha N: Fotografie Henrika Ibsena[208]

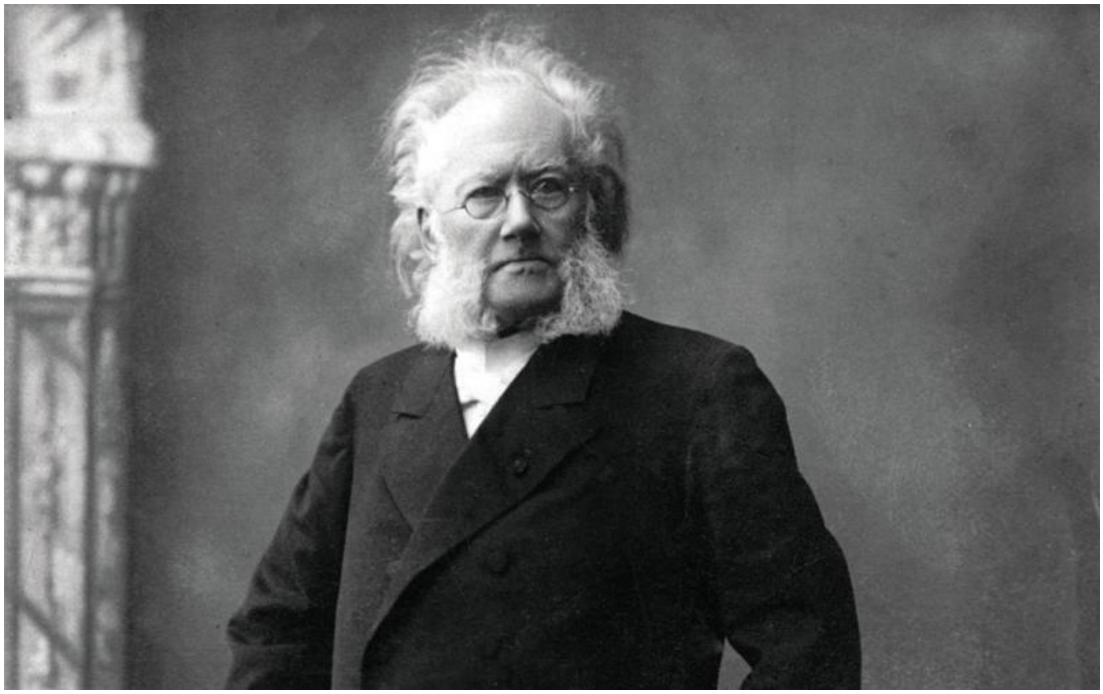

[208] Nora, slavná hra Henrika Ibsena, se představí v Divadle pod Palmovkou. In: *Praha.eu* [online]. 14.12.2016 [cit. 26.4.2020]. Dostupné z: https://www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/kultura/divadla_film/nora_slavna_hra_henrika_ibsena_se.html

Příloha O: fotografie Bjørna Dæhlieho[209]

[209] BJØRN DÆHLIE: REMEMBERING LILLEHAMMER. In: *Olympic.org* [online]. 14.1.2015 [cit. 24.6.2020]. Dostupné z: https://www.olympic.org/news/bjorn-d-hlie-remembering-lillehammer

Příloha P: Hardangerské housle[210]

[210] Hardanger Fiddle Norwegian Fddle 4/4 Violin. In: *Amazon* [online]. [cit. 26.4.2020]. Dostupné z: https://www.amazon.co.uk/Hardanger-Fiddle-Norwegian-Violin-Drawing/dp/B0762L2TRH

Příloha Q: Edvard a Nina Griegovi[211]

[211] SZACINSKIJ, L. Edvard a Nina Grieg. In: *Horydoly.cz* [online]. 1899 [cit.24.6.2020]. Dostupné z: https://www.horydoly.cz/media/griega-a-dvoraka-zahraje-khristenko-s-moravskou-filharmonii-v-praze.html

Příloha R: Seznam děl Edvarda Griega[212]

Seznam klavírních děl:

Pro dvě ruce:

1. *Čtyři skladby pro klavír na dvě ruce,* op. 1 (1861–1863)
2. *Šest poetických obrázků pro klavír,* op. 3 (1863)
3. *Humoresky*, op. 6 (1865)
4. *Sonáta e moll*, op. 7 (1865)
5. *Lyrické skladby, I. sešit*, op. 12 (1867)
6. *Severské tance a lidové písně*, op. 17 (1869)
7. *Ze života lidu*, op. 19 (1869–1871)
8. *Balada g moll*, op. 24. (1875–1876)
9. *Čtyři lístky do památníku*, op. 28 (1864–1878)
10. *Improvizace na dvě norské lidové písně*, op. 29 (1878)
11. *Lyrické skladby, II. sešit*, op. 38 (1883)
12. *Lyrické skladby, III. sešit*, op. 43. (1886)
13. *Lyrické skladby, IV. sešit*, op. 47 (1885–1888)
14. *Lyrické skladby, V. sešit*, op. 54 (1891)
15. *Lyrické skladby, VI. sešit*, op. 57 (1893)
16. *Lyrické skladby, VII. sešit*, op. 62. (1895)
17. *Lyrické skladby, VIII. sešit*, op. 65 (1896)
18. *Norské lidové písně*, op. 66 (1896)
19. *Lyrické skladby, IX. sešit*, op. 68 (1898–1999)
20. *Lyrické skladby, X. sešit*, op. 71 (1901)
21. *Norské selské tance*, op. 72 (1902–1903)
22. *Nálady*, op. 73 (1901–1905)
23. *Polka z Larviku,* EG 101 (1858)
24. *Tři klavírní kusy,* EG 102 (1858–1859)
25. *Devět dětských kusů pro klavír,* EG 103 (1858–1859)
26. *Krátké klavírní kusy,* EG 104 (1858–1859)
27. *Tři klavírní kusy,* EG 105 (1860)
28. *Agitato*, EG 106 (1865)

[212] Seznam převzat a upraven ze zdroje https://imslp.org/wiki/List_of_works_by_Edvard_Grieg

29. *Smuteční pochod pro Richarda Nordraaka,* EG 107 (1866)
30. *Lístek do památníku,* EG 109 (1878)
31. *Bílá oblaka,* EG 110 (1898)
32. *Melodie skřítků,* EG 111 (1898)
33. *Tanec pokračuje,* EG 112 (1898)
34. *Kánon pro 4 hlasy,* EG 179
35. *Bojarernes Indtogsmarch*, EG 183
36. *7 fug*, EG 184 (1861-1862)

Pro čtyři ruce:

1. *Dvě symfonické písně*, op. 14 (1864)
2. *Norské tance*, op. 35 (1880)
3. *Valčíkové caprice*, op. 37 (1883)
4. *Staronorská romance s variacemi pro dva klavíry*, op. 51 (1890)

Seznam písní:

Pro sólový zpěv a klavír:

1. *Čtyři písně pro alt*, op. 2 (1861)
2. *Šest písní pro alt*, op. 4 (1863–1864)
3. *Čtyři písně*, op. 5 (1864–1865)
4. *Čtyři písně a balady*, op. 9 (1836-1866)
5. *Čtyři písně*, op. 10 (1864)
6. *Čtyři romance*, op. 15 (1864–1868)
7. *Devět písní pro mezzosoprán/baryton a klavír*, op. 18 (1865–1869)
8. *Čtyři písně*, op. 21 (1870–1872)
9. *Pět písní*, op. 25 (1876)
10. *Pět písní*, op. 26 (1876)
11. *Osamělý* (sólový baryton, smyčcový orchestr a dva lesní rohy), op. 32 (1877–1878)
12. *Dvanáct písní*, op. 33 (1873–1880)
13. *Šest romancí*, op. 39 (1869–1884)
14. *Skladby podle vlastních písní*, op. 41 (1884)
15. *Z hor a fjordů*, op. 44
16. *Šest písní*, op. 48 (1884–1889)

17. *Šest písní*, op. 49 (1886–1889)
18. *Skladby podle vlastních písní*, op. 52 (1890)
19. *Norsko*, op. 58 (1893–1894)
20. *Elegické básně*, op. 59 (1893–1894)
21. *Pět písní*, op. 60 (1893–1894)
22. *Sedm dětských písní*, op. 61 (1894)
23. *Dítě hor*, cyklus osmi písní, op. 67 (1895–1898)
24. *Pět písní*, op. 69 (1900)
25. *Pět písní*, op. 70 (1900)
26. *Norské melodie, EG 108*
27. *Podívejte se na moře, E*G 121 (1859)
28. *Zpívající shromáždění pro alt a klavír,* EG 122 (1860)
29. *Zbožná panna,* EG 123 (1864)
30. *Klářina píseň,* EG 124 (1864)
31. *Voják,* EG 125 (1865)
32. *Můj malý ptáček,* EG 126 (1865)
33. *Miluji tě, drahá,* EG 127 (1865)
34. *Slza*, EG 128 (1865)
35. *Malý chlapec,* EG 129 (1866)
36. *Světlovlasá panna I.,* EG 130 (1867)
37. *Odaliska zpívá,* EG 131 (1870)
38. *Horník,* EG 132 (1870)
39. *Princezna*, EG 133 (1870)
40. *Pohledy*, EG 134 (1873)
41. *Píseň pro stříbrnou svatbu L. M. Lindemana*, EG 135 (1873)
42. *Píseň pro generálního konzula Ch. Toensberga,* EG 136 (1873)
43. *Bílá a červená růže,* EG 137 (1873)
44. *Světlovlasá panna II.,* EG 138 (1874)
45. *Ranní školní modlitba,* EG 139 (1875)
46. *Ruiny v Hamaru*, EG 140 (1880)
47. *Ta dívka,* EG 141 (1880)
48. *Zapomenutá hora,* EG 142 (1880)
49. *Muž z Vaa*, EG 143 (1880)
50. *Pod vánočním stromkem,* EG 144 (1885)

51. *Borůvka,* EG 145 (1886)
52. *Velikonoční píseň,* EG 146 (1886)
53. *Prostá píseň,* EG 147 (1886)
54. *Často upřeně hledíš,* EG 148 (1889)
55. *Národní píseň,* EG 151 (1894)
56. *Miloval jsem,* EG 153 (1891)
57. *Ďáblova,* EG 154 (1900)
58. *Vánoční ukolébavka,* EG 155 (1900)
59. *Píseň gentlemana,* EG 156 (1900)
60. *Lovec,* EG 157 (1905)
61. *Ragnhild,* EG 181 (1886)

Pro sborový zpěv:

1. *Před branou kláštera*, op. 20 (1871)
2. *Album pro mužský sbor*, op. 30 (1877–1878)
3. *Poznání země pro mužský sbor, sólový baryton orchestr a varhany*, op. 31 (1872)
4. *Čtyři žalmy pro smíšený sbor a sólový baryton*, op. 74 (1906)
5. *Volební píseň pro chlapecký sbor a capella,* EG 149 (1893)
6. *Ave maris stella,* EG 150 (1898)
7. *Devět písní Haugtussy pro ženský sbor a klavír,* EG 152 (1895)
8. *Dona nobis pacem, fuga pro smíšený sbor a capella,* EG 159 (1862)
9. *Dánsko, pro smíšený sbor a klavír,* EG 161 (1964)
10. *Dvě písně pro mužský sbor a capella,* EG 162 (1867)
11. *Píseň námořníka pro mužský sbor a capella,* EG 163 (1869–1870)
12. *Hudba u Welhavenského hrobu pro mužský sbor,* EG 164 (1873)
13. *Píseň pro severskou svobodu,* EG 166 (1874)
14. *U sochy Halfdana Kjerulfa,* EG 167 (1874)
15. *Malá Inga pro baryton a mužský sbor a capella,* EG 168 (1877–1878)
16. *Olav Lofthus, dvě písně pro mužský sbor,* EG 169 (1881)
17. *Pozdravy zpěváků pro mužský sbor a capella,* EG 170 (1883)
18. *Holberg pro mužský sbor a capella,* EG 171 (1884)
19. *Vlajková píseň,* EG 172 (1893)

20. *Pozdravy osloských zpěváků, pro baryton a mužský sbor a capella,* EG 173 (1895)
21. *Větry ze západu, pro mužský sbor a capella,* EG 174 (1896)
22. *Impromptu pro mužský sbor,* EG 175 (1886)
23. *Pro Ole Bulla, mužský sbor a capella,* EG 176 (1901)

Seznam orchestrálních skladeb:

1. *Sigurd Jorsalfar* – scénická hudba, op. 22 (1872)
2. *Peer Gynt* – scénická hudba, op. 23 (1874-1875)
3. *Dvě elegické melodie pro smyčcový orchestr*, op. 34 (1880)
4. *Suita Peer Gynt č. 1*, op. 46 (1887-1888)
5. *Dvě melodie pro smyčcový orchestr*, op. 53 (1890)
6. *Suita Peer Gynt č. 2*, op. 55 (1892)
7. *Tři orchestrální kusy ze Sigurda Jorsalfara*, op. 56 (1892)
8. *Dvě severské melodie pro smyčcový orchestr*, op. 63 (1895)
9. *Symfonické tance pro orchestr*, op. 64 (1896-1898)
10. *Symfonie C dur*, EG 119 (1863-1864)
11. *Šest písní,* EG 177 (1894-1895)
12. *Andante cis moll*, EG 180

Seznam komorních skladeb:

1. *Houslová sonáta č. 1 F dur*, op. 8 (1865)
2. *Houslová sonáta č. 2 G dur*, op. 13 (1867)
3. *Klavírní koncert a moll*, op. 16 (1868)
4. *Smyčcový kvartet č. 1 g moll*, op. 27 (1877-1878)
5. *Housová sonáta č. 3 c moll*, op. 45 (1886-1887)
6. *Fuga f moll pro smyčcové kvarteto,* EG 114 (1861)
7. *Intermezzo a moll pro violoncello a klavír,* EG 115 (1866)
8. *Andante con moto pro klavírní trio,* EG 116 (1878)
9. *Smyčcový kvartet č. 2 F dur* (nedokončené), EG 117 (1891)
10. *Klavírní kvintet b moll* (fragment), EG 118 (1883)
11. *Klavírní koncert h moll* (fragment), EG 120 (1882-1883)

Příloha S: Části scénické hudby *Peer Gynt*

Část	Název scény	Délka	Téma, transkripce, inspirace
1	*Na svatbě na zahradě*	5:19	téma Peera Gynta a Solvejg
2	*Svatební průvod*	3:25	*Scény z venkovského života*, č. 2 *Svatební průvod* (op. 17)
3	*Dva národní tance: Halling a springar*	1:24 a 2:08	halling*: Lyrické kusy, č. 4* (op. 47)
4	*Únos nevěsty a Ingridin nářek*	4:47	téma Peera Gynta. *Suita č. 2 Peer Gynt, č. 1* (op. 55)
5	*Peer Gynt a salašnice*	3:47	motiv lokku
6	*Peer Gynt a žena v zeleném*	1:59	zpracované téma Peera Gynta
7	*Peer Gynt: 'You can tell great men by the style of their mounts!'*	0:26	
8	*Ve sluji krále hor*	2:29	téma Krále hor. *Suita č. 1 Peer Gynt, č. 4* (op. 46)
9	*Tři norské tance*	6:49, 2:27 a 3:36	*Norské tance č.1, 2 a 3* (op. 35)
10	*Tanec dcery Krále hor*	1:57	inspirace lidovou melodií
11	*Peer Gynt je stíhán trolly*	2:02	zpracované téma Krále hor
12	*Peer Gynt a Nicota*	3:54	
13	*Hluboko v borovém lese*	2:06	
14	*Solvejžina píseň*	5:14	motiv Solvejg. *Suita č. 2 Peer Gynt, č. 4* (op. 55)
15	*Smrt Åsy*	4:22	motiv smrti Åsy. *Suita č. 1 Peer Gynt, č. 2* (op. 46)
16	*Ranní nálada*	3:59	*Suita č. 1 Peer Gynt, č. 1* (op. 46)
17	*Zloděj a příjemce*	1:29	
18	*Arabský tanec*	5:01	*Suita č. 2 Peer Gynt, č. 2* (op. 55)
19	*Tanec Anitry*	3:39	*Suita č. 1 Peer Gynt, č. 3* (op. 46)
20	*Serenáda Peera Gynta*	3:01	inspirace folklórem
21	*Peer Gynt a Anitra*	1:31	

22	*Solvejžina píseň*	5:13	téma Solvejg
23	*Peer Gynt a Memnonova socha*	2:10	
24	*Návrat Peera Gynta, bouře na moři*	1:45	*Suita č. 2 Peer Gynt, č. 3* (Op. 55)
25	*Ztroskotání*	0:58	
26	*Denní scéna*	1:27	
27	*Solvejg zpívá v chýši*	1:18	téma Solvejg
28	*Noční scéna*	7:14	téma smrti Åsy
29	*Svatodušní hymnus: „Ó, požehnané ráno.“*	1:02	
30	*Solvejžina ukolébavka*	6:27	

Příloha T: Rébusy s hesly spojené s Edvardem Griegem

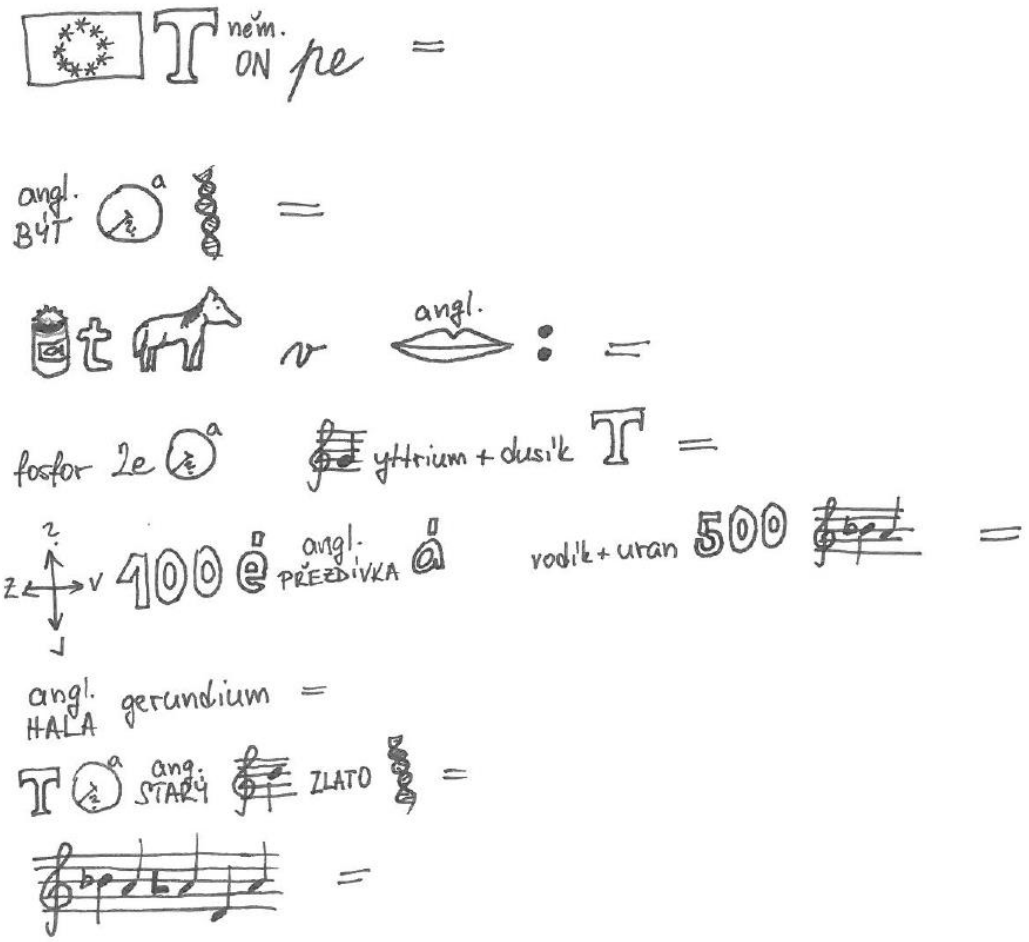

Příloha U: Schéma děje dramatu *Peer Gynt*

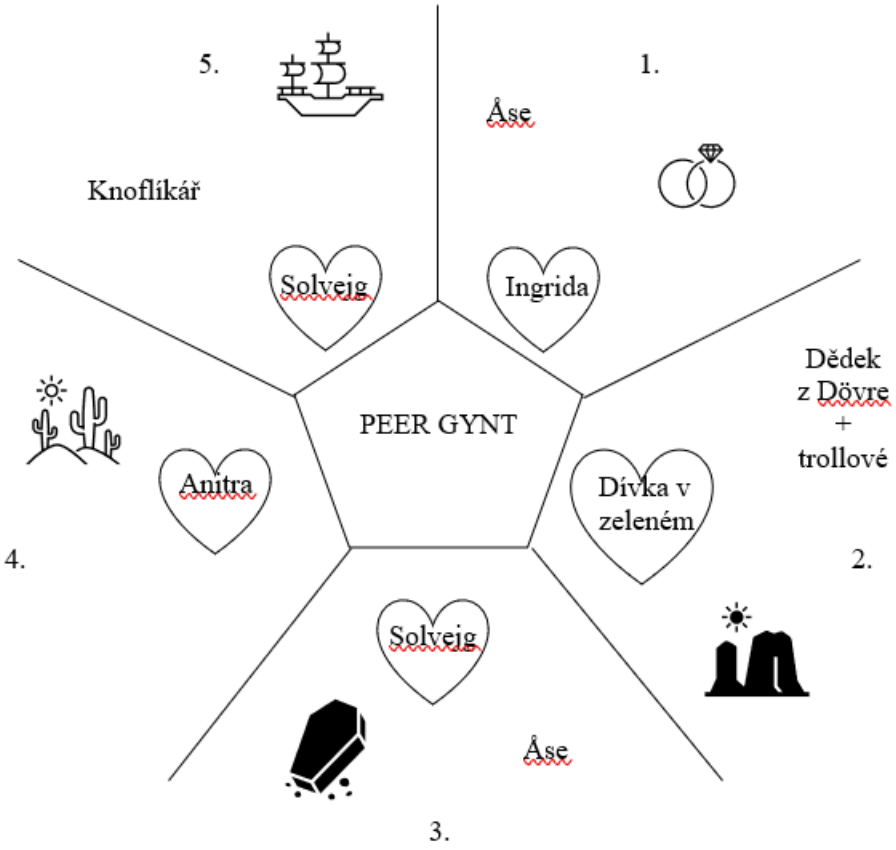

Příloha V: Kartičky k aktivitě přiřazování hudebních ukázek k odpovídajícímu textu:

DĚDEK Z DÖVRE: Dětičky, třískněte s ním o skálu. *MALÍ TROLLOVÉ:* Můžeme si s ním chvíli hrát? Na kočku, na myš, na bábu? *DĚDEK Z DÖVRE:* Do toho! Mám vztek a jdu spát. *PEER GYNT (trollové ho honí):* Haranti, kuš! *MALÍ TROLLOVÉ:* Sem skřítkové a trpaslíci. Pích do pupíku! *PEER GYNT:* Au! *(Chce se dostat ven otvorem ze sklepa)*	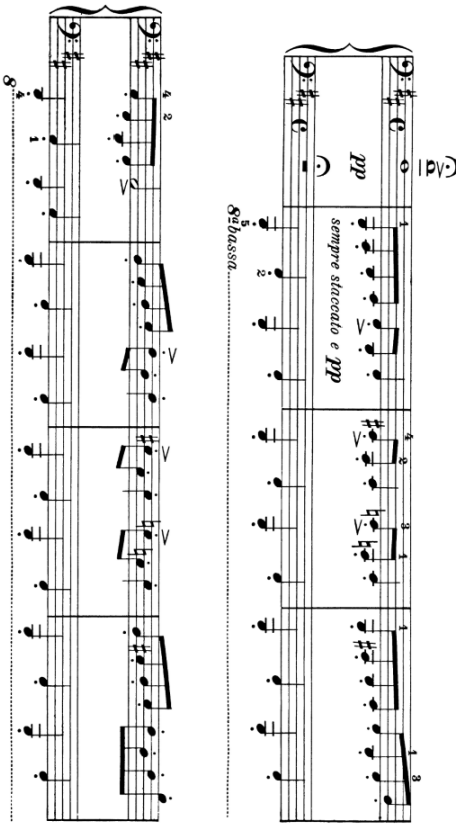
PEER GYNT: Díky za každý den, cos byla, za ruku pádnou, za kolébání. A teď, abys mě políbila. *(Přitiskne tvář k jejím ústům.)* To je tvůj dík za svezení. *ŽENA (vejde):* Cože? Peer? Já to věděla, že zase přijdou lepší časy. A ona, právě zdřímnula si – nebo snad? *PEER GYNT:* Ticho! Umřela.	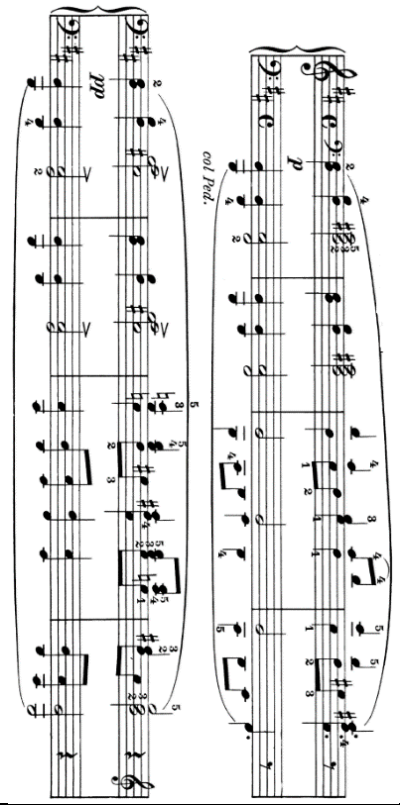

ŽENICH: Představte si, že Peer Gynt – *AASE* (křičí): Snad ho nezabili? *ŽENICH*: Nahoře, tamhle! – Peer Gynt, šílí – *HLOUČEK*: S nevěstou! *KOVÁŘ*: Běží stále výš po nejstrmějším srázu, zdá se!	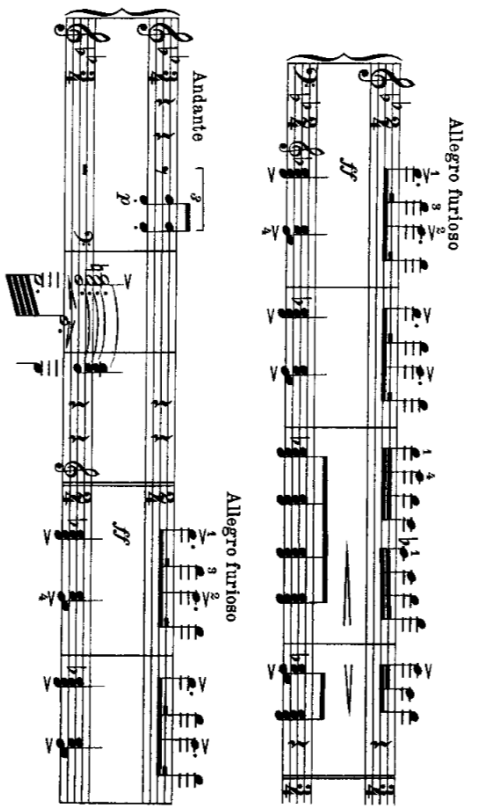
Zpěv Solvejžin: Tolik už odešlo jar a zim, roky jdou krokem určeným – já vím, já vím: ty vrátíš se sem, a čekám, jak tobě slíbila jsem. Bůh posil tě, kdekoli ve světě dlíš, Bůh žehnej ti, naň když pomyslíš, když zval tě k sobě pak nahoru, budeme brzy zas pospolu.	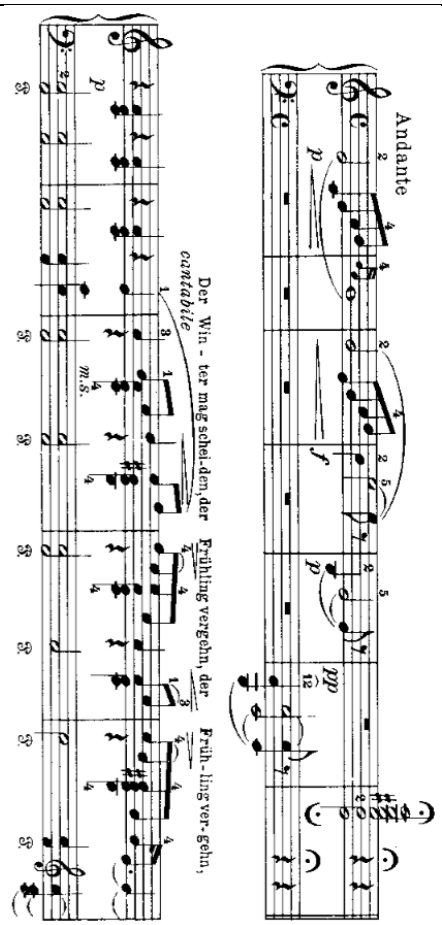

HLÍDKA (volá): Země! *KAPITÁN:* Kosatka! *KORMIDELNÍK:* Je pryč! *LODNÍK (křičí směrem k přídi):* Díra na přídi! *KAPITÁN:* Loď se nám celá roztříští! *(Loď narazí. Hluk a zmatek.)*	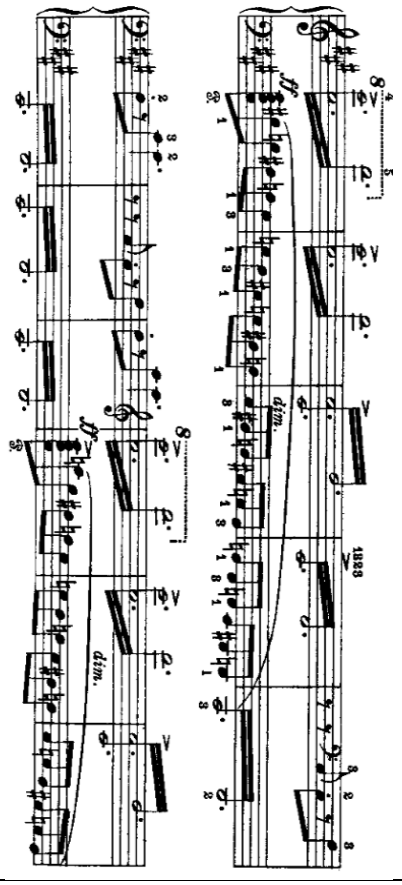

Příloha W: Notový materiál pro hru na tělo (*Peer Gynt a Anitra*)

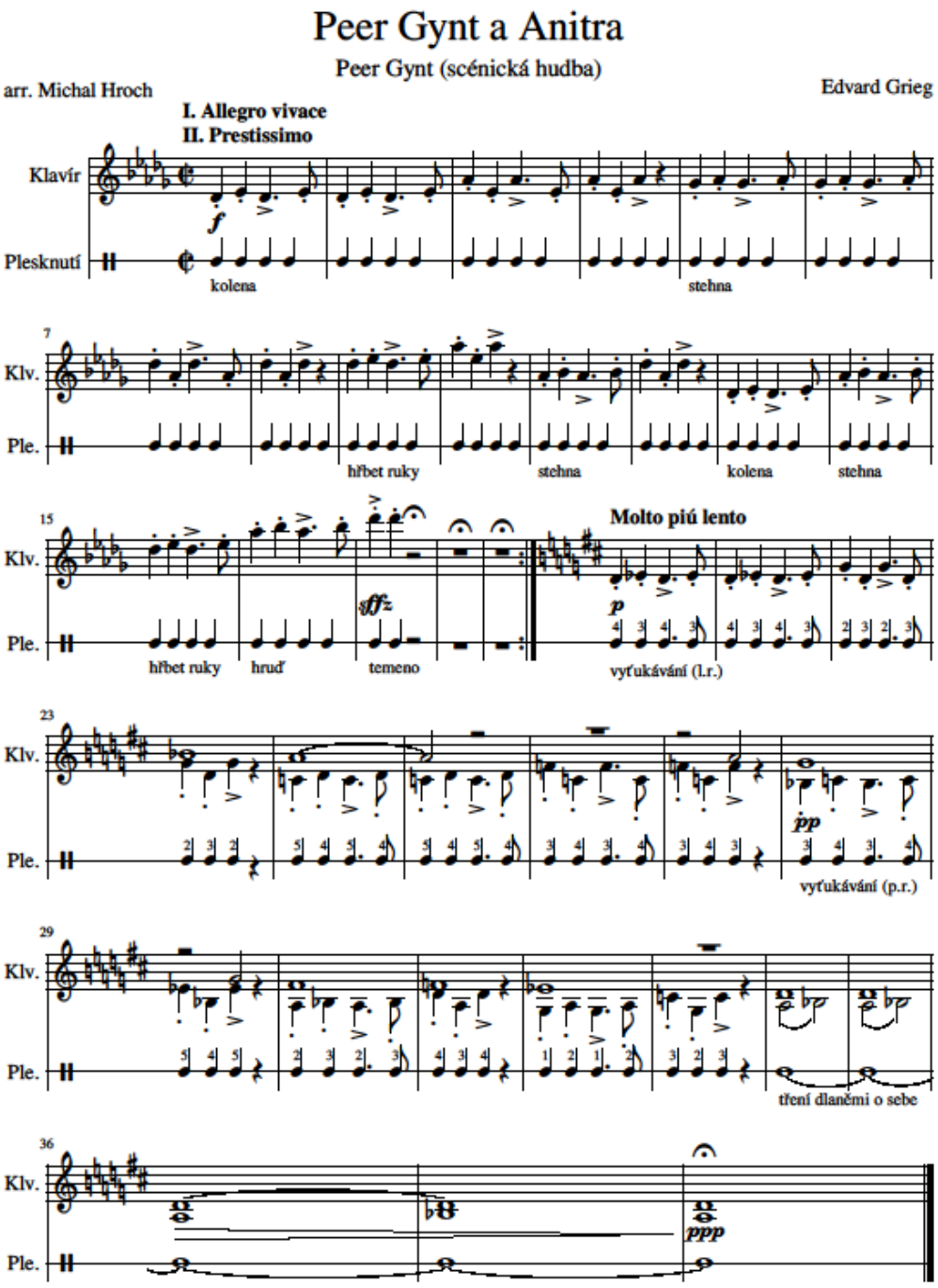

Příloha X: *Solvejžina píseň*

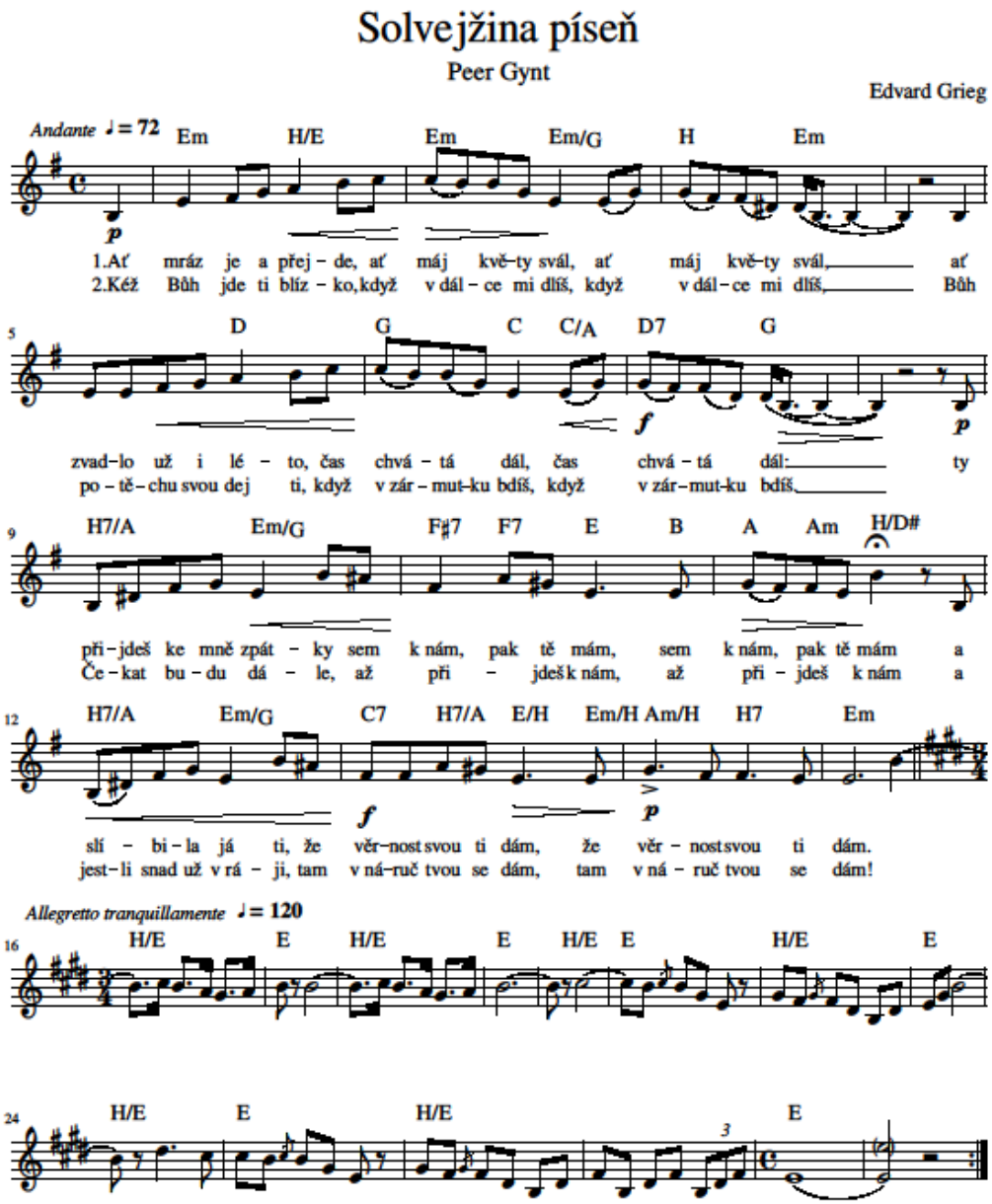

Příloha Y: *Solvějžína píseň* (instrumentace)

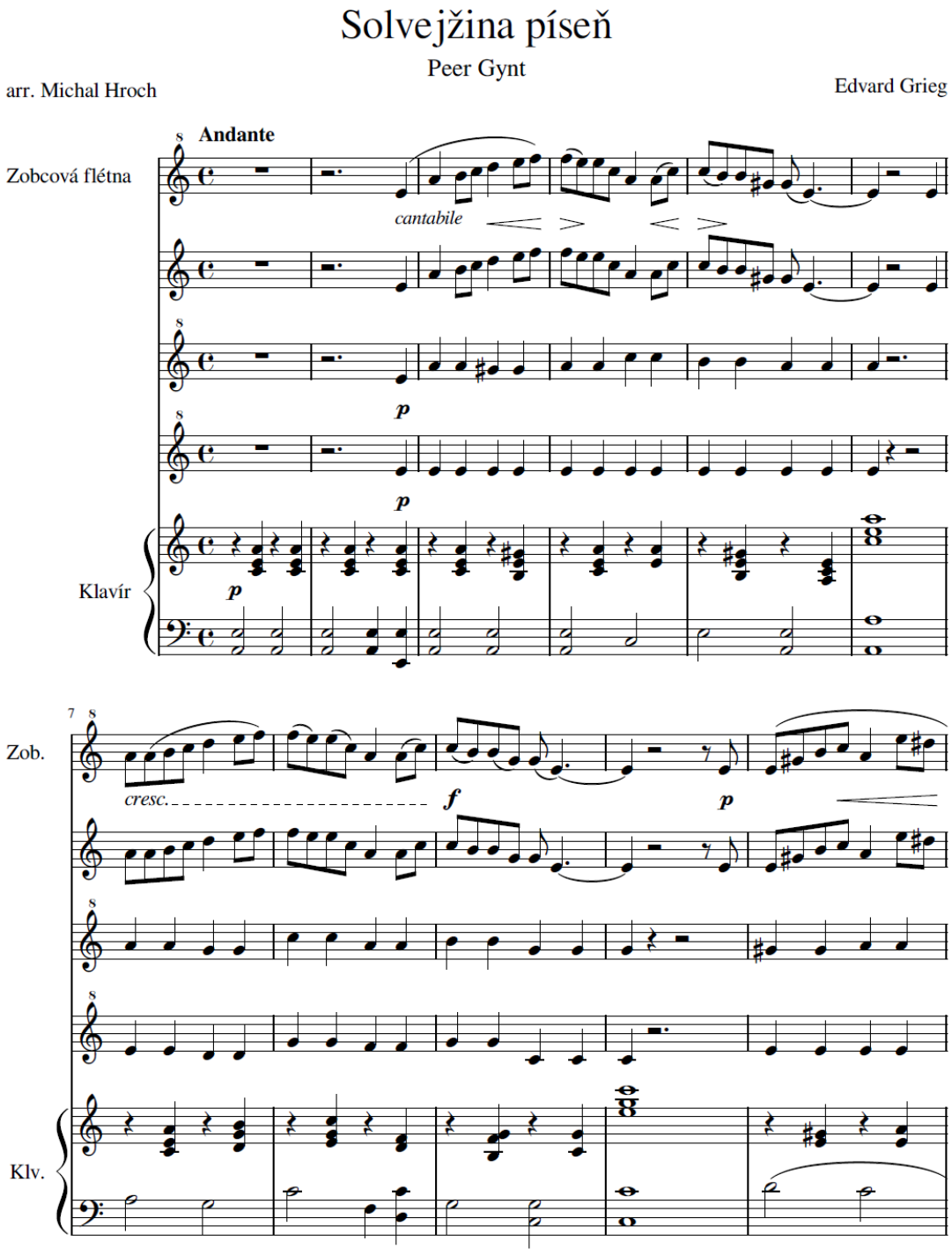

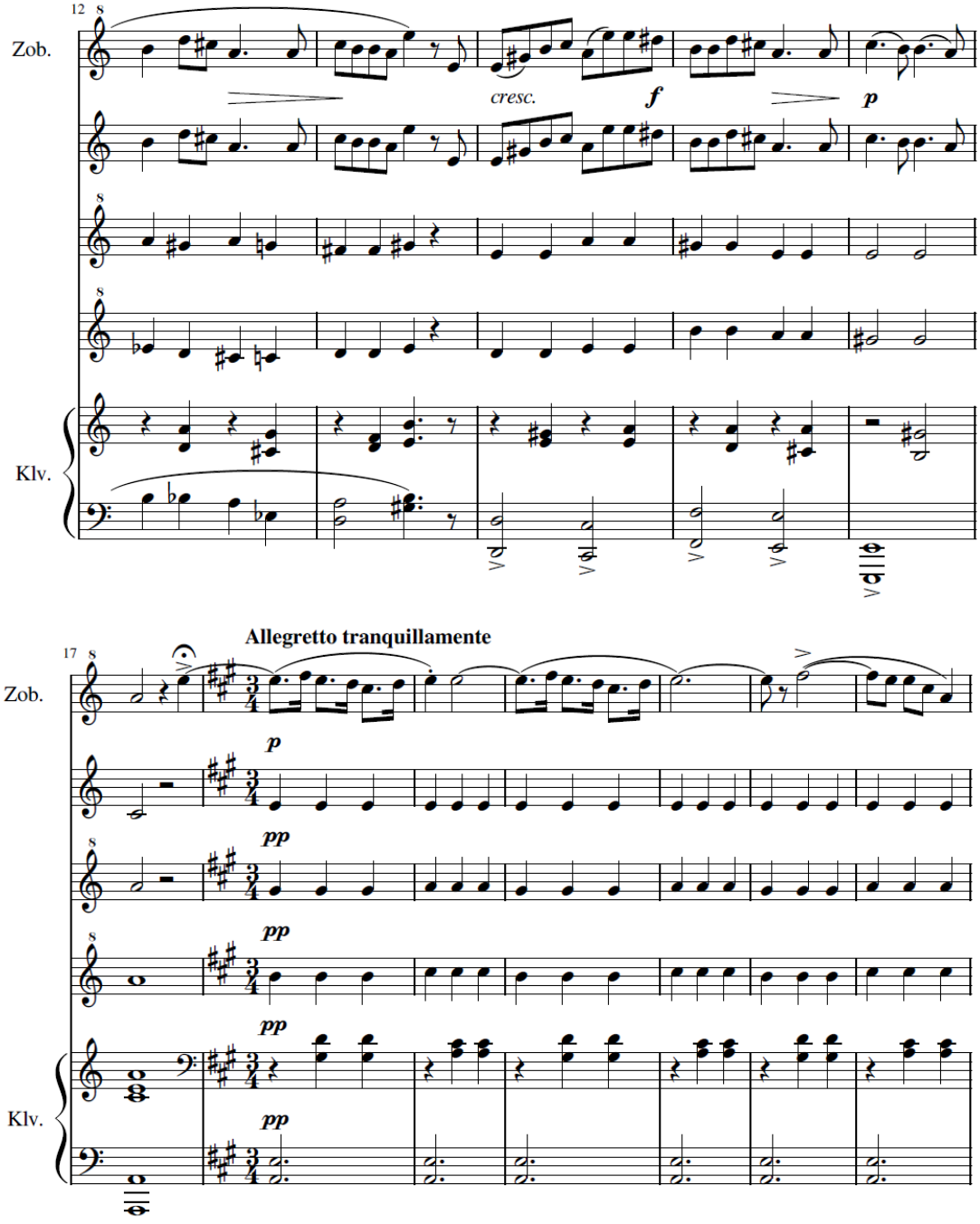
12
Zob.
cresc.
f
p
Klv.
17
Allegretto tranquillamente
Zob.
p
pp
pp
pp
pp
Klv.

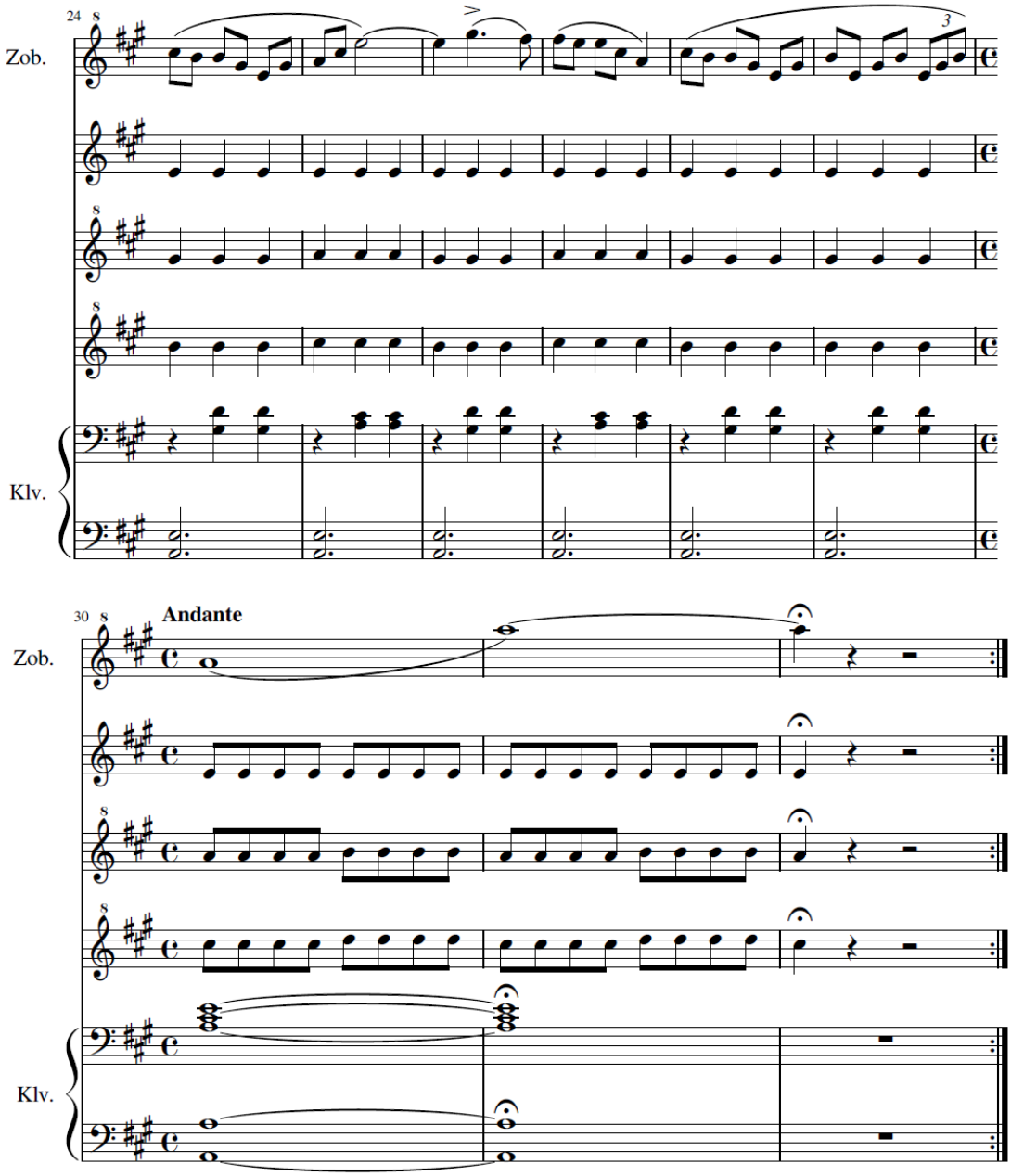
24
Zob.
Klv.
30
Andante
Zob.
Klv.